

KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ KIBRIS POLİTİKASI (1954-1960)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Törehan ÖZDEMİR

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Recep KARACAKAYA

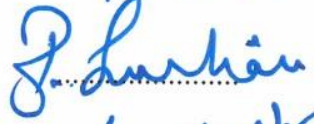

Karabük

Haziran 2014

TEZ ONAY SAYFASI

Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Törehan ÖZDEMİR'e ait "Demokrat Parti Dönemi Kıbrıs Politikası (1954-1960)" adlı bu tez çalışması Tez Kurulumuz tarafından TARİH YÜKSEK LİSANS programı tezi olarak oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

	Akademik Unvanı, Adı ve Soyadı	İmzası
Tez Kurulu Başkanı (Danışman)	: Doç. Dr. Recep KARACAKAYA	
Üye	: Doç. Dr. Barış SARIKÖSE	
Üye	: Yrd. Doç. Dr. İbrahim YENEN	

Tez Sınavı Tarihi : 25.06.2014

KARABÜK ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH BÖLÜMÜ

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum, bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanışında alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

/ / 2014

Törehan ÖZDEMİR

İmzası

ÖNSÖZ

7 Ocak 1946 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi'nden ayrılan ve istifa eden bir grup milletvekili tarafından kurulan Demokrat Parti, yakın dönem Türk Politik tarihinde önemli bir dönüm noktasıdır. Demokrat Parti, tek parti dönemi ve özellikle "Milli Şef" döneminin eleştirisini temel politik eksen olarak belirlemiş ve kısa zamanda yönetimden hoşnut olmayan neredeyse tüm toplum kesiminden destek almıştır.

27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi ile iktidardan uzaklaştırılan Demokrat Parti'nin, iktidarda olduğu 1950–1960 yılları arasındaki Kıbrıs'a yönelik görüşleri ve adanın milletlerarası statüsü ve ada halkının geleceği hakkında takip ettiği politikası bu tezde incelenecektir.

Lozan Barış Anlaşması ile Kıbrıs'ı İngiltere'ye bırakmak zorunda kalan Türkiye, Kıbrıs meselesinde daima Lozan Barış Anlaşması ile oluşan statükonun devamından yana tavır almış ve aktif bir dış siyaset izlemekten kaçınmıştır. Özellikle 1923-1950 arasında Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı statükoyu korumayı amaçlamıştır.

Buna karşın 7 Ocak 1946'da kurulan ve 14 Mayıs 1950 seçimleriyle iş başına gelen Demokrat Parti'nin ise, Kıbrıs meselesine ilişkin kamuoyuna aksettirdiği çeşitli politikaları bulunmaktadır.

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin doğmasını sağlayan bu süreçte, Demokrat Parti Hükümeti'nin görüşleri ve adanın milletlerarası statüsü ve ada halkının geleceği hakkında faaliyetleri tezimizde bir giriş ve üç bölüm halinde incelenmiştir.

Giriş bölümünde, Kıbrıs adası hakkında genel bilgiler verilmiş, Birinci bölümde, Lozan Antlaşması'nın imzalanması ve sonrası Kıbrıs'ın durumu ele alınmış,

İkinci bölümde, Kıbrıs sorununun ortaya çıkış evresi incelenmiştir. Üçüncü ve son bölümde ise Zürih ve Londra Konferansları ile ardından Kıbrıs Cumhuriyetinin Kuruluşu ele alınmıştır.

Tezi hazırlarken konuyla ilgili basılı belgeler, dönemin basını, kitaplar, makaleler ve tezlerden faydalanılmıştır.

Tez çalışmamın her aşamasında yakın destek ve ilgisini gördüğüm, tez danışmanım ve değerli hocam Doç. Dr. Recep KARACAKAYA'ya teşekkürlerimi sunarım.

Bu tezi yazdığım süre içerisinde görüş ve tavsiyeleri ile bana katkıda bulunan, kendisini örnek aldığım, maalesef rahatsızlığından dolayı tezimin bitmiş halini göremeyen rahmetli amcam Hukukçu Cantürk EGEMEN'i sevgi, saygı ve rahmetle anıyorum.

Bu uzun ve yorucu çalışma dönemimde beni her zaman destekleyen, görüşlerimi besleyen, hayatımı güzelleştiren, benimle birlikte yorulup, uykusuz kalan ve kendilerinden çaldığım zamanı anlayışla karşılayan babam Sanat Tarihçisi Cebbar ÖZDEMİR'e, annem Canan ÖZDEMİR'e ve kız kardeşim Saffet ÖZDEMİR'e destek ve hoşgörülerini için minnetimi kelimelerle ifade etmek mümkün değildir.

Törehan ÖZDEMİR

Karabük 2014

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KIBRIS ADASI HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. LOZAN ANTLAŞMASI ve SONRASINDA KIBRIS'IN HUKUKİ VE İDARİ STATÜSÜ	6
1.2. LOZAN ANTLAŞMASI SONRASI KIBRIS'IN DURUMU	8
1.3. RUMLAR'IN KIBRIS'TAKİ ENOSİS HAREKETLERİNİN ŞİDDETE DÖNÜŞMESİ (1931 İSYANI)	11
1.3.1. Megali İdea (Büyük Fikir) Megali İdea (Büyük Yunanistan) Ve Enosis Hareketleri	11
1.4. YENİ TÜRKİYE CUMHURİYET'İNİN KIBRIS POLİTİKASI	14

İKİNCİ BÖLÜM

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ KIBRIS SORUNU

2.1. KIBRIS SORUNUNUN ORTAYA ÇIKMASI	16
2.1.1. Yunanistan'ın Birleşmiş Milletlere Resmi Başvuruda Bulunmasına Kadar Kıbrıs Sorunu	16
2.2. KIBRIS'TA TEDHİŞ HAREKETLERİNİN BAŞLAMASI	23
2.2.1. Eoka Yıldırı (Tedhiş) Örgütünün Kurulması	23
2.3. ADNAN MENDERES'İN 24 AĞUSTOS TARİHLİ NUTKU	29
2.4. LONDRA KONFERANSI'NA DOĞRU DEMOKRAT PARTİ HÜKÜMETİ VE TÜRK KAMUOYUNUN KIBRIS MESELESİNE BAKIŞI	35
2.4.1. Türkiye'nin Londra Konferansı'na Daveti ve Türkiye'nin Tezi	35
2.5. LONDRA KONFERANSININ BAŞLAMASI	42
2.5.1. İngiltere, Yunanistan ve Türkiye'nin Siyasi Görüşleri	42
2.6. 6-7 EYLÜL OLAYLARI	50
2.7. TAKSİM TEZİNİN KABULÜ	54

2.7.1. Lord Radcliff Planı (Radcliff Anayasa Taslağı)	64
2.7.2. İngiliz Hükümeti Tarafından Hazırlanan Mac Millan Planı (18 Haziran 1958)	67

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ZÜRİH-LONDRA ANTLAŞMALARI VE KIBRIS CUMHURİYETİ'NİN KURULUŞU

3.1. ZÜRİH VE LONDRA ANLAŞMALARI	73
3.1.1. Türk Yunan Görüşmeleri ve Zürih Anlaşması	73
3.1.2. Adnan Menderes'in Geçirdiği Uçak Kazası (17 Şubat 1959).....	78
3.1.3. Londra Antlaşması	79
3.1.4. Garanti Anlaşması	84
3.2. KIBRIS CUMHURİYETİ DÖNEMİ (16 AĞUSTOS 1960- ARALIK 1963)....	88
SONUÇ	91
KAYNAKLAR	93
ÖZET	100
ABSTRACT.....	102
ÖZGEÇMİŞ	1035

KISALTMALAR

A.Ş.	: Anonim Şirket
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AKEL	: Emekçi İlerici Halk partisi
B	: Birleşim
BM	: Birleşmiş Milletler
C.	: Cilt
C.M.P	: Cumhuriyetçi Millet Partisi
CHF	: Cumhuriyet Halk Fırkası
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
Çev.	: Çeviren
D.	: Dönem veya devre (Meclis)
Der.	: Derleyen
DP	: Demokrat Parti
Dr.	: Doktor
EOKA	:EthnikiOrganosisKipriyonAgoniston -Ulusal Kıbrıs Savaşçıları Örgütü
haz.	: Hazırlayan
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
km	: Kilometre
md.	: madde
NATO	:North AtlanticTreatyOrganization - Kuzey Atlantik Antlaşma Örgütü
O.	: Oturum (Celse)
PEON	: Birleşik Kıbrıs Enosis Gençlik Teşkilatı
s.	: sayfa
S.	: Sayı
T.K.P	: Türkiye Komünist Partisi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
THY	: Türk Hava Yolları
TMT	: Türk Mukavemet Teşkilatı

TMTF : Türkiye Milli Talebe Federasyonu
vd. : ve devamı
vs. : ve saire (diğerleri)
Yay. : Yayıncılık/Yayınları/Yayını
Yay. Haz. : Yayına hazırlayan

GİRİŞ

Doğu Akdeniz’de 34033’ – 3504’ kuzey paralelleri ile 32017’ – 34035’ doğu meridyenleri arasında yer alan Kıbrıs, Sicilya (25.710 km²), Sardunya (24.090 km²) adalarından sonra Akdeniz’in üçüncü büyük adasıdır. Ada’nın yüzölçümü 9.251 km’dir. Kıbrıs adası, toprak yapısı, iklimi, bitki örtüsü ve hayvan türleri bakımından tamamen Anadolu’nun bir parçasıdır. Coğrafyacılara, yapı ve yeryüzü şekilleri itibarı ile Kıbrıs’ı Anadolu’nun güneyini oluşturan Toroslar içinde mütalaa etmektedirler. Ada tektonik ve jeolojik bakımlardan Anadolu’dan deniz transgresyonu ile ayrılmış olup, Antakya bölgesindeki yeryüzü şekilleri Kıbrıs’ta aynı özelliklerle devam etmektedir. Kıbrıs’ın yeryüzü şekilleri incelendiğinde Anadolu’daki Toroslar da olduğu gibi üçüncü zaman genç kıvrımlarına ait olduğu görülür. Bundan daha da önemlisi dördüncü zaman başlarında Kıbrıs, İskenderun Körfezi yönünde Toros sistemi ile bağlantılı idi¹. Kıbrıs adası yapı ve oluşum itibarıyla Anadolu’nun güneyindeki Dış Toroslar dağ grubunun bir uzantısıdır². Türkiye’nin Akdeniz kıyılarının uzunluğu 1577 km. olup, Ege Denizi’nde sahip olduğu 2805 km’lik kıyı şeridinden sonra en uzun kıyı şeridi Akdeniz’de bulunmaktadır³.

Kıbrıs Yunanistan’ın 1100 km. doğusunda, Suriye’nin 111 km batısında, Mısır’ın 444 km kuzeyinde, Türkiye’nin ise 74 km güneyindedir. 900 km uzunluğundaki Kıbrıs kıyıları girintili çıkıntılıdır. Birçok koy, körfez ve yarımada sahip olan Kıbrıs bu haliyle gemileri azgın dalgalardan koruyan doğal limanlara sahiptir. Bu körfezlerden en korunaklı ve geniş Magosa şehrinde bulunan Magosa Körfezi’dir⁴.

Batı dünyası için doğu yolu üzerinde bir istasyon olarak görülen ve Anadolu yarımadasının bir parçası olan Kıbrıs, İskenderun ve Mersin limanlarını kapatacak bir konumda olup, adanın güneyinde yer alan Limasol Limanı’ndan Mısır 380 km,

---

¹ Cevat Gürsoy, “ Coğrafi Bakımdan Kıbrıs ve Türkiye”, Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi (14-19 Haziran 1969), Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Sayı: 36, Ankara 1971. ss.40-41.

² Süleyman Mert Hangün, "Kıbrıs Sorununun Yunanistan Avrupa Birliği ve Türkiye İlişkileri Bakımından Değerlendirilmesi", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, İzmir, 2002, s.1.

³ Mert Bayat, *Milli Güç ve Devlet*, Belge Yayınları, İstanbul, s.357.

⁴ C. Gürsoy, 1971, a.g.m., ss.41-42.

Karpat Burnu'ndan Suriye'nin ticari limanı olan Laskiye'ye 100 km. mesafededir⁵. Bu kadar büyük bir alanda bulunan ülkelerin geniş sahiller ve derin limanlara sahip olmaları güç ve zenginlik için atılmış ilk adımdır. Fakat bunları savunacak gücü olmayan ülke için bu imkânlar bir zafiyet kaynağı oluşturmaktadırlar⁶.

Kıbrıs üç temel Akdeniz yolu üzerine açık bulunmaktadır. "Ege ve Marmara denizleri ile Karadeniz'e açılan deniz yolu, Batı Akdeniz ve Süveyş Kanalı vasıtasıyla Kızıldeniz'e, Akdeniz'den Mezopotamya üzerinden İran Körfezi'ne uzanması, Kıbrıs'ı stratejik açıdan konumunu belirtmekte yeterli olmaktadır⁷." Ada çok eski ve çok zengin bir tarihe sahiptir. Adaya adını veren zengin bakır madeni yataklarından dolayı ekonomik, Suriye, Mısır ve Anadolu kıyıları arasındaki konumu itibarıyla de coğrafi açıdan, daha ilk çağlardan itibaren büyük önem kazanmıştır. Jeopolitik durumundan dolayı Kıbrıs, tarih boyunca, Anadolu için önemli bir yer niteliğinde olmuş, Anadolu, Suriye ile Mısır arasında askeri ve ticari bir üs olarak kullanılmıştır⁸.

XVI. yüzyılda Anadolu, Suriye ve Mısır'a hâkim olan Osmanlı Devleti, Doğu Akdeniz'de de tam bir hâkimiyet kurmak için Kıbrıs'ı topraklarına katmak istemiştir. Bu amaçla, Venediklilerin elinde bulunan Kıbrıs, 1571'de Lala Mustafa Paşa komutasındaki bir ordu tarafından fethedilmiştir⁹. Kıbrıs, fethedildikten sonra farklı idari statülere tabi olarak, 307 yıl Osmanlı hâkimiyeti altında kalmıştır. Kıbrıs'ta Osmanlı Devleti'nin hâkimiyeti altında kaldığı süre içerisinde uygulanan adaletli yönetim farklı unsurların huzur ve barış içerisinde bir arada yaşamalarını sağlamıştır. Ancak 19. yüzyılın son çeyreğinde dünya siyasetinde meydana gelen olaylar, Kıbrıs'ı da etkilemiş, Ada'nın huzur ve barış ortamı bozulmuştur¹⁰.

Osmanlı Devleti 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda yenilgiye uğrayınca, büyük toprak kayıplarına sebep olan Ayastafenos Antlaşması'nı imzalamak zorunda kalmış bu Antlaşmayla Rusya'nın elde ettiği askeri ve politik güç, İngiltere'nin

---

⁵ Salahattin Salıhık, "Türk Yunan İlişkileri ve Etnik-i Eteryâ", An Yayıncılık, İstanbul, 1968, s.65.

⁶ Nejat Eslen, "Tarih Boyu Savaş ve Strateji", Q Matris Yayınları, İstanbul, 2003, s.248.

⁷ Enver Bozkurt, *Havva Demirel, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği Kapsamında Kıbrıs Sorunu*, Nobel Yayınevi, 1. Baskı, Ankara, 2004, s.5.

⁸ Sadi Somuncuoğlu, "Sorularla Belgelerle Kıbrıs-Çözüm mü? Çözülme mi?? Zembil Basımevi: Ankara, 2003. s.25.

⁹ İ. Hakkı Uzunçarşılı, "Osmanlı Tarihi", III/I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1988, ss.10-14.

¹⁰ İsmet Konur, "Kıbrıs Türkleri", Remzi Kitabevi, İstanbul, 1938, ss.19-20.

Ortadoğu'daki emellerini tehdit etmeye başlamıştı. Nitekim Ruslara karşı yardım vaadi ile Osmanlı Devleti'nden Kıbrıs'ı kiralamayı istemiş tehlike geçtikten sonra adanın yeniden Osmanlı Devleti'nin yönetimine verilmesi düşünülmüştü. Fakat İngiltere adaya yerleştiği günden itibaren Kıbrıs'ı nasıl ilhak edeceğinin hesabını yapmıştır¹¹.

19. yüzyılın başlarından itibaren Mısır ve Doğu Akdeniz'le yakından ilgilenmeye başlayan ve Kıbrıs üzerinde de hesapları olan İngiltere, harekete geçme ihtiyacı duydu. Hariciye Nazırı Lord Derby'nin yerine Kıbrıs'ın işgalinden yana görüş belirten Lord Salisbury getirildi¹².

Kıbrıs üzerindeki Türk egemenliğini azaltan buna karşılık İngiltere'nin Kıbrıs'a fiilen yerleşmesine yol açan Antlaşma, 4 Haziran 1878'de İstanbul'da imzalandı. 1 Temmuz 1878'de ise bu Antlaşmaya ek olarak yapılan 1 Temmuz 1878 tarihli Ek Antlaşmanın 4 Haziran 1878 tarihli Antlaşmaya getirdiği en önemli açıklık ve yenilik hiç şüphesiz ki, 6. maddede belirtilen hususlardı. Bu madde ile Rusların Doğu Anadolu'da işgal ettiği topraklar tekrar Osmanlı Devleti'ne katıldığı andan itibaren, 4 Haziran 1878 tarihli Antlaşmanın hükümsüz kalması ve İngiltere'nin de Kıbrıs'ı derhal boşaltarak Osmanlı Devleti'ne iade etmesi güvencesi elde edildi¹³.

II. Abdülhamit bu anlaşmanın Osmanlı Devleti'nin aleyhine olduğunu düşünerek imzalamadı. Fakat Osmanlı Devleti, bir taraftan Rus ordusu, diğer taraftan İngiliz donanması arasında sıkışmış bulunuyordu. Bu durum karşısında anlaşmayı tasdik ederek "Hukuk-u Şahaneme halel gelmemek şartıyla muahedenameyi tasdik ederim", ibaresini yazdı ve bunu teyit ettirmek için İngiliz elçisinden bir belge istedi. İngiliz Elçisi de istenilen belgeyi verdi¹⁴.

Buna göre; Rusya Doğu illerini geri verdiği zaman İngiltere de Kıbrıs'ı geri verecek ve asıl Antlaşma geçersiz olacaktı. Ancak Rusya çekildikten sonra bile

---

¹¹ Halil İnalcık, "Kıbrıs'ta Türk İdaresi Altında Nüfus" Kıbrıs ve Türkler" Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları S.B2 Ankara, 1964, ss.28-30.

¹² Ahmet C. Gazioğlu, "İngiliz İdaresinde Kıbrıs - Statü ve Anayasa Meseleleri", 1. Cilt, Ekin Basımevi, İstanbul, 1960, ss.12.

¹³ Ercüment Kuran, "Kıbrıs İdaresinin İngiltere'ye Terki", Kıbrıs ve Türkler", Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1964, ss.63-65.

¹⁴ H. Fikret Alasya, *Tarihte Kıbrıs*, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Genel Merkezi Yayınevi, Lefkoşa, 1988, ss.128-129.

İngiltere bu anlaşmaya uymamış ve Kıbrıs'ı geri vermemiştir¹⁵. Anlaşma şartları incelendiği zaman Türkiye'nin Kıbrıs üzerindeki hükümlerinden vazgeçmediği ve imzalanan savunma anlaşması şartları çerçevesinden geçici olarak Kıbrıs adasının idaresini İngilizlere devrettiği görülmektedir. Adanın, milletlerarası hukuk bakımından bir Türk toprağı, Osmanlı topraklarının parçası olduğu kabul edilmektedir¹⁶.

Kıbrıs'ın yönetiminin İngiltere'ye geçmesinden sonra Kıbrıs Türk ve Rum toplumlarının ilişkilerini belirleyen en önemli etken Kıbrıslı Rumların Enosis faaliyetleri oldu. Kıbrıslı Rumlar, Yunanistan'ın müstakil bir devlet olarak kurulmasında büyük katkıları olan İngiltere'nin Enosis'e izin vereceğini düşünmekteydiler. 1878'den, 1960 yılına kadar devam eden İngiliz yönetimi, bu 82 yıllık süre içinde iki toplum arasında Osmanlı dönemindeki eşitliğe dayanan dengelerin bozulmasına imkân verdi, göz yumdu. Adeta bir haçlı zihniyeti içinde Rumları her yerde korudu ve Türklere ikinci sınıf insan muamelesi yaptı. Böylece Rum toplumu Kıbrıs'ın yönetiminde köşe başlarını ele geçirdi; ekonomik ve kültürel alanlarda daha da ileri gitti. Türk toplumu ise, tüm imkânsızlıklara ve baskılara karşın milli varlığını devam ettirmek ve Enosis girişimlerini önlemek için her özveride bulundu; azimle, sebatla direndi¹⁷.

Kıbrıs Türklerinin Anadolu'ya göçü I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla hız kazanmıştır. Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na Almanya'nın yanında yer alarak girmesi üzerine, İngiltere, 5 Kasım 1914'de bir Kraliyet Buyruğu yayımlayarak Kıbrıs'ı tek taraflı olarak ilhak ettiğini ilan etmiştir. Osmanlı Devleti ise bu ilhakı sadece protesto etmekle yetinmiştir¹⁸.

Kıbrıs'taki İngiliz yöneticileri, savaşın başlangıcında Kıbrıs Türklerinin Anadolu'ya göç etmelerine izin vermişlerdir. Ancak göç etmek isteyenlerin Ada'daki emlak ve arazilerinden vazgeçtiklerine dair imzalı bir belge vermelerini şart koşmuşlardır. Bu zorunluluk, göç etmek düşüncesinde olan Türkler üzerinde

---

¹⁵ Nizamettin Balaban, "Milli Mücadelede Türk Basını", Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2006, ss.3-4.

¹⁶ A. C. Gazioğlu, 1960, a.g.e., ss.14-15.

¹⁷ İbrahim Artuç, *Kıbrıs'ta Savaş ve Barış*, Kastaş A.Ş. Yayınları, İstanbul, 1989, s.32.

¹⁸ Ercüment Kuran, *Türk-Yunan ilişkileri Çerçevesinde Kıbrıs Sorunu (1923-1939)*, Kıbrıs'ın Dünü-Bugünü Uluslararası Sempozyumu, Gazi Mağusa (28 Ekim-2 Kasım 1991), Ankara, 1993, s.245.

caydırıcı bir etki yapmıştır. İngilizler, bu durumu yerel hükümete şikâyet eden sekiz kişiden oluşan bir heyeti tutuklayarak Malta'ya sevk etmiştir¹⁹.

İngiltere, Birinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru 27 Kasım 1917'de yayınladığı "Krallık Konseyi Emri" ile ada halkına İngiliz vatandaşlığına geçmeleri için iki yıllık süre tanıdı. İngiliz vatandaşı olmak isteyen Türkler Anadolu'ya göç etti. Daha sonra Lozan Anlaşması ile Kıbrıs kesin olarak İngiltere'ye bırakılınca, büyük bir göç olayı daha yaşandı. 20 Temmuz 1923 Lozan Anlaşmasınının 20. maddesi ile ada hukuken İngiltere'ye bırakıldı²⁰.

---

¹⁹ Sabahattin Özel, *Birinci Dünya ve Milli Kurtuluş Savaşları ile Sonrasında Kıbrıs Türklerinin Genel Durumu*, Düünden Bugüne Kıbrıs Meselesi, Yayına Hazırlayan, Ali Ahmetbeyoğlu-Erhan Afyoncu, TATAV Yayınları, İstanbul, 2001, ss.161.

²⁰ Sabahattin İsmail, *150 soruda Kıbrıs Sorunu*, Kastaş Yayınevi, İstanbul, 1998, ss.9.

BİRİNCİ BÖLÜM

KIBRIS ADASI HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. LOZAN ANTLAŞMASI ve SONRASINDA KIBRIS'IN HUKUKİ VE İDARİ STATÜSÜ

Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkınca İtilaf Devletleri ile 10 Ağustos 1920 tarihinde Sevr Antlaşması'nı imzalanmıştır. Bu Antlaşma ile Kıbrıs'ın İngiltere tarafından ilhakı, Osmanlı Devleti tarafından kabul edilmiştir²¹.

Ancak Türk Milleti, Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde başlattığı Kurtuluş Savaşı ile Sevr Antlaşması'nın uygulanmasına fırsat vermemiştir. Kurtuluş Savaşı'nın Türk Milletinin zaferi ile sonuçlanmasından sonra; İtilaf Devletleri ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti arasında yeni bir Antlaşmanın imzalanması için görüşmeler yapılmıştır. Taraflar arasında yapılan bu görüşmelerden sonra 23 Temmuz 1923'te Lozan Antlaşması imzalanmıştır.

Kıbrıs, Misak-ı Milli sınırları dışında kalmıştır. Böylece Kıbrıs'ta 1914 tarihinden itibaren fiili olarak uygulanmakta olan ve 1920 tarihinde Sevr Antlaşması ile Osmanlı Devleti'nin de resmen tanıdığı adadaki İngiliz egemenliği, Lozan Antlaşması'nın 20.maddesi ile hukukileştirilmiştir²². 1878 yılına kadar Kıbrıs'ta söz sahibi olan ve idarede görev alan Türk nüfusun bir anda idare edilen durumuna düşmesi, Türklerin memuriyetten uzaklaştırılarak yerlerine Rumların göreve getirilmesi, bunun sonucunda Türklerin ekonomik kayba uğramaları, ellerindeki arazi ve gayri menkulleri satmak zorunda kalmaları Rumların bu işten kârlı çıkmasına sebep olmuştur. Anadolu'da Milli Mücadelenin kazanılması sonrası 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşmasıyla Türk Devleti İtilaf Devletleri'nce resmen tanınmasına rağmen Antlaşmanın 16, 20 ve 21. maddeleri ile Kıbrıs'ın İngiliz toprağı olduğu kabul edilir²³.

²¹ Hasan ŞANLI, *Kıbrıs 1878–1924*, Sanat Kitabevi, Ankara, 1967, s.29.

²² İsmail Soysal, *Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları (1920–1945)*, I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2000, s.99.

²³ Nihat Erim, *Bildiğim ve Gördüğüm Ölçüler İçinde Kıbrıs*, Ajans Türk Matbaacılık, Ankara, 1975, ss.3.

Lozan Antlaşması'nın Kıbrıs ile ilgili olan 16, 20 ve 21. maddeleri şöyledir:

16. Madde ile Türkiye işbu Antlaşmada belirlenen sınırları dışındaki tüm topraklar ile bu topraklardan olup yine bu Antlaşma ile üzerinde kendi egemenlik hakkı tanınmış bulunanlar dışındaki Adalarda ki bu toprak ve Adaların geleceği ilgililerce saptanmış ya da saptanacaktır. Her ne nitelikte olursa olsun, sahip olduğu tüm hak ve senetlerden vazgeçtiğini açıklar. İşbu maddenin hükümleri komşuluk nedeniyle Türkiye ile ortak sınırı bulunan ülkeler arasında kararlaştırılmış ya da kararlaştırılacak olan özel hükümleri bozmaz. Fakat bu madde içinde yer alan ve adaları ilgilendiren ; “adaların geleceğinin ilgililer tarafından saptanacağı” cümlesi ile Kıbrıs'ın geleceği konusunda Türk tarafına haklar vermektedir. 20. Madde ile Türkiye, Britanya Hükümetince Kıbrıs'ın 5 Kasım 1914'te açıklanan ilhakını tanıdığını bildirir. Açık ve net olan bu madde ile Kıbrıs'ın İngiltere'ye ilhakı resmen tanınmıştır. 21. Madde ile 5 Kasım 1914 tarihinde Kıbrıs Adası'nda yerleşmiş olan Türk uyrukları, yerel yasanın belirlediği koşullara göre; İngiltere uyrukluğuna geçecek ve böylece Türk uyrukluğunu yitireceklerdir. Bununla birlikte bu Türkler, isterlerse, bu Antlaşma'nın yürürlüğe konulmasından başlayarak iki yıllık bir süre içinde, Türk uyrukluğunu seçebileceklerdir. Bu durumda, seçme haklarını kullandıkları günü izleyen on iki ay içinde Kıbrıs Adası'ndan ayrılmak zorunda kalacaklardır. İşbu Antlaşmanın yürürlüğe giriş tarihinde Kıbrıs Adası'nda yerleşmiş bulunup da, yerel yasanın belirlediği koşullara uyularak yapılan istem üzerine, o gün İngiltere uyrukluğunu edinmiş ya da edinmek üzere bulunmuş olan Türk uyrukları da bu nedenle Türk uyrukluğunu yitireceklerdir. Şurası da kararlaştırılmıştır ki, Kıbrıs Hükümeti, Türkiye Hükümeti'nin izni olmaksızın Türk uyrukluğundan başka bir uyrukluğa edinmiş olan kimselere İngiltere uyrukluğuna tanımayı reddetmek yetkisine sahip olacaktır²⁴.

Türkiye, Lozan Antlaşması'yla 5 Kasım 1914'de İngiltere'nin Kıbrıs'ı ilhak kararını tanımıştır²⁵. Bu Antlaşma ile Türkiye, Kıbrıs üzerindeki bütün hukuki haklarını kaybetmiş, Ada İngiltere'nin toprağı haline gelmiştir²⁶.

---

²⁴İ. Soysal, 2000, a.g.e., ss.99-100.

²⁵N. Erim, 1975, a.g.e., ss.2.

²⁶Süleyman Kocabaş, *Tarihte ve Günümüzde Türk-Yunan Mücadelesi*, Vatan Yayınları, İstanbul, 1988, s.164.

Türkiye, İngiltere'nin aldığı tek taraflı ilhak kararını tanıyarak iki taraflı hale getirmiş ve Kıbrıs'ı hukuken "terk" etmiş; İngiltere ise adayı hukuken "ilhak" eden devlet konumuna gelmiştir²⁷.

Kıbrıs'ın kesin statüsünü belirleyen Lozan Antlaşması, İngiliz Parlamentosu tarafından 6 Ağustos 1924'te onaylanmıştır. Lozan Antlaşması'nın onaylanmasının ardından İngiltere Kralı V. George, 10 Mart 1925'te Kıbrıs'ın statüsünde bir değişiklik yaparak Kıbrıs'ı İngiliz Taç Kolonisi (Crown Colony) ilân eden Kraliyet Berat'ını imzalamıştır. Bu beratla birlikte Ada'daki en yüksek İngiliz yöneticisi artık yüksek komiser olarak değil, vali olarak anılmaya başlanmıştır²⁸.

1.2. LOZAN ANTLAŞMASI SONRASI KIBRIS'IN DURUMU

Lozan Antlaşması'nın imzalanmasından sonra Kıbrıs Türkleri, Anlaşma'nın kendilerine tanıdığı seçme hakkını kullanarak Türkiye'ye göç etmeye başlamışlardır²⁹.

Kıbrıs Türklerinin Anadolu'ya yapmış olduğu göçün sebeplerini maddeler halinde ele alacak olursak:

- a) Türkiye'de daha güvenli ve istikrarlı bir hayat yaşama isteği,
- b) İngiltere'nin boyunduruğu altında yaşamaktan duydukları eziklikten kurtulmak ve çocuklarına daha iyi bir gelecek hazırlayabilme düşüncesi,
- c) Doğal afetler, kuraklık ve arazi darlığı,
- d) Türkiye'ye karşı besledikleri sevgi,
- e) Bazı Türklerin ekonomik alanda sürekli olarak artan Rum hâkimiyeti karşısında tutunamamaları,
- f) Kıbrıs'ta yükseköğrenim kurumlarının olmaması dolayısıyla orta öğrenimini bitiren Türk gençlerinin büyük bir çoğunluğunun yükseköğrenimlerini Türkiye'de yapmak istemeleri³⁰.

---

²⁷ Sevin Toluner, *Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Milletlerarası Hukuk*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1997, s.12

²⁸ Ahmet C. Gazioglu, *Kıbrıs'ta Türkler 1570-1878*, 2. Baskı Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi, Lefkoşa, 2000, s.193.

²⁹ Sabahattin İsmail, *İngiliz Yönetiminde Türk-Rum İlişkileri ve İlk Türk-Rum Kavgaları*, Kıbrıs Türk Mücadele Derneği Yayını, Lefkoşa, 1997, s.264.

Türkiye'nin bu göçü teşvik etmesinin sebebi; Lozan'da öngörülen "Mübadele Sözleşmesi" ile İstanbul hariç Anadolu'da yaşamakta olan Rumların Yunanistan'a gönderilecek olmaları ve yeni Türk Devleti'nin homojen bir yapıya sahip olabilmesi için Türk nüfusa ihtiyaç duymasıdır³¹.

Ayrıca, Mussolini'nin liderliğini yaptığı İtalya'nın Antalya yöresine İtalyan göçmenler yerleştirmeyi tasarladığına dair söylentilerin yayılması da etkili olmuştur.

Lozan sonrası Türk dış politikasının temel amacı: Bir yandan kendisine yöneltilebilecek herhangi bir dış askeri müdahale olasılığına karşı etrafında bir ortak güvenlik sistemi kurmak, diğer yandan da uluslararası ilişkilerde o sırada süren sorunları barışçı yollardan çözmek olmuştur. Bu amaçla, Balkan devletleri ve Doğulu devletler ile dostluk ve saldırmazlık antlaşmaları imzalanmıştır.

Lozan'dan sonra Türkiye, toplum hayatında köklü değişiklikler yapan önemli devrim ve kalkınma hareketlerine girişmişti. Bu hareketlerin başarı ile sonuçlanabilmesi için yurt içinde olduğu kadar milletler arası alanda da barış içinde yaşamaya ihtiyaç vardı. Devrimlerin başarıya ulaşması ve elde dilen olumlu sonuçların devam ettirilebilmesi Türkiye'nin bütün devletlerle iyi geçinmesini gerektiriyordu. Bununla beraber, Türkiye'nin barışçı bir dış politikayı izlemek için gösterdiği çabalar zaman zaman engellerle karşılaşmıştı. Osmanlı Devleti, zamanında kapitülasyon rejimine alışmış bulunan büyük devletler, yeni Türk devleti ile tam eşitlik ve bağımsızlığa dayanan esaslar içinde münasebetlerde bulunmakta güçlük çekmişler ve çeşitli bahanelerle Türkiye'nin iç işlerine karışmak teşebbüslerinde bulunmuşlardır. Bu teşebbüslerinde Türkiye'nin mukavemeti ile karşılaşan büyük devletler, Lozan Antlaşması'nı tasdik etmeyeceklerini ileri sürerek Türkiye'yi tehdit etmek yoluna dahi gitmişlerdi. Fakat uzun gecikmeden sonra, Müttefikler Lozan Antlaşması'nı tasdik etmişler ve Antlaşma 6 Ağustos 1924'te yürürlüğe girmiştir. Ancak büyük devletlerin Türkiye'nin iç işlerine karışmak teşebbüsleri Lozan Antlaşması'nın tasdikinden sonra da devam etmiştir³².

---

³⁰Salâhi R. Sonyel, "İngiliz Yönetiminde Kıbrıs Türklerinin Varlık Savaşımı" (1878-1960), "Belleten", LIX/224, Nisan 1995., ss.133-187.

³¹Hikmet Öksüz, "Lozan'dan Sonra Kıbrıs Türklerinin Anavatana Göçleri", *Tarih ve Toplum*, sayı: 36 (Temmuz 1999), ss.35-38.

³²Mehmet Gönlübol ve Cem Sar, *Atatürk ve Türkiye'nin Dış Politikası (1919-1938)*, AKDYYK, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1997, s.56.

Türkiye ve İngiltere çok uzun yıllar savaşmalarına rağmen Lozan Antlaşması'nın imzalanmasından sonra bazı çözülemeyen sorunlar dışında kısa sürede iyi ilişkiler kurdular. Bunda Ankara'nın Lozan görüşmeleri sırasında Boğazlar sorunu ile ilgili olarak İngiltere'ye çok ciddi ödünler vermesi ve Boğazların denetimini uluslararası bir komisyona bırakmasının önemli bir payı vardı. Ancak, Ankara'nın bu tutumunun nedenlerinin başında Osmanlı borçları konusunda Fransa'ya karşı İngiltere'nin desteğini sağlamak ve Boğazlar konusunda da Sovyetler Birliği'nin paraleline düşmemek arzusu vardı³³.

Lozan Antlaşması'nın 16. maddesi Kıbrıs'ın hukuksal durumunu ilgilendiren madde olup, Türkiye'nin antlaşmada belirtilen sınırlar dışında bulunan topraklar ile adalar üzerindeki sıfatlarından, haklarından ve egemenliğinden vazgeçmiş olduğu belirtilmiştir³⁴.

Lozan Antlaşması sonrası uluslararası alanda tanınmışlığı tescil edilen yeni Türkiye Cumhuriyeti, Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde modernleşme ve inkılâplar yapılması yoluna girmiştir. Dış politikada ise Kıbrıs özelinde bir İngiliz toprağı olan Ada ile ilgili olarak politik açıdan herhangi bir tavır içinde olmamaya özen gösterilmiştir. Bunun en önemli nedeni ise yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin iç koşullarıyla birlikte İngiltere'nin önceliklerini iyi analiz ederek realist bir politika izlemesi ve Lozan'da çözüme kavuşturulamayan Musul ve mübadele gibi sorunlarına bir yenisini daha eklemeyerek, olası yeni sorunlardan kendisini koruma refleksidir³⁵.

Yine, Türkiye Kıbrıs konusunu Lozan'da kesin bir karara bağlamakla birlikte, Misak-ı Milli sınırları dışında kalan Ada ile iki nedenden dolayı ilişkisini kesmemiştir. Bu nedenlerin birincisi ve en önemlisi Adadaki Türk varlığıdır. İkincisi ise Adanın Türkiye ile olan coğrafi yakınlığı, yani stratejik önemidir.

---

³³ N. Y. Ateş, *Cumhuriyet Dönemi Türk Dış Politikası ve Hükümet Programları*, 21. Yüzyılda Türk Dış Politikası, Ed. İdris Bal, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2004. s.33.

³⁴ SehaMeray, *Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar, Belgeler*, TII- CII, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1969, s.7.

³⁵ Mine Akkuş ve Barış Özdal, "Lozan Barış Anlaşması'nın Ardından Türkiye'ye Gelen Kıbrıslı Göçmenler- Mülteciler", *I. Uluslararası Kıbrıs Sempozyumu Bildiri Kitabı I*, 21- 23 Kasım 2008, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayınları, Sayı: 8, Ankara 2009., s.107.

1.3. RUMLAR'IN KIBRIS'TAKİ ENOSİS HAREKETLERİNİN ŞİDDETE DÖNÜŞMESİ (1931 İSYANI)

1.3.1. Megali İdea (Büyük Fikir) Megali İdea (Büyük Yunanistan) Ve Enosis Hareketleri

Yunanistan kurulduktan sonra mevcut tüm siyasiler bütün enerjilerini dâhili problemlerden çok Megali İdeanın gerçekleştirilmesi yolunda harcamıştır. Megali İdea Yunanca “ Büyük Ülkü “ anlamında olup günümüzde de hala yaşatılan ve hedeflenen bir hayaldir. Kısaca Yunanlıların geçmişte yaşamış oldukları iddia edilen toprakları, başkent İstanbul (Konstantinopolis) olmak üzere ele geçirip eski Bizans'ı diriltmek ve iki kıtalı, beş deniz'li büyük bir Yunanistan kurmak ideali olarak tasavvur edilmektedir. İki kıtalı, beş deniz'li ifadesinden maksat; Günümüz Yunanistan'ı, Batı Anadolu hatta Karadeniz'de bir Pontus yönetimi ve Karadeniz, Ege Denizi, Akdeniz, Marmara Denizi ve İyon Denizidir³⁶.

Yunanlıların Megali İdeasını batılı bir yazar olan Michael L. Smith şu şekilde anlatmaktadır: “Megali İdea, 19. yüzyıl ortasına gelindiğinde en azından üç değişik katmanı içeriyordu. Dar bir yorumla bu düşünce, Konstantinopolis'in merkezini oluşturduğu Bizans-Yunan İmparatorluğunun canlandırılmasına ilişkin romantik bir rüyaydı. Daha geniş bir yorum; bunun, mutlaka Yunan ve Türk ulusları arasında şiddetli bir mücadeleyi gerektirmeden doğal bir süreç içinde varılabilecek bir gayeyi, Osmanlı Devleti içinde Rum kültürel ve ekonomik üstünlüğünü gerçekleştirme isteğini temsil ettiğini gösteriyordu. Üçüncü olarak Megali İdea, modern ulusal devlet kavramları ile yorumlandığında, kurtarılmış Yunan topraklarının Yunan Krallığına katılması düşüncesiydi ki, bu, Osmanlı Devleti ile tam bir çatışmayı gerektiriyordu. Bütün bu katmanlar 20. yy'a kadar varlıklarını sürdürdülerse de, üstünlük sağlayan üçüncüsü olmuştur³⁷.

Yunan yayılmasının güç aldığı en büyük kaynak Megali İdeadır. Megali İdea Andreas C. Michalopoulos tarafından şöyle tanımlanmıştır: “ Gelecekte bir gün tüm Yunanlılar birleşecek ve büyük Yunanistan İmparatorluğunun İyonya'dan (Batı

³⁶ M. Murat Hatipoğlu, “Yunanistan'daki Gelişmelerin Işığında Türk-Yunan İlişkilerinin 101 Yılı' (1821-1922)”, *Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları*: 85, Seri: III Sayı: A.23, Ankara, 1988, s.29.

³⁷ Ş. Sina Gürel, *Tarihsel Boyut İçinde Türk Yunan İlişkileri 1821-1993*, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1993., s.30.

Anadolu) Trakya'yı, küçük Asya sahillerini ve İstanbul'u da içine almak üzere Karadeniz'e kadar uzayacağı ümididir. Bu mağrur bir aydın fantezisi değil, bir vahşi ideal değil, bu yabancı bir ırkın hâkimiyetinden kurtularak hür olmak isteyen insanların sesidir³⁸.

Megali İdea doğrultusunda en fazla çalışan ve ilk Megali İdea haritasını yayınlayan kişi ise, Yunan tarihinin ünlü şairi ve ulusal kahramanı Rigas Ferreros'dur. (1757-1798) Rigas Ferreros, 1791 yılında Bükreş'te bulunduğu sırada ilk Megali İdea haritasını çizmiştir. Daha sonra bu harita 1796 yılında Viyana'da bastırılmış ve Yunan yayımlıcağının temel belgesi haline gelmiştir³⁹.

Fransız Devrimi ile ortaya çıkan milliyetçi düşünce ve eylemler, Osmanlı İmparatorluğu'nu da yeni sorunlara doğru çekmeye başlamıştı. Özellikle Yunanistan'ın kurulmasına giden gelişmeler, Fransız devrimi söylemlerinin Osmanlıdaki ilk başarı kazanan sonuçları olmuştu. Kelime anlamı ile "İlhak" demek olan Enosis, Yunanistan'ın kurulması sürecinde ilk Megali İdea haritasının çizildiği 1791 yılından beri gündemde olan bir konudur. Bir anlamda Kıbrıs sorununun da bu tarihten itibaren var olduğu söylenebilir. Yunanistan'ın büyüme süreci ve istekleri sürdükçe bu sözcük bu ülkeye bir türlü bağlanamayan Kıbrıslı Enosisçiler'in özlemleriyle neredeyse özdeşleşmiştir⁴⁰.

Rum toplumunun, değişmez hedefi; Megali İdea (Büyük Ülkü) hedefi çerçevesinde Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanmasını, ilhak edilmesini ifade eden Enosis'tir. Kelime anlamı ile "İlhak" demek olan Enosis, ilk Megali İdea haritasının çizildiği 1791-1796 yıllarından beri gündemde olan bir konudur. Bir anlamda Kıbrıs sorununun da bu tarihten itibaren var olduğu söylenebilir⁴¹.

Bu fikir temelinde, 1931 yılında Rumlar, isyan çıkararak Lefkoşa'daki İngiliz valisinin konağını yıkmışlardı. İsyân sebeplerini ise vergi kanununu gösteriyorlardı. Fakat gerçek neden ilhaktı. Rumlar Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamak istiyorlardı. Bu

---

³⁸ Hasan Cicioğlu, "Türkiye ve KKTC'nin Coğrafi Bölge Üzerindeki Tarihi Önemi", "Avrupa Birliği Kısacasında Kıbrıs Meselesi" (Bugünü ve Yarını), Ankara, 2001, s.28.

³⁹ Fikret Kürşad, Mustafa Altan ve Sabahaddin Egeli, *Kıbrıs'ta Yunan Emperyalizmi*, Kutsun Yayınevi, İstanbul, 1978, ss.28-29.

⁴⁰ Ş. Sina Gürel, *Kıbrıs Tarihi-Kolonyalizm Ulusçuluk ve Uluslararası Politika (1878-1960)*, Cilt: I, Kaynak Yay., 1984, s.41.

⁴¹ Sabahattin İsmail, *Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu Çöküşü ve Unutulan Yıllar (1964-1974)*, KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı, 1992, s.12.

ilhak çalışmalarını Enosis adı altında sürdürdüler. Rumların çıkardıkları bu isyan İngilizler tarafından bastırılmıştır⁴².

1931 ayaklanmasından sonra İngiliz Yönetimince kaldırılan Yasama Meclisi yerine, ayaklanmanın öncüsü olarak kabul edilen kilise mensuplarının alınmadığı yeni bir Danışma Meclisi kurulacaktır. Enosis'den vazgeçmeyen Rum fanatikler, bu kurulda görev alacak Rumları “Vatan Haini” ilan ederler ve bu kurula seçilen eski Yasama Meclisi üyesi A. Triantaphyllides'i Ocak 1938'de öldürürler⁴³.

İkinci Dünya Savaşı'nda İngilizlerin, Yunanistan'ın İngilizler safında savaşa katılmaları hâlinde, Kıbrıs'ın Yunanistan'a verilebileceğini ifade etmesine ve Yunanistan'ın İngilizlerin teklifini reddetmiş olmasına rağmen, Rumlar, sözde İngilizlerle birlikte savaşa girmişler havasına girerek, Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakını talep etmişlerdir. İngilizler bu talebi reddetmişler ve Anayasa hazırlanmasını önermişlerdir⁴⁴.

Rumların Yunanistan'la birleşme istekleri ve bu maksatla gerçekleştirilen 1931 İsyanındaki Yunanistan'ın ve İstanbul Rum Ortodoks Patrikhanesinin desteği yadsınamaz bir olguydu. Bunu doğrulayan bir belge, İngiliz Dışişleri Bakanlığı'ndan Nisan 1931 tarihinde, Sömürgeler Bakanlığı'na gönderilen bir yazıydı. İngiltere'nin Atina Büyükelçisi Ramsey'den alınan bilgileri aktaran bu yazıda, Yunanistan'ın Kıbrıs'taki konsolosu M. AleksanderKyroun'un Yunanistan'da yayınlanan ve Enosis destekçisi olduğu bilinen Hastis gazetesi ile olan ilişkileri ve dolayısıyla, Yunanistan'ın Kıbrıs'taki olaylarla organik bağı olduğu bildiriliyordu⁴⁵.

İngiltere isyandan sonra Kıbrıs valisini geniş yetkilerle donatarak şu tedbirleri almıştır:

- a) Kava'nın Meclisi feshedildi.
- b) Siyasi Partiler dağıtıldı ve yeniden kurulmaları yasaklandı.
- c) Sıkı bir sansür tesis edildi.

---

⁴² Hasan Fehmi, *K.K.T.C'nin El Kitabı*, Gelişim Ofset, Lefkoşa, 1987, s.32.

⁴³ Cemalettin Ünlü, *Kıbrıs'ta Basın Olayı (1878-1981)*, Basın Yayın Genel Müdürlüğü, Ankara, 1981, s.80.

⁴⁴ H. Fikret Alasya, *Türk Dünyasındaki Gelişmeler Işığında Tarihi Perspektiften Kıbrıs, Kıbrıs'ın Dünü-Bugünü Uluslararası Sempozyumu*, Gazi Mağusa 28 Ekim-2 Kasım 1991, s.66.

⁴⁵ Ş. S. Gürel, 1984, a.g.e., s.119.

d) Türk ve Yunan tarihinin öğrenimine son verildi⁴⁶.

1.4. YENİ TÜRKİYE CUMHURİYET'NİN KIBRIS POLİTİKASI

Yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin bu dönemde Kıbrıs Türkleri ile olan ilgi ve alakası Türk toplumunun hakları ve adanın stratejik öneminden dolayı devam etmiştir. O dönemde Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi olarak Kıbrıs ile ilgili tek bağlantısı, Lozan Antlaşması'nın 21. maddesi ile Hakk-ı Hıyar tanınan Türklere yardımcı olmak üzere 1925'te Larnaka'da açılan Türkiye Konsoloslugu olmuştur. Konsolosluk, Lozan Antlaşması'nın 21. maddesi uyarınca Türkiye'ye göç etme hakkını kullanan Türklere yardımcı olarak, resmi işlemlerini yürütmüştür. 1927'de kapanan konsolosluk, 1928 yılı ortalarında yeniden açılmış ve özellikle bu ikinci dönemde Konsolosluk sadece bu iş ile ilgilenmemiştir. İkinci dönemde de Konsololuğa ilk döneminde olduğu gibi yeniden atanan Ali AsafGüvenir'in çalışmalarıyla yükseköğrenime gidecek gençlere yardımcı olunmuştur. Dernek ve cemiyetlerin faaliyetleri desteklenmiş, milli günlerin kutlanmasına ön ayak olunmuş ve en önemlisi Kıbrıs'ta Türk toplumunun zaten yoğun bir şekilde ilgi gösterdiği Atatürk inkılâplarının yaygınlaşmasına yardımcı olunmuştur⁴⁷.

Adada eğitim- öğretim kurumlarında görev yapmak üzere Kazım Nami Duru (1925), İsmail Hikmet Ertaylan (1933), Turgut Sarıca (1935) gibi milliyetçi eğitimcilerin gönderilmesi aslında Türkiye'nin Kıbrıs Türk toplumunun Anavatan'a olan bağlılığını çok iyi analiz ederek, buna göre bir eğitim politikası içine girdiğini göstermektedir. Yine yeni Türkiye Cumhuriyeti Kıbrıs'tan yükseköğrenime gidecek olan gençlere her türlü kolaylığı sağlamaya çalışmıştır. Türkiye Kıbrıs'taki Türk okullarına her zaman yönetici ve öğretmen göndermeye devam etmiş, aynı zamanda Kıbrıs'tan da yükseköğrenim için gençler kabul etmeye devam etmiştir⁴⁸.

I. ve II. Dünya Savaşları arasındaki dönemde Kıbrıs'ın kaderi İngiltere'nin kararıyla çizilmiştir. İngiltere adanın Yunanistan'a bağlanmasına daima karşı çıkmış

⁴⁶ Yılmaz Bektaş, "Kıbrıs Sorunu 1960-1974", İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya, 2003, s.22.

⁴⁷ Ahmet Gazioğlu, İngiliz Yönetiminde Kıbrıs (1878-1952) "Enosis Çemberinde Türkler", Kıbrıs Araştırmaları ve Yayın Merkezi Yayınları, Ankara, 1996. ss.126-127.

⁴⁸ Sabahattin İsmail ve Ergin Birinci. *Atatürk Döneminde Türkiye- Kıbrıs İlişkileri 1919- 1938*, Akdeniz Haber Ajansı Yayınevi, 8, İstanbul, 1989, s.88.

ve bu arada Enosis taraftarları faaliyetlerini etkin bir şekilde sürdürmeye devam etmiştir. Bu arada 1941 yılında Kıbrıs'ta "Emekçi İlerici Halk partisi (AKEL) kurulmuştur. AKEL, Enosis'in öncüsü olarak ortaya çıkmış ve İngiliz karşıtı olduğu için üyelerinin sayısı hızla çoğalmıştır⁴⁹.

---

⁴⁹ Sabahattin İsmail "100 Soruda Kıbrıs Sorunu", Dilhan Ofset, Lefkoşa, 1992, ss.25.

İKİNCİ BÖLÜM

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ KIBRIS SORUNU

2.1. KIBRIS SORUNUNUN ORTAYA ÇIKMASI

2.1.1. Yunanistan'ın Birleşmiş Milletlere Resmi Başvuruda Bulunmasına Kadar Kıbrıs Sorunu

İkinci Dünya Savaşı'nın 1945'te sona ermesinden 1951 yılına kadar olan dönemde, Türkiye için birinci öneme sahip sorun, kendi varlığını tehdit eden Sovyet isteklerine karşı güvenlik unsuru aramak olmuştur⁵⁰. 14 Mayıs 1950 tarihinde Türkiye'de iktidar değişikliği olmuş, DP iktidara gelmiştir. Yeni hükümet, seçim çalışmaları sırasında olduğu gibi, hükümet programında da Kıbrıs konusuna dair herhangi bir açıklamaya yer vermemiştir. Bilakis, Yunanistan ile iyi komşuluk ilişkilerini devam ettirme politikası takip etmiştir. Yeni hükümetin Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'nün, bir Avrupa dönüşü uğradığı Atina'da, gazetecilerin Kıbrıs hakkındaki sorularına, beklentilerin tam aksi bir biçimde: "Türkiye ile Yunanistan arasında bir Kıbrıs problemi olmadığı" şeklinde cevabı uzun süre tartışmalara neden olmuştur⁵¹.

Ocak 1950'de Kıbrıs'ta Rum kiliselerinde başlayan hareketlenme, 8 Ekim 1950 tarihinde Kitium Piskoposu Makarios (Mihail HristodoluMuskos)'un, Rum Ortodoks Başpiskoposu seçilmesi ile daha da örgütlü bir hale gelmiştir. Şöyle ki, Makarios seçilir seçilmez hararetle Enosis'i savunmaya başlamıştır. Bu amaçla Yunanistan, İngiltere ve Amerika'yı sık sık ziyaret etmiş, Ortodoks kilise teşekkülleri ve resmi makamlar ile temasa geçerek onların yardımlarını sağlamış ve bu yolla Enosis için geniş bir propaganda kampanyası gerçekleştirmiştir.⁵²

Yunan Başbakanı Sofokles Venizelos, 16 Şubat 1951de Yunan Hükümeti adına Kıbrıs'ın ilhakını resmen talep etmiştir. Yunanistan II. Dünya Savaşı'ndan

⁵⁰ Rıfat Uçarol, *Siyasi Tarih (1789-2010)*, Der Yayınları, İstanbul, 2010, s.923-928.

⁵¹ Hüseyin Bağcı, *DP Dönemi Dış Politikası*, İmge Yayınları, Ankara, ss.102.

⁵² Esra Sarıkoyuncu Değerli, *Demokrat Parti Döneminde Türkiye'nin Kıbrıs Politikası (1950-1960)*, (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi), *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, Ankara, 2012, s.88.

beri, Adanın ilhakı yolunda ilk kez resmen bir istekte bulunuyordu. Venizelos, 1951 Nisan ayında ise New York Times muhabirine verdiği demeçte de şöyle diyordu: “Eğer İngiltere Kıbrıs’ı Yunanistan’a iade ederse, Amerika ve İngiltere Adada istedikleri kadar askeri üs ve ayrıcalığa sahip olabileceklerdir”⁵³.

Yunan Başbakanı’nın bu sözleri, Türk gençliği üzerinde büyük tepki yaratmış ve 24 Şubat 1951’de Ankara’da düzenlenen büyük bir mitingde protesto edilmiştir. Mitingde taşınan pankartlarda şu yazılar dikkat çekmekteydi; “Temeli Türk, üstü kızıl olamaz”, “Türksüz Kıbrıs, Kıbrıssız Türk olamaz”, “Türk süngüsü en iyi merhem, en korkunç silah” demiştir⁵⁴.

1951 yılı ortalarında Başpiskopos Makarios’un Enosis doğrultusunda hem Yunanistan’da hem de adada girişimlerine yoğunluk kazandırması ve takip ettiği propaganda sayesinde İngiltere, Fransa ve Amerika’da kendi arzu ve emellerine uygun bir hava yaratmayı başarmasının da etkisiyle, Yunanistan konu ile resmen ilgilenmeye başlamıştır.⁵⁵

Kıbrıs Türkleri de 17 Şubat’ta TBMM’ne, Başbakana, Dışişleri Bakanı ve Siyasi Partilere birer telgraf çekerek, Türk Hükümeti’nin, Kıbrıs Türklerinin davasını benimsemesini ve desteklerini istemişlerdir⁵⁶. Türkiye Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü, 20 Nisan tarihinde Hürriyet Gazetesine verdiği bir demeçte, adanın coğrafi durumu, Kıbrıs’ta Türklerin varlığı ve tarihi bağları dolayısıyla Türkiye’yi yakından ilgilendirdiğini belirterek şöyle demiştir; “ Adanın hukuki vaziyetinin değişmesi için bir sebep görmemekteyiz. Fakat bu vaziyette herhangi bir değişiklik ciddi suret bahis mevzuu olacak olursa, bunun bizsiz ve haklarımıza aykırı bir şekilde yapılmasına imkân bırakmayız. Bu bakımdan oradaki soydaşlarımızın müsterih olmaları lazımdır”⁵⁷.

Yine Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü, 20 Ağustos 1951 günü Kıbrıs hakkında bir demeç daha vererek: “Ülkemize nispetle coğrafi ehemmiyeti, oradaki soydaşlarımızın mühim bir kitle teşkil eylemesi ve tarihi bağlarımız dolayısıyla

---

⁵³ Şükrü Torun, *Türkiye, İngiltere ve Yunanistan Arasında Kıbrıs’ın Politik Durumu*, İstanbul, 1956, ss.101-102.

⁵⁴ Vatan Gazetesi, 1951, 25 Şubat.

⁵⁵ E. Sarıkoyuncu, 2012, a.g.m., s.88.

⁵⁶ Vatan Gazetesi, 1951, 24 Mart.

⁵⁷ Hürriyet Gazetesi, 1951, 21 Nisan.

Kıbrıs'ın durumunun bizi çok yakından alakadar etmesi gayet tabiidir. Adanın bugünkü hukuki vaziyetinin değişmesi için bir sebep görmemekteyiz. Fakat bu vaziyette herhangi bir değişiklik ciddi surette mevzuu bahis olacak olursa, bunun bizsiz ve o zaman mevzuu bahis edebileceğimiz haklarımıza aykırı bir şekilde yapılmasına imkân bırakmayız. Türkiye bu mevzu hakkındaki durumunu gereken taraflara açık ve dostane bir şekilde anlatmakla beraber, ortada çalkalanan münakaşa ve gösterilerden ihtiyat ve temkinle uzak durmaya çalışmaktadır. Çünkü bugün hür dünyanın içinde bulunduğu ve bütün hür ve dost devletlerin kayıtsız, şartsız tesanütünü icap ettiren ölüm kalım vaziyetinde, böyle lüzumsuz su tefehhüm mevzularının hiç yoktan, ortaya çıkarılmasını asla caiz görmüyoruz.” Türkiye'nin o dönemde ki görüşünü ifade etmiştir⁵⁸.

Makarios'un, adanın Yunanistan'a ilhaki için Kıbrıs Meselesini uluslararası platforma taşımaya çalıştığı süreçte, Türkiye Başbakanı Adnan Menderes ile Dışışleri Bakanı Fuat Köprülü 7 Temmuz 1952'de Londra'yı ziyaret edecekler ve yapacakları resmi temaslarda, Ortadoğu ile Akdeniz Komutanlıkları konusu ile birlikte Kıbrıs meselesini de müzakere edeceklerdir⁵⁹.

Söz konusu bu ziyaret nedeniyle Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu Başkanı Faiz Kaymak da 1 Temmuz 1952 tarihinde, Başbakan Adnan Menderes ve Dışışleri Bakanı Fuat Köprülüye; “Londra'ya yapılacak ziyaretinizi Kıbrıs Türkü sevinçle karşılar. Sizlere derin sevgi ve selamlarını sunarlar. Bu yüz bin Türkün cemaat haklarının istikbalinin, Türk-İngiliz dostlu çerçevesi içinde sağlanacağına inanırlar.” şeklinde telgraf göndererek beklentilerini dile getirmiştir⁶⁰.

Kıbrıs Başpiskoposu Makarios'un temsilcisi SavasLoizidis'in, 1953 yılında New York'ta, adanın Yunanistan'a ilhaki konusunun BM'nin genel toplantısına alınması doğrultusunda görüşmeler yaptığı sırada Demokrat Parti iktidarı tarafından aşağıdaki resmi beyanname yayımlanmıştır: "Kıbrıs'ı ilgilendiren her hadise, azami dikkat ve alaka ile takip edilmektedir. Adnan Menderes Hükümeti, bu davada asla pasif bir siyaset takip etmemektedir. Fakat Yunanistan Hükümeti tarafından şimdye kadar Kıbrıs hakkında resmi bir teşebbüs vaki olmadığı kanaatinde bulunmaktadır.

⁵⁸ Hürriyet Gazetesi, 1951, 20 Ağustos.

⁵⁹ Bozkurt Gazetesi, 1952, 10 Haziran.

⁶⁰ Halkın Sesi Gazetesi, 1953, 14 Ekim.

Hâlihazırda ortada bir Kıbrıs Meselesi mevcut değildir. Önceden, Türkiye'nin resmi kanaatini ve muvafakatini almadan, Büyük Britanya Hükümeti'nin, Kıbrıs hakkında herhangi bir karar vermesi tamamıyla imkân haricindedir" ⁶¹.

1954 yılından itibaren Kıbrıs Sorunu Türkiye'nin dış politikasının ana konularından biri haline gelmiştir. Kıbrıs'ın evvelce Türkiye'ye ait bulunması, Anadolu'nun Güneydoğu kıyılarına yakın olması dolayısıyla güvenliğini kontrol eden stratejik bir yer işgal etmesi ve nihayet adada büyük bir Türk cemaatinin yaşaması ve bu cemaate karşı girişilen baskı ve insanlık dışı hareketler, Türkiye'yi Kıbrıs Sorununa taraf yapmıştır. Türk Hükümeti'nin uyuşmazlığı başından beri ilgili devletler arasında yapılan müzakereler ile çözümlenmek istemesi, Yunanistan'ın genel olarak oldu-bitti politikası gütmesi sebebi ile mümkün olmamıştır. Kıbrıs uyuşmazlığı iki milli cemaatin çatışması sonucu Yunanistan'da ve Türkiye'de milli bir dava haline gelmiştir⁶².

II. Dünya Savaşından sonra 1954'e kadar Türkiye ile İngiltere mevcut statünün değişmeyeceği konusunda yazılı bir anlaşma olmasa da karşılıklı bir anlayış içerisinde idi. Bu yüzden Türkiye Yunanistan'ın BM'ye başvurusuna kadar Kıbrıs konusunda sessiz ve görünüşte ilgisiz tavrını sürdürdü. Fakat Kıbrıs'ın geleceği konusunda bir politika değişikliği öngörülmesi hâlinde kendisinin de söz hakkı olduğunu diplomatik kanallardan Londra'ya ilettili⁶³.

Özellikle 1954'te Yunanistan Kıbrıs'ı uluslararası gündeme taşıyarak, Kıbrıs'a sahip olmanın yollarını aramaya başladı. Aynı yıllar Türkiye'nin, Balkanlarda Yunanistan ve Yugoslavya ile bölgesel bir ittifak kurma çabalarına tesadüf ettiğinden, Türkiye Yunanistan'la ilişkilerini bozmadan sorunun barışçı yollarla çözümlenmesine, yani mevcut statünün aynen korunmasına taraftardı. Fakat Yunan girişimleri de kaygı ile izlenmekteydi. Yunanistan'ın Kıbrıs politikasından duyulan rahatsızlığı Menderes, Yunan tarafını uyarak, bu durumun ilişkilere yansımaması için, "Sükûnet ve itidalin bugün her zamandan daha zaruri olduğunu dost ve müttefik Yunan millet ve hükümeti tarafından takdir" edilmesini

---

⁶¹ Halkın Sesi, 1953, 14 Ekim.

⁶² A. Suat Bilge, *Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Türkiye-Sovyetler Birliği İlişkileri*, Olaylarla Türk Dış Politikası, (ed. Mehmet Gönlübol), Siyasal Kitabevi, Ankara, 1993, ss.338-490.

⁶³ H. Bağcı, 1990, a.g.e., ss.101-103.

istemekteydi⁶⁴. BM'deki daimi Yunan temsilcisi Palamas'ın, Yunanistan'ın Kıbrıs sorunundaki istikbali için BM'ye plebisit teklif edeceği anlaşılmaktaydı. İngiltere ise BM'nin bu davaya bakmakta yetkili olmadığını söyleyerek bu davranışın İngiltere'nin hükümrancılığının ihlali anlamına geleceğini ifade etmiştir⁶⁵.

Ağustos 1954'te Türkiye Milli Talebe Federasyonu tarafından düzenlenen toplantıda Başbakan Adnan Menderes, Kıbrıs Komitesi üyelerini de kabul ederek, "Kıbrıs asla Yunanlıların olmayacaktır. Hükümet olarak gerekli bütün tertibat alınmıştır. Onun için Türk Milleti'nin Kıbrıs davasında itidal ile hareket etmesi çok yerinde olur", demişti. İnönü'nün Kıbrıs Meselesindeki Görüşü: Kıbrıs konusunda Türkiye'nin milli çıkarı, bugünkü idarede değişiklik yapılmaması ve Kıbrıs'taki Türk vatandaşlarının insan haklarına layık biçimde, emniyette yasamaları ve milliyetlerini korumalarıdır. Kıbrıs Yunanistan idaresine asla verilmemelidir. Kasım Gülek ise aynı konuda "Kıbrıs statüsünde eğer bir değişiklik yapılacaksa Ada ancak Türkiye'ye verilmelidir." demiştir. C.M.P-T.K.P ve Genç Demokratların Kıbrıs Görüşü: Büyük Türk milletinin bağrından kopan, bünyesinde yüz binlerce aydını ve cesur Türkü barındıran Kıbrıs, hiçbir zaman Yunanistan'ın olmayacaktır şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir⁶⁶.

Türkiye'nin komşusu Yunanistan ile dostluk ve barış havasında ilerleyen ilişkileri, 1954- 1955 yıllarından itibaren Yunanistan'ın Türkiye'yi rahatsız eden Kıbrıs politikası nedeniyle bozulmaya başlamıştır⁶⁷.

1954'te Yunanistan, Ada'yı ilhak etmek için Birleşmiş Milletlere başvurmuş, ayrıca yaptığı mitinglerle de ülke içinde kamuoyu oluşturmaya çalışmış, hatta bu konuda Arap ülkelerine yanaşmıştı. Türkiye ise Kıbrıs konusuna çok duyarlı idi ve Yunanistan'a sert bir nota vererek Kıbrıs konusundaki kışkırtmalarına son vermesini istedi⁶⁸.

---

⁶⁴ Cumhuriyet Gazetesi, 1954, 24 Ağustos.

⁶⁵ Milliyet Gazetesi, 1954, 20 Ağustos.

⁶⁶ Hürriyet Gazetesi, 1954, 29 Ağustos.

⁶⁷ N. Erim, 1975, a.g.e., s.4.

⁶⁸ M. Serhan Yücel, *Menderes Dönemi (1950-1960)*, Türk Tarihi Ansiklopedisi, XVI, Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s.33.

Yunanistan'ın Kıbrıs sorununu BM'ye götürmesi ile ilgili olarak Adnan Menderes gazetecilere verdiği demeçte; Kıbrıs olaylarının hassasiyetle izlendiğini, sükûnet ve itidalin bugün her zamankinden daha önemli olduğunu belirtmiştir⁶⁹.

Yunanistan'ın Kıbrıs üzerindeki self-determinasyon iddialarını ve Ada'daki tedhiş hareketlerini Türk Hükümeti büyük bir hassasiyetle izlemiştir. Başbakan Adnan Menderes yaptığı açıklamalarda Yunanistan'ın BM'ye başvurması ile ilgili endişelenecek bir durumun olmadığını ve Kıbrıs'ın Yunanistan tarafından asla ilhak edilemeyeceğini belirtmiştir⁷⁰.

Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü, Yunan dışişleri bakanı ile yaptığı görüşmede, "Birden bire ortaya bir Kıbrıs sorunu çıkartmaktasınız. Sizden çok rica ediyorum bunu yapmayın. Sizden Atatürk ve Venizelos'un büyük ıstıraplar pahasına, tarihi yenerek kurdukları Türk-Yunan dostluğu adına hiç yoktan bir Kıbrıs sorunu çıkartmaktan vazgeçin. Çıkarırsanız bizi karşınızda bulacaksınız. Ve bütün Türkiye tek bir vücut halinde dimdik önünüze çıkacaktır. Bu Türk-Yunan dostluğunun sonu olacaktır" demiştir⁷¹.

Yunanistan'ın BM'deki girişimleri 14 Aralık 1954' de Genel Kurul'da görüşüldü. BM'de Yunanistan'ın Kıbrıs halkına self-determinasyon hakkının verilmesi teklifinin, adadaki huzur ve bölgedeki barışı tehlikeye düşüreceğinden, gündem dışı bırakılması kararlaştırıldı⁷².

Türkiye'nin Birleşmiş Milletlerdeki daimi delegeşi Selim Sarper'de bu konuyu Doğu Akdeniz'in barış ve istikrarı açısından ele alarak bu bölgede tahriklerin zararlı olacağını belirtmiş ve İngiltere Hükümeti'nin ada halkına tedrici bir muhtariyet vereceğine itimadı olduğunu açıklamıştır⁷³.

Türk delegeşi Selim SARPER, Yunanistan'ın Enosis gibi endişe verici bir politika izlemekte olduğunu belirterek tarihi, coğrafi ve ekonomik bakımdan Kıbrıs'ın Anadolu ile olan gayet sıkı bağlarından bahsetmiştir. SARPER, sözlerine Kıbrıs'ın hiçbir zaman Yunanistan'ın yönetimine girmediğini ispat ederek devam

---

⁶⁹ Milliyet Gazetesi, 1954, 22 Ağustos.

⁷⁰ Milliyet Gazetesi, 1954, 29 Ağustos.

⁷¹ Faruk Bekârlar, "Kıbrıs Sorununun Doğuşu, Menderes Dönemi Türk-yunan İlişkileri", Arayış Yayın Ajansı, İstanbul, 2006, s.86.

⁷² Ulus Gazetesi, 1954, 15 Aralık.

⁷³ A. S. Bilge, 1993, a.g.e., s.339.

etmiş: “Coğrafi ve iktisadi bakımdan Türkiye Kıbrıs’a çok yakından bağlı ve ırki, tarihi ve ahdi sebepler dolayısıyla da Kıbrıs’ı durumu ile birinci dereceden alakalıdır. Ne eski ne yeni devrelerde Yunanistan’a bağlı bulunmuş olmayan, toprağı coğrafi bakımdan Yunanistan’a değil Türkiye’ye merbut bulunan ırktan ahalsinin mühim bir kısmı Öz Türk olan ve Türk olmayan sakinleri de Yunanlı bulunmayan bu ada hakkında Yunanistan tarafından ortaya atılan iddiaların gayet enteresan tecahülü arifane ile gösterilmek istendiğidir. Bu kadar basit ve tek taraflı değildir. Hatta iki taraflı bir mevzuu teşkil ettiği tarafımızdan kabul olunamaz.” Türkiye delegesi Selim Sarper, Yunanistan’ın “Milletlerin kendi mukadderatlarını kendilerinin tayin etmesi” yani self-determination prensibini suistimal ettiğini ve ilhak düşüncesini gerçekleştirebilmek için kullandığını belirtmiştir.” Bütün bu meseleler o kadar karışık, o kadar muğlâk bir mahiyet arz etmektedir ki, tatbikatta çok defa self-determination prensibinden faydalanması icap eden mazlum milletler yerine bu prensibin tatbikini talep etmeye hiç de hakkı olmayan bir takım fırsatçılar kaim olmaktadır. Yunanistan, milletlerin kendi mukadderatlarını kendilerinin tayin etmeleri prensibine istinaden Kıbrıs adasını ilhak teşebbüsüne girişmekle, bu ulvi prensibin suiistimali mevzuundaki kötü misallerin maatteessüf bir yenisini daha vermiş oluyor.”⁷⁴.

Yunanistan’ın BM’deki girişimleri 14 Aralık 1954’de Genel Kurul’da görüşüldü. BM’de Yunanistan’ın Kıbrıs halkına self-determinasyon hakkının verilmesi teklifinin, adadaki huzur ve bölgedeki barışı tehlikeye düşüreceğinden, gündem dışı bırakılması kararlaştırıldı⁷⁵.

Başbakan Adnan Menderes Birleşmiş Milletlerin kararını Kıbrıs meselesinin askıya alınması olarak yorumlamış ve Anadolu Ajansı’na 8 Aralık 1954’te verdiği demecinde yorumunu ve temennisini şu sözlerle ifade etmiştir; “Birleşmiş Milletlerin Kıbrıs konusunda aldığı karar, bu husustaki müzakereye devam olunmasının caiz görülmediğini sarahatle ifade etmekle, bu işe son vermektedir. Yunan resmi makamlarının bu mesele dolayısıyla ortaya çıkan hadiselerden aramızdaki dostluğun haleldar olmaması için gayret sarf ettiklerini ve tedbirler aldıklarını belirten ifadelerini memnuniyetle kaydetmekteyiz. Türk hükümeti, iki memleket

---

⁷⁴ Ayın Tarihi, s.114, 1954, Aralık.

⁷⁵ Ulus Gazetesi, 1954, 15 Aralık.

münasebetlerinin yeni inkişafına mazhar olması yolundaki gayretlerine samimiyet ve azimle devam edecektir” Onaylanmış olan bu karar Kıbrıs Rumlarını ve Yunanlıları hayal kırıklığına uğrattı. Rumlar genel grev ilan etmiş ve Rum halkının tamamı bu greve iştirak etmiştir⁷⁶.

Türk Hükümeti'nin olaylar karşısındaki tutumunu Zafer Gazetesi şöyle değerlendirmiştir; “Yunanistan’da Kıbrıs meselesi ilk ortaya atıldığı günden beri, Türkiye hiçbir zaman temkini elden bırakmamış, bu hususta azimli kararını diplomatik yoldan yürütmek hususunda bilhassa dikkat ve itina göstermiştir. Bu bizim zaafımızdan değil, bilakis kuvvetimizden, davamıza olan inancımızdan ve milli menfaatlere olduğu kadar, dünya barısına verdiğimiz ehemmiyettendir. Burada bu noktayı tebarüz ettirmeyi insani bir vazife biliriz”⁷⁷.

2.2. KIBRIS’TA TEDHİŞ HAREKETLERİNİN BAŞLAMASI

2.2.1. Eoka Yıldırı (Tedhiş) Örgütünün Kurulması

1950’de Makarios’un Fener Patrikhanesi tarafından Başpiskoposluğa atanması Yunanistan ile birleşme (Enosis) eğilimini gittikçe güçlendirmiş, Ada Rumlarının eylem politikasında yeni bir çığır açmıştır. Makarios ilk iş olarak Yunanistan’dan Albay Grivas’ı getirerek, Rum Gençlik Örgütü adlı teşkilatı kurdurup, gençlerin siyasi ve askeri eğitimden geçirilmesini sağlamıştır. Kıbrıs ta İngilizlere karşı terör olaylarının en etkili olduğu devir Makarios-Grivas ikilisinin birlikte çalıştığı devir olmuştur. Makarios Başpiskopos olduktan sonra Kıbrıs meselesini uluslararası platforma taşıma konusunda yoğun bir çalışma içine girmiş, hatta Yunanistan’a gitmiş ve Kıbrıs’ın Yunanistan’a ilhakı için Yunanistan’ın Birleşmiş Milletlere gitmesini bizzat istemiştir. Daha önce belirtildiği gibi siyasal çabalar sonuç vermeyince Kıbrıslı Rumlar şiddet eylemleriyle, İngiltere’yi soruna bir çözüm bulmak için zorlamaya başlamıştır⁷⁸. Makarios, 1951 yılında Yunan subayı Grivas’ı Kıbrıs’a davet ederek ona, Rum Gençlik Teşkilatı PEON’u organize etme görevini vermiştir. Fakat bu teşkilat faaliyetlerinden ve tahrik edici

⁷⁶ F. Kürşad vd., 1978, a.g.e., ss.128-129.

⁷⁷Zafer Gazetesi 1954, 16 Aralık.

⁷⁸Vamık D. Volkan ve NormanItzkowitz, *Türkler ve Yunanlılar (Çatışan Komşular)*, Bağlam Yayınları, Ankara, 2002, ss.170-172.

tutumlarından dolayı İngiliz hükümeti tarafından kapatılmıştır. Daha sonra PEON teşkilatı EOKA adı altında Makarios'un emrinde gizli bir örgüt olarak varlığını sürdürmeye devam etmiştir⁷⁹.

Makarios 8 Eylül 1954 tarihinde yaptığı konuşmada şunları söylemektedir: "Bizans İmparatorluğu zamanında din düşmanı barbar akıncılar, Küçük Asya'dan kalkıp buralara akın ettikleri zaman biz tanrımıza sığınmıştık. Konstantinopolis'teki Ayasofya Kilisesi'nde ayini yarıda kesip çanlarımızı susturdukları zaman da yine tanrımıza sığınmıştık. Bugün de esaret altında olan Yunan Kıbrıs'ımızın hürriyete kavuşması için Tanrımıza sığınıyoruz. Tarih ispat etmiştir ki Kıbrıs ezelden beri Yunanlıdır. Yaşasın Yunanistan, yaşasın ilhak!"⁸⁰.

Enosisçi Kıbrıs Başpiskoposu Makarios Atina'da büyük bir kahraman gibi tezahüratlarla karşılanmıştır. Makarios konuşmasında, Kıbrıs Yunanistan'ın oluncaya kadar mücadele edeceğimiz demiştir⁸¹. Rum-Yunan ikilisi, Birleşmiş Milletlerdeki beklentilerinin bu karar ile boşa çıkmasından sonra, Enosisi tedhiş yöntemleriyle gerçekleştirmeye karar verdi. Kıbrıs Rum Toplum Başkanı Makarios, Yunan Albay Georgios Grivas ile Yunanistan ve Kıbrıs'ta gizli toplantılar yaparak bir yeraltı terör örgütü kurulması üzerinde anlaşmaya vardı. Böylece EOKA adındaki terör örgütü kurularak Kıbrıs'a gizlice Yunanistan'dan silah ve diğer askeri malzeme getirilmeye başlandı. 1955 yılının ilk ayında Baf kasabası yakınlarında EOKA 'ya getirdiği silah ve cephane dolu Aya-Yorga gemisinin yakalanması sonucu Rum-Yunan ikilisinin tedhişle ilgili hazırlıkları ortaya çıktı. Yine de EOKA, hazırlıkları tamamlayarak, 1 Nisan 1955'te sabotaj hareketleriyle ilk bombalarını patlattı. Başlangıçta yalnızca İngilizleri hedef alan EOKA, daha sonra Kıbrıs Türklerini de hedef almaya başladı⁸².

Buna tepki olarak İstanbul'daki Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti'nin Genel Merkezi, 2 Nisan 1955'te yayınladığı bir bildiriye özetle şöyle demiştir: "Bu arada küçük komşumuz Yunanistan'a şunu hatırlatmak isteriz ki, şımarıklıkta ileri giden çocuklar

---

⁷⁹ H.Fikret Alasya, *Kıbrıs ve Rum-Yunan Emelleri*, K.K.T.C. Millî Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları, 1992, s.41.

⁸⁰ Sabahattin İsmail, *İngiliz Yönetiminde Türk-Rum İlişkileri ve İlk Türk-Rum Kavgaaları*, Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği Yayını, Lefkoşa, 1997, s.351-352.

⁸¹ Milliyet Gazetesi, 1954, 1 Ekim.

⁸² Aslı Yılmaz, *Türk Basınında Kıbrıs Barış Harekâtı*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2000, s.6.

şayet nasihatle uslanmazlarsa hakları kötüktür. Oysaki Yunanistan Türk köteğinin de yabancıdır’’⁸³.

PEON, zararlı faaliyetleri ve tahrik edici tutumundan dolayı İngiliz Hükümeti tarafından kapatıldıktan sonra EOKA ismini alarak yeniden Makarios’un hizmetinde faaliyet göstermeye devam etmiştir. Yeraltında hastane kuracak kadar modern cihazlarla donatılmış olan ve Kıbrıs Adası’nın her tarafında teşkilatlanmış olan EOKA, sadece Türkler ve İngilizlere karşı değil aynı zamanda kendi prensiplerini kabul etmeyen Kıbrıslı Rumlara karşı da gasp ve saldırılarda bulunmuştur⁸⁴.

Kıbrıslı Rumların boykotu karşısında İngilizler özellikle polis kadrolarını Türklerden oluşturmaya başlamıştır. İngiliz yönetiminde görev alan bir Türk polisin bir Rum tarafından öldürülmesi ise sembolik olarak topluluklar arası çatışmanın başlamasına sebep olmuştur. Diğer taraftan her ne kadar Makarios şiddet politikası yerine pasif bir politika yürüterek, hedefine daha kolay ulaşacağına işaret etmişse de, bu beyanatından kısa bir süre sonra şiddet politikasına başvurarak, tedhişçilik faaliyetlerini desteklemiş, teşvik etmiş, hatta hızlanmasına vasıta olmuştur. Makarios’un EOKA’yı neden kınamadığına dair bir gazetecinin sorusuna “*EOKA halk tarafından tutulmaktadır. Halkın arzusuna karşı benim EOKA’yı kınamam hiç de doğru değildir.*” şeklindeki cevabı vermiştir.⁸⁵

EOKA, aynı zamanda Yunan gazeteleri tarafından da destek görmekteydi. Kıbrıs’ta tedhişçilik yapmakta olanlar hakkında Yunan gazetelerinde olumlu bir hava sergilenmekle beraber, Atina radyosu da Kıbrıs’taki Rumları isyan konusunda teşvik etmekten geri kalmıyordu. EOKA’nın tedhiş hareketlerine karşı kurulmuş olan Kıbrıs Türk’tür Cemiyeti, silahlı saldırıların durmayacağını bildiklerinden, teşkilatlanmaya ve faaliyetlerini sürdürmeye devam etmişlerdir⁸⁶.

Yunan Dışişleri Bakanı Stefanapulos’un da onayı alındıktan sonra 27 Mart 1955’te Grivas’a emir verilmesi ile eyleme dönüşmüştür. Bu emri alan Grivas tedhişe başlama saatini 1 Nisan 00.30’ da belirlemiş ve atılan bombalarla tedhiş başlatılmıştır. Bombalama, ateşe verme, pusu kurma ve gizlice arkadan adam

⁸³ Hürriyet Gazetesi, 1955, 3 Nisan.

⁸⁴ Fulya Yurdağın, “1955-1965 Yıllarında Türkiye Basınında Kıbrıs Sorunu”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları, İstanbul, 2008, s.23.

⁸⁵ E. Sarıkoyuncu, 2012, a.g.m., ss.92.

⁸⁶ Cumhuriyet Gazetesi, 1955, 3 Nisan.

öldürme hareketleri sonucu oluşan zarar çok büyük olmuş, 1955 yılı sonuna kadar geçen 9 ay içinde 30 kişi öldürülmüş, 291 kişi yaralanmış, 1260 bina hasara uğratılmıştır. EOKA önceleri İngilizlere karşı eyleme geçtiği izlenimi yarattıysa da esas hedefin Kıbrıslı Türkler olduğu ortaya çıkmıştır. 21 Haziran 1955'den itibaren açıkça Kıbrıslı Türklerle karşı saldırılar başlamış, yüzlerce Türk EOKA kurşunlarına hedef olmuştur. EOKA Rumların Türklerle konuşmalarını, alış veriş yapmalarını, Türklerle toprak ve mal satmalarını, Türk otobüsleriyle seyahat etmelerini yasaklamıştır⁸⁷.

EOKA, dağıttığı ilk bildirimlerde; "İki düşmanımız vardır. Birincisi İngilizler, ikincisi Türklerdir. İngilizleri adadan kovacağız sonra da Türkleri imha edeceğiz. Gayemiz Enosis'tir. "Her ne pahasına olursa olsun vazifemiz bu gayenin gerçekleşmesidir" demektedir⁸⁸. Kıbrıs 'ta akan kana ve her gün tırmanan teröre çözüm bulamayan İngiltere, Kıbrıs'taki Rumlardan iyice bunaldı. İngiltere, Türkiye'nin de katılacağı bir konferansta, Yunanistan ile birlikte sorunu diplomatik yollarla çözmek için harekete geçti. İngiltere böylece sorunun; İngiliz yönetimiyle Kıbrıslı Rumlar arasında olmaktan çok, aslında Türkiye ile Yunanistan'ın iki uzlaşmaz taraf olduğu uluslararası bir sorun olduğunu kanıtlamayı, bu ana kadar Kıbrıs ile ilgili uluslararası görüşmelerde konunun dışında kalan Türkiye'yi konferansa davet ederek, kendi tezlerinin konferansta kabul ettirmeyi amaçlamaktaydı⁸⁹.

22 Eylül 1955 tarihinde Makarios Kıbrıs meselesi ile ilgili "pasif bir siyaset" takip edeceği, yani bundan böyle şiddet politikasına son vereceğini açıklamıştır. Makarios'un açıkladığı planına göre, vergi vermeyecekler ve bu durum karşısında İngiliz Hükümeti mallarını satışa çıkaracak, ancak hiç kimse Hükümet tarafından satışa çıkarılan malları satın almaya cesaret edemeyecektir. Bir müddet sonra öğretmenler de okullara devam etmeyecekler, öğrenciler özel olarak yetiştirilecektir. Daha sonra da yüksek kademedeki memurlar istifa edecek, küçük memurlar ise genel grev yapacak ve polisler de vazifelerinden istifa edecektir. Bu planın bir gereği

---

⁸⁷ Sebahattin İsmail, *20 Temmuz Barış Harekâtının Nedenleri-Gelişi Sonuçları*, Kastaş Yayınevi, İstanbul, 1988, ss.32-34.

⁸⁸ Halil Sadrazam, *Kıbrıs'ta Varoluş Mücadelemiz Şehitliklerimiz ve Anıtlarımız*, Türkiye Şehitlikleri İmar Vakfı Yayınları, No:4 İstanbul, 1990, s.23.

⁸⁹ Şükrü S. Gürel, *Kıbrıs Tarihi (1878-1960)*, C. II, İstanbul, Kaynak Yayınları, 1985, s.107.

olarak, Kıbrıs İcraat Meclisi Rum Azaları 22 Eylül 1955 tarihinde İngiliz Hükümeti'nin Kıbrıs halkının hükümlanlık talebini hiç bir zaman kabul etmeyeceği gerekçesiyle istifa dilekçelerini Kıbrıs Valisi Sir Robert Armitage'a vermişlerdir.⁹⁰

Bu durum Türkiye ile Yunanistan arasında ciddi bir çatışmaya dönüştü. Taraflar İngiliz Hükümetinin Ağustos ayındaki üçlü konferans çağrısına olumlu yanıt vermiş ancak bu durum Adada ki şiddet olaylarına çözüm getirmemişti. Türk hükümetinin Kıbrıs sorunu ile ilgili yaklaşımı Ada da mevcut statünün korunması idi. Bu teklif Yunan Delegasyonunun katı tavrı nedeniyle İngiliz Hükümeti tarafından reddedilmişti⁹¹. Kıbrıs meselesinin çözümü için bir konferans fikri ve buraya Türkiye'nin de çağrılıyor olması Kıbrıs'taki Rumların tedhişçi hareketlerinin artmasına sebep olmuştur. Bu hareketler Yunanistan'ında destek verdiğinin basına yansımaları üzerine Türkiye'nin Atina Büyükelçisi Settar İlksel, Yunan Dışişleri Bakanı Stafanapulos'u ziyaret ederek hükümetinin Kıbrıs'la ilgili bir protesto notasını tevdi etmiştir⁹².

Ada içerisinde yapılan eylemlerle öncelikle İngiltere'nin ikna edilmesi ve sonrasında Ada'daki Türklerin sindirilmesi hedeflenmektedir. Bu faaliyetler Türk basınında Kıbrıs'ı ilk kamuoyu gündemine getiren Hürriyet gazetesinde şu şekilde yer almaktadır; "EOKA teşkilatı tedhiş hareketine tüm şiddetiyle devam etmektedir. Dün yine Ada'nın farklı yerlerinde 8 bomba daha patlamıştır. Ada Türkleri adına Kıbrıs Türk Birliği başkanı Dr. Fazıl Küçük bugün BM Genel Sekreterliğine telgraf çekerek Rum ilhakçılarının cinayetlerini protesto etmiştir. Küçük'ün Adnan Menderes'e de yolladığı mektup da Ankara'yı harekete geçirmiştir. Hükümet ırkdaşlarımızın tecavüze uğraması karşısında bir taraftan İngiltere hükümetinden tedhişçilik hareketinin durdurulması ve halkın can-mal güvenliğinin korunması için acil önlemlerin alınmasının isteyecektir, diğer taraftan da bu olayların başlıca sorumlusu olan Yunanistan'a bir protesto notası gönderilecektir"⁹³.

---

⁹⁰ E. Sarıkoyuncu, 2012,a.g.m., s.91.

⁹¹ Yasemin Doğaner, "İngiliz Büyükelçiliği Yıllık Raporlarında Demokrat Parti Dönemi Türkiye'sinde Dış İlişkiler", Beşinci Uluslararası Atatürk Kongresi, 8-12 Aralık 2003, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2005, s.653.

⁹² Ulus Gazetesi, 1955,12 Temmuz.

⁹³ Hürriyet Gazetesi, 1955, 24 Haziran.

EOKA'nın 1955 senesinden itibaren başlattığı şiddet eylemlerine karşı Kıbrıslı Türkler de kendilerini savunmak amacıyla 1956 yılının başlarında Volkan, 1957 tarihinde ise Türk Mukavemet Teşkilatı adıyla Türk direniş örgütleri kurmuşlardır. Böylece Kıbrıs Türkleri adada kendilerinin de söz sahibi olduklarını ve yapılan haksızlıklara karşı sessiz kalmayacaklarını göstermişlerdir. İlk Volkancılar'a göre "Var olmak lazımsa kan akıtmamak niye" kelimelerinin ilk harflerinden oluşan Volkan Örgütü'nün kuruluş şeması bilinmemektedir. Dr. Fazıl Küçük, örgütün sevk ve idaresinde görev üstlenmişti. Fakat Volkan Örgütü'nün, EOKA'nın saldırılarına karşı yeterli düzeyde bir savunma gerçekleştiremediği anlaşıyordu. Bu nedenle bazı Kıbrıslı Türk gençler Volkan Örgütü'ndeki faal görevlerinden bütünüyle kopmadan 9 Eylül Cephesi'ni kurdular. Yine aynı dönemde Lefkoşa'nın bir mahallesinde silahsız eylemler gerçekleştiren Kara Çete kuruldu. Bu sırada, EOKA'nın 3 Eylül 1956 yılına kadar Türk, Rum, İngiliz ve yabancı uyruklular arasında 153 kişiyi öldürdüğü, 413 kişiyi de yaraladığı ifade edilmiştir⁹⁴.

EOKA'nın Türklere yönelik saldırılarının artması üzerine savunma amacıyla, 1 Ağustos 1958'de Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT) kuruldu. Manga, bölük, tabur ve alay nizamı içerisinde teşkil edilen ve milli bir teşkilat olan TMT'nin amacı; Kıbrıs Türklerinin can ve mal güvenliğini sağlamaktır. Kıbrıs Türklerine yapılacak saldırıları önlemek, Enosis ülküsüne ulaşmak için yapılan terörle mücadele etmek, Rumlara ve İngilizlere karşı Kıbrıs Türklerinin haklarını savunmak, anavatan Türkiye ile ilişkileri geliştirmek, Kıbrıs Türk halkının anavatanına bağlılığını sürdürmek, Enosis yanlısı Kıbrıs Rumlularının Türk toplumu içerisinde ideolojik etkinlik yaratmasını ve Türk cephesini bölmesini engellemektir⁹⁵.

TMT'nin oluşturulmasında önce Kıbrıs Türk liderlerinden Dr. Fazıl Küçük ve Rauf Denktaş birçok kez Anavatan Türkiye'ye giderek Türk yetkililerle görüşmelerde bulunmuş ve Kıbrıs Türk Halkının EOKA karşısında kendini savunabilmesi için örgüt kurulmasını istemişlerdir. TMT'nin Kıbrıs'ta kurulmasını benimseyen ilk siyasilerin başında Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu gelmektedir. Kıbrıslı liderler Zorlu ile sık sık görüşerek sorunları aktarmışlar, Zorlu da Kıbrıslı

---

⁹⁴ Süleyman Koç, *Dünden Bugüne Kıbrıs Sorunu ve Stratejik Yaklaşımlar*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2005, ss.151-154.

⁹⁵ Yakan Cumaloğlu, "Kıbrıs Türklerinin Bağımsızlık ve Özgürlük Mücadelesi", Avrupa Birliği Kısacasında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını), Ankara, 2001, ss.17-20.

Liderlerin isteklerini Başbakan Adnan Menderes'e ileterek O'nun muvafakatini almıştır.

2.3. ADNAN MENDERES'İN 24 AĞUSTOS TARİHLİ NUTKU

Kıbrıs'taki Rumların terör faaliyetleri, Yunanistan'ın Enosis için pervasız uğraşları Türk kamuoyu tarafından tepkiyle takip edilmeye başlanmış ve hükümet yetkilileri basın kanalıyla da gelen bu baskı karşısında sorumluluk almak durumunda kalmışlardır. Özellikle bir sonraki bölümde işlenecek olan Londra konferansı öncesi oluşan bu hava içinde Başbakan Adnan Menderes tarafından 24 Ağustos 1955'te Liman Lokantasında yapılan konuşma önem taşımaktadır. Kıbrıs konusunda yapılan bu konuşma daha önce hiç olmadığı kadar sert ve kararlı olmuş, tüm dünyaya Türkiye'nin kararlılığını gösteren bu konuşma Kıbrıs Türkleri tarafından memnuniyetle karşılanırken, Yunanistan'da şaşkınlık yaratmıştır. Bu konuşma bir anlamda Yunanistan için bir ihtar, İngiltere için bir ikaz olmuştur⁹⁶.

24 Ağustos 1955 tarihinde Başbakan Adnan Menderes Türkiye hükümetinin Kıbrıs konusundaki resmi tezini basın toplantısında açıklamıştır. Adnan Menderes yaptığı konuşmada ilk olarak bir gün önce İngiltere'ye verilen notadan bahsederek buradaki amacın Kıbrıs Türklerinin güvenliğinden duyulan endişenin belirtilmesi olduğunu ifade etmiş ve devamında Türkiye'nin bugüne kadar sessiz kalmasının sebebinin Türk-Yunan dostluğuna verdiği önemden kaynaklandığını söylemiştir. Menderes 28 Ağustos'ta EOKA'nın Kıbrıslı Türkler için bir katliam planladığından bahsederek İngiltere'yi uyarılmış ve ani gelişebilecek olaylarda eğer yerel yönetim yetersiz kalırsa Kıbrıslı Türklerin müdafaasız kalmayacağını bildirmiştir. Bu açıklama artık Türkiye'nin gerekirse harekete geçebileceğinin işareti olarak algılanabilir. Adnan Menderes Yunanistan'ı daha makul olmaya davet etmiş ve dostluğun bozulmasının başkalarının işine yarayacağını, Kıbrıs sorununda ileri sürülen nüfus probleminin gerekçelerinin yetersiz olduğunu belirterek, "Memleketlerin hudutlarının mutlak ve tek amil olarak ırki esasa istinaden çizilmediği hususunda, bugünkü dünyada yüzlerce misal vermek mümkündür. Aynı zamanda, muayyen bir nüfus topluluğunun, mesela Kıbrıs'ta olduğu gibi sakin bulunduğu arazi parçası mutlaka falan memlekete ilhak edilmediği takdirde orada

---

⁹⁶ A. C. Gazioğlu, 1960, a.g.e., ss.87.

sakin olanların bedbaht ve felaket içinde olacakları iddiası da hiçbir suretle doğru değildir.” Baksınlar, görsünler: "Memleketimizdeki Rum vatandaşlarımızla ne derecelere kadar kardeşçe ve hepimiz aynı vatanın çocukları olmak bahtiyarlığı içinde yaşamaktayız. Bugün tahrikçilerin istinat etmek istedikleri Ada'daki nüfus sayısının fazlalığı esasını, kendi ifadeleriyle bir hamlede çürütmek mümkündür.” Vaktiyle Garbi Trakya için Lozan'da bir plebisit yapılmasını istemiştik. Buna şiddetle itiraz eden Yunanistan olmuştu. Bunun ötesinde, tarihi hadiselerin akışına bakarak şurasını dikkatleri önüne koymak lazımdır. Nüfus ekseriyetinin kendilerinde olması esasına dayanarak mı daha dün Ankara'nın önüne kadar gelmiş bulunuyorlardı? İzmir'de, Aydın'da, Denizli'de, Eskişehir'de işleri ne idi? Acaba oralarda Self-Determination, milletlerin kendi mukadderatlarını kendilerinin tayin etmesi prensibinin hâkimiyetini tahakkuk ettirmek için ilahi bir misyonları mı vardı? Birinci Cihan Harbi'nin emsalsiz felaketleri içinden tamamı ile takatsız, silahsız, hatta milli birliğini kaybetmiş bir halde çıktığımız bir anda, bizi istikbalimize ve milli mevcudiyetimize mal olacak derecelerde tehlikelerle karşı karşıya bırakmış olan hadiseleri Atatürk'ün ve Venizelos'un realist görüşlerine uyararak unutmak ve kale almamak istiyoruz. Fakat bugünkü manzara, bize milli mevcudiyetimiz için yaptığımız sonsuz fedakârlıkları ve yaşadığımız çok tehlikeli ve elemli seneleri zaruri olarak hatırlatıyor.” Başbakan Menderes konuşmasına Yunanistan'ın bir çeşit emperyalizm politikası izlediğini belirterek şu şekilde devam etmiştir: "Fakat muhasebesi tam yapıldığı takdirde, bu politikanın, hem Yunanistan için hem Türkiye için şeametlik olduğunu kabul etmemeye imkân yoktur. Girit alındı, şurası burası alındı. Daha da birçok yerler alınacak sanıldı. Ankara'ya kadar gidildi ve hadiseler, oralarda asırlardan beri Türklerle yan yana, kucak kucağa yaşayan ırkdaşlarının, tarihte misli görülmemiş bir tasfiyesi ile nihayet buldu. Girit'i almak metotlarının Kıbrıs'ta tekrar edilmekte olması, ister istemez Türkleri, Yunan irredantizm hareketlerinin başlangıcından bugüne kadar olan seyrini hatırlamaya sevk ediyor. Kıbrıs'taki bir avuç ekseriyetlerine istinat ederek dünyanın başına yeni yeni gaileler açmak isteyenlere, ister istemez, "Ankara önünde ne işleri vardı?" سوالini sormak zaruretini hissettiriyor.” Başbakan açıklamasına Türkiye'nin güvenliği ile devam etmiş ve Türkiye kıyılarının yabancı devletler ile çevrili olduğunu, ancak Kıbrıs sahasının elverişli olduğunu belirterek Kıbrıs meselesinin Türkiye'nin rızası olmadan

sonuçlanamayacağını, yine de Türk milletinin iyi niyetli gayretlerinin devam edeceğini belirterek sözlerini “Fakat şurasını da katıyetle ifade edeyim ki, bu memleketin, Kıbrıs statükosunda bugün için ve hatta yarın için memleket aleyhine olabilecek bir değişikliğe katiyen tahammülü yoktur” diyerek bağlamıştır⁹⁷.

Yunanistan’ın Türkiye’nin uyarılarına aldırmadan Kıbrıs’ın ilhakı peşinde koşmaya devam etmesi Başbakanın bu şiddetli tepkisine yol açmıştı. Başbakanı böyle sert diplomatik bir dil kullanmaya sürükleyen diğer bir sebep, Kıbrıs Türklerinin 28 Ağustos 1955’te soykırımı uğratılacağı haberinin yayılmasıydı. Adnan Menderes demecinin başında bu soykırım haberine temas ederek üstü kapalı bir şekilde, Kıbrıs’a müdahale edilebileceği imasında da bulundu. Başbakan Menderes: “Kıbrıs meselesinde tahrikçilerin takındıkları tavır ve söylenen sözler, bizleri haklı endişelere sevk etmiş bulunuyor. 28 Ağustos’un Kıbrıs’taki soydaşlarımız için bir katliam günü olacağını terörist bir eda ile mütemadiyen ilân edip durmaktadırlar. Adadaki Rum halkının yıllardır devam eden gayet şiddetli tahrikleri neticesinde galeyana getirilmiş olduğu ve bu halkın silahlandırılması teşebbüs ve hareketlerinin de çok ilerlemiş bulunduğu söyleniyor. Ani bir hareket, şursuz ve caniyane bir teşebbüs, telafisi gayri mümkün neticeler doğurabilir. Maalesef biz bugün bu kadarını dahi teemmül etmek mevkiine gelmiş bulunuyoruz. Hareket ani olabilir. Mahalli hükümet hazırlıksız bulunabilir. Oradaki halkımız, son devrelere kadar, tahrik edilmiş ve silahlandırılmış bir ekseriyet karşısında masum, hareketsiz ve silahsız bulunabilir. Fakat hiçbir zaman onların bizim için dahi müdafaasız kalacakları manasını tazammun etmez. Bu bakımdan büyük bir endişe ve heyecan içinde bulunan Kıbrıslı soydaşlarımızı tatmin etmek ve müsterih kılmak isteriz” dedi. Adnan Menderes, demecinin devamında “Yunan dost müttefiklerimizi esaslı bir hatadan tahzir maksadıyla yapmaktayım. İşler hiçbir tedbirin tesir etmeyeceği bir safhaya götürülmeden önce, belki makul bir hal yoluna girebilir ümidiyle huzurunuzda konuşmaktayım.” demiştir. Yunanistan’ın Kıbrıs’ı ilhak için ileri sürdüğü self-determination hakkındaki görüşünü şöyle dile getirdi: "Nüfus

---

⁹⁷ Rıdvan Akar, “İki Yıllık Gecikme: 6-7 Eylül 1955”, *Toplumsal Tarih Dergisi*, Sayı:117, Tarih Vakfı, İstanbul, 2003, s.89.

ekseriyetine göre herhangi bir bölgenin kaderinin tayin edilmesi prensibi, bu dünyada ve böylesine parçalı olarak tatbik yeri bulmuş değildir”⁹⁸.

Adnan Menderes, Yunanistan’ın self-determination isteğinin de gerçekçi olmayan bir politika olduğunu söyledi: “Yunanistan bir nevi irredantizm politikası ile ise başladı. Hatta buna biraz da pek yakışık kalır tarafı olmasa dahi emperyalizm karıştı. Girit’ten, şuradan buradan ise başladı. Bir bakıma, bu irredantizm, muvaffak olmuş gibi görünüyor. Fakat muhasebesi tam yapıldığı takdirde bu politikanın, hem Yunanistan için hem de Türkiye için sehametli olduğunu kabul ettirmeye imkân yoktur. Girit alındı, şurası burası alındı, daha da birçok yerler alınacak sanıldı. Ankara’ya kadar gidildi ve hadiseler, oralarda asırlardan beri Türklerle yan yana, kucak kucağa yasayan soydaşlarının tarihte misli görülmemiş bir tasfiyesi ile nihayet buldu. Girit’i almak metotlarının, Kıbrıs’ta tekrar edilmekte olması, ister istemez Türkleri, Yunan irredantizm (kurtarımcılık) hareketlerinin başlangıcından bugüne kadar olan seyrini hatırlamaya sevk ediyor. Kıbrıs’ta ki bir avuç ekseriyetlerine istinat ederek, dünyanın basına yeni yeni gailleler açmak isteyenlere, ister istemez “Ankara önünde ne işiniz vardı?” sualini sorma zaruretinin hissettiriyor. Adnan Menderes bundan sonra Türkiye’nin Kıbrıs politikasını şöyle açıklamaya devam etti: “Kıbrıs Anadolu’nun bir devamından ibarettir ve onun emniyetinin esas noktalarından birisidir. Bu itibarla onun bugünkü durumunda bir tebeddül mevzuu bahis olursa, bunun teknik esaslara değil çok daha mühim ve esaslı olan diğer hakikatlere ve mesnetlere göre halledilmesi ve Türkiye’ye Raci olması lazım gelir. Londra’ya gidecek olan heyetimiz statükonun muhafazasını asgari şart olarak müdafaa edecektir; statükonun muhafazası, her türlü ihtilafları men edecek bir haldir”⁹⁹

Türkiye sahillerinin büyük bir kısmının başka devletlere ait gözleme ve tehdit araçlarıyla çevrili bulunduğunu, bir Kıbrıs sahasının güvenli görüldüğünü, “Kıbrıs’ın Anadolu’nun bir devamından ibaret olduğu” ve bunun Onun güvenliğinin esas noktalarından biri olduğunu, bu nedenle, bugün Kıbrıs’ın el değiştirmesi söz konusu ise, bunun etnik esaslara göre değil, çok daha önemli gerçeklere ve gerçeklere göre kararlaştırılıp Türkiye’ye verilmesinin gerekeceğini Londra’ya

⁹⁸ Hürriyet Gazetesi, 1955, 24 Ağustos.

⁹⁹ Cumhuriyet Gazetesi, 1955, 24 Ağustos.

gidecek heyetimizin statükonun devamını asgari koşul olarak savunacağını, bu memleketin, Kıbrıs'ın var olan durumunda bugün, hatta yarın için memleketimiz aleyhine olabilecek bir değişikliğe kesinlikle tahammülün olmadığını kesinlikle belirttiğini ortaya koymuştur¹⁰⁰.

Halkın Sesi gazetesine göre, Başbakan Adnan Menderes, konuşmasında “Adadaki kardeşlerimize yapılacağı söylenen katliam bahsinde telaş ve endişeye düşmemelerini zira kendilerini himaye ve müdafaa edecek kuvvetin mevcut bulunduğunu beyan etti. Ve ondan sonra da Girit meselesinden beri devam edip gelen Helen irredantizmi davasını ele alarak bir asra yakın tatbikatı ve dayandığı prensipler ile birlikte delik deşik etti. Türk Başvekilinin "Sanki Girit yaygaraları ile başlayarak Ankara önlerine kadar imtidat etmiş olan bu dava her iki millete ve bilhassa Yunanistan'a fayda mı vermiştir" şeklindeki suali gerçekten tarihin derinliklerinden gelen acı hakikatlerin kapısını açmış oldu¹⁰¹.

Başbakanın söylevi, Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti, TMTF, İşçi Sendikaları Birliği ve İstanbul Gazeteciler Cemiyeti gibi kuruluşlar tarafından da övülerek çekilen telgraflarda bu konudaki destekleri açıklanmıştır¹⁰².

Londra Konferansının arifesinde Başbakan Menderes'in Liman Lokantasında yaptığı ünlü konuşmada sarf ettiği, “Yunanlılar Polatlı önünde ne arıyorlardı? Tarihten ders almadılar mı? Gerekirse yine derslerini veririz” yollu sözleri, İngilizleri oldukça tedirgin etmişti. Nitekim Londra Konferansı'na katılacak heyetin üyelerinden biri olan Semih Günver, “Bu sözler; Londra'ya gitmekte olan heyetimizin işini güçleştirmiş, çünkü İngilizleri ürkütmüştü. Bunu Londra'ya vardığımızda anlayacaktık” diye not düşecekti. Günver, konuşmasına devam ederek şu önemli değerlendirmeyi yapıyordu; “İngiltere Hükümeti, Kıbrıs meselesinde bizi Yunanlılarla karşı karşıya getirmekte fayda ummuştu. Fakat işin, iki NATO üyesi arasında bir savaş tehlikesi yaratacak noktaya gelmesini de istemiyordu. Çünkü inisiyatif kendi elinden çıkacak, NATO'nun, daha doğrusu, Amerika'nın müdahalesine yol açacaktı¹⁰³.

---

¹⁰⁰ Yeni Asır Gazetesi, 1955, 25 Ağustos.

¹⁰¹ Halkın Sesi Gazetesi, 1955, 27 Ağustos.

¹⁰² Zafer Gazetesi, 1955, 29 Ağustos.

¹⁰³ Semih Günver, *Fatin Rüştü Zorlu'nun Öyküsü*, Bilgi Yayınları, Ankara, 1985, ss.64-65.

Başbakan Adnan Menderes'in Kıbrıs'a dair Türk görüşünü belirten bir konuşma yapması Atina çevrelerinde panik havası yaratmıştır. Amerika Dışişleri Bakanı Dulles ise Türk hükümetinin basiretli hareketinin takdire şayan olduğunu ifade etmiş, Türkiye'nin hareket hattının desteklenebileceğini söylemiştir¹⁰⁴.

CHF Genel Başkanı İsmet İNÖNÜ, Kıbrıs'taki Türklerin can ve mallarını tehlikeden korumak için bu konuda Hükümetle beraber olduğunu belirterek şunları söylemiştir: "Kıbrıs davası üzerinde Hükümet, bize ciddi bir vazife göstermektedir. Kıbrıs'taki kardeşlerimizin yakın günlerde umumi bir tecavüz tehlikesi karşısından resmen bahsedilmiştir. Bütün vatandaşların alakasının bu vahim haber üzerinde toplanması lazımdır. Kıbrıs'ta kardeşlerimizin can ve mallarını tehlikeden korumak için Hükümetin alacağı bütün tedbirlerde beraberiz. Kıbrıs Konferansında haklarımızı korumak ve kurtarmak yolunda Hükümeti bütün gayretlerinde destekleriz. Kıbrıs Konferansını şekil ve neticesi belli oluncaya kadar, muhalif parti olarak dikkatimizi bu konu mevzuunda toplayacağız. Dış politikamız Kıbrıs ile meşgul olacağı bugünlerde iç politikamızın havasını da Kıbrıs ile dolu olduğunu dünyaya göstermek vazifemizdir"¹⁰⁵.

Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti Genel Başkanı Hikmet Bil Başbakanının beyanatının yurttan ve Kıbrıs'ta uyandırdığı ferahlığa işaret ederek demiştir ki; "Beyanata muhalefet liderlerimizin de fikir beraberliği göstermeleri sevinç huzur ve imanımızı bir kat daha arttırmıştır. Milli davaya bu kadar içten inanan bir milletin bir güzel Kıbrıs'ın şanlı sancağını dikeceğine şüphe yoktur"¹⁰⁶.

Hükümetin Türk kamuoyunda yıllardan beri birikmiş olan heyecan ve kaynamayı dillendiren ve Dünya kamuoyuna açıklayan tutumu, ülkede dayanışma ve birlik ortamı yaratmış, bu önemli gelişme ile Türk halkı hükümeti tüm gücü ile desteklemeye çalışmıştır.

Yunanistan'ın açıklamaları ve Kıbrıslı Rumlara tam desteği onların hareketlerinin artmasına neden olmuş hatta 28 Ağustosta Kıbrıs'ta Türklere karşı bir katliam yapacakları basına sızmıştır. Bunun üzerine Kıbrıs Türklerinin lideri Dr.

¹⁰⁴ Milliyet Gazetesi, 1955, 26 Ağustos.

¹⁰⁵ Ulus Gazetesi, 1955, 26 Ağustos.

¹⁰⁶ Ulus Gazetesi, 1955, 26 Ağustos.

Fazıl Küçük, 13 Ağustos 1955 tarihinde “Kıbrıs Türk’tür Cemiyeti” Genel Başkanı Hikmet Bil’e yazdığı mektupta şunları belirterek yardım talebinde bulunmuştur; “Sizden ricam, erken bir zaman vaziyetten bütün şubeleri haberdar ederek harekete geçmelerini temin etmenizdir. Bana öyle geliyor ki, Anavatan’daki mitinglerin büyük faydası olacaktır. Çünkü bunlar 28 Ağustosta umumi bir toplantı yapacaklar, ya o gün veya üçler toplantısı bittikten sonra bize saldırmak isteyeceklerdir. Malum, onlar silahlı biz de ise hiçbir şey yok”¹⁰⁷.

2.4. LONDRA KONFERANSI’NA DOĞRU DEMOKRAT PARTİ HÜKÜMETİ VE TÜRK KAMUOYUNUN KIBRIS MESELESİNE BAKIŞI

2.4.1. Türkiye’nin Londra Konferansı’na Daveti ve Türkiye’nin Tezi

1955 ilkbaharı Kıbrıs krizinde önemli bir devreyi oluşturmuştur. Zira bu tarihlere kadar ki, Kıbrıs’ı bir iç sorun sayan ve bu nedenle Yunanistan dâhil hiçbir ülke ile görüşmemeye kararlı olduğunu defaatle açıklamıştır. İngiltere, Bağdat Paktına karşı olan Arap ülkelerinin reaksiyonlarının şiddetlenmesi, Süveys’in tahliyesi dolayısıyla Orta-Doğu’daki durumunun zayıflaması ölçüsünde Kıbrıs’ın öneminin artması, Kıbrıs’taki İngiliz üslerine yönelik terörizm faaliyetlerinin yoğunluk kazanmasıdır. Kıbrıs konusunun Türk Yunan ilişkileri üzerinde olumsuz etki yapacağına inanılması ve nihayet Türkiye’nin Kıbrıs’ta meşru menfaatlerinin bulunduğu bilincine varmış olması gibi hususları dikkate alarak politikasında önemli değişiklikler yapabileceğinin işaretlerini vermeye başlamıştır. İlk işareti Londra Konferansı teşkil etmiştir. Kıbrıs’ın geleceğini sadece Yunanistan ile ikili planda görüşmek yerine işe Türkiye’yi de katarak konuyu tamamen çıkmaza sokmak suretiyle öncelikle Kıbrıs’ın tamamını bu mümkün olmadığı takdirde bazı bölge veya bölgeleri üs şeklinde elinde tutmak İngiltere’nin Kıbrıs politikasının ana mihverini oluşturmuştur. Kıbrıs konusunda tarihi dönüm noktalarından birisi Londra Konferansı’dır. İngiltere’nin Türkiye’yi Yunanistan ile birlikte Londra’da yapılacak uluslararası konferansa davet etmesi Türkiye’nin uluslararası alanda Kıbrıs ile ilişkisi açısından son derece önemlidir. Çünkü Türkiye Kıbrıs meselesinde Yunanistan ve İngiltere ile birlikte üçüncü devlet olarak ortaya çıkmıştır. Yunanistan Türkiye’yi

---

¹⁰⁷ Ayın Tarihi, Şubat 1956.

Kıbrıs konusunda bugüne kadar dikkate almamaya özen göstermiş ve Kıbrıs meselesini sürekli olarak İngiltere ile çözmeye çalışmıştı. İngiltere, Yunanistan'la birlikte Türkiye'yi de davet ederek, konunun muhataplarının bu üç ülke olduğunun altını çizmiş oluyordu. Bu güne kadar hep kendi ve İngiltere arasında bir problemmiş gibi göstermeye çalıştığı Kıbrıs davasında, hem de muhatapı tarafından, Türkiye'nin olaya dâhil edilmesi, Yunanistan için önemli bir mesaj niteliğini de taşımaktaydı. Türkiye'nin Londra Konferansına daveti, Türk Hükümetini de hareketlendirmiş ve bazı değişikliklere gitmesine neden olmuştur. Bu değişikliklerden en önemlisi, 27 Temmuzda yayınlanan bir kararname ile Başbakan Yardımcısı ve Devlet bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun Dışişleri Bakanlığına getirilmesidir. Şüphesiz bunun da Londra Konferansı ile yakından ilgisi vardır. Fatin Rüştü ZORLU dış politikada çok daha dinamik ve enerjik bir kişiliğe sahiptir. Zorlu Dışişleri Bakanlığı sırasında zaman zaman ölçsüz hareketlere kaçmasına rağmen Türk dış politikasına dinamizm getirmiştir¹⁰⁸.

Londra Konferansı arifesinde, Türk Hükümeti'ndeki bu önemli değişiklik, dış politikada daha atak ve daha kişilikli bir davranış içine gireceği; Kıbrıs konusundaki gelişmelere daha yakın ilgi gösterileceği ve Türkiye'nin çıkarlarının korunmasında daha cesaretli adımlar atılacağına kanıtı olarak değerlendirilmiştir¹⁰⁹.

Halkın Sesi gazetesinin 1 Temmuz 1955 tarihli sayısında yayımlanan habere göre İngiltere Başbakanı SirAntony Eden “İngiltere hükümetinin şarki Akdeniz bölgesinin müdafaası ve bölgedeki siyasi durumu tezekkür etmek üzere Türkiye ve Yunanistan hükümetlerini bir konferansa davet ettiğini açıklamıştır. Başvekil, görüşülecek mevzular arasında Kıbrıs meselesinin de bulunduğunu bilhassa belirtmiştir”¹¹⁰.

Bu arada Kıbrıs Başpiskoposu Makarios da yaptığı açıklamada “ Kıbrıs meselesinin ada halkının mümessillerinin hazır bulunmadan tezekkürünün mümkün

---

¹⁰⁸ F. Armaoglu, *Kıbrıs Meselesi 1954-1959, Türk Hükümeti ve Kamuoyunun Davranışları*, Ankara Üniversitesi SBF Yayınları, Ankara, 1963, ss.127-128.

¹⁰⁹ Erol Mütercimler ve M. Kemal Öke, “Düşler ve Entrikalar”, Demokrat Partinin Dış Politikası, Alfa Yayınları, İstanbul, 2004, ss.313.

¹¹⁰ Halkın Sesi Gazetesi, 1955, 1 Temmuz.

olmayacağını” söylemiştir. Makarios meseleye Türkiye’nin dâhil olmasının meselenin halli için iyi bir alamet olmadığını iddia etmiştir¹¹¹.

Yunanistan BM’de sonuç alamayıp sorunu Kıbrıs’ta tırmandırması üzerine İngiltere tarafların katılımıyla Londra’da bir konferans düzenlemek istemiştir. Türkiye konferans davetini 2 Temmuz 1955’de kabul ederken, Yunan kamuoyu Türkiye’nin konferansta yer almasından bile rahatsız olmuştur¹¹².

Ankara Radyosu’nun Radyo Gazetesi, 3 Temmuz akşamı yaptığı yayında, Türkiye’nin konferansa davet edilmesinden duyulan hoşnutluğu ortaya koymuştur. Şu dikkat çekici vurgulamaları yapıyordu; Adada bir isyan havası yaratılmak için halkın tahrik edilip kışkırtıldığı, adadaki iki unsurun diğerine karşı düşmanlığa yöneltildiği, bunun Doğu Akdeniz’in huzur ve güvenliği, Türkiye topraklarına bitişik denebilecek kadar yakın bir adanın sonu ve bizim için çok önemli olan oradaki soydaşlarımızın hayati sorunu olduğudur. Onların canının ve malının tehlikede olmasına Türk ulusunun umursamaz kalmayacağını herkesin takdir edeceği ortaya konulmuştur. Haberin altında yapılan yorumda, “Dışişleri Bakanlığının talimatı ile kaleme alındığı anlaşılan bu sözler” denilmiştir¹¹³.

Hürriyet Gazetesinde Şükrü Kaya; Londra Konferansının tarafların tümünü tatmin etmese de, statükonun değişmesi olasılığı karşısında Türkiye’nin Ada üzerindeki hakları ile Kıbrıs’ta yaşayan Türklerin yaşam ve güvenliğinin korunması gerektiğini vurgulayarak savunmasına fırsat yaratacağı görüşünü ileri sürmüştür¹¹⁴. Yunan hükümeti beklenmedik bir kararla Kıbrıs sorununu ve Enosis davasını BM’ye aksettirmek için çalışmalara başlamıştır. Ayrıca Atina’da yayınlanan bir tebliğde, üçlü Konferans’ın Yunanistan’ı davasından vazgeçirmeyeceği bildirilmiştir¹¹⁵.

BM’ye başvuran Yunanistan Dışişleri Bakanı BM’de de olmazsa, hakkımızı mutlaka alacağız dedi. Stefanopolus, ayrıca Yunanistan Kıbrıs’ın geleceğini Londra’da toplanacak olan üçlü konferansa bağlamıştır ve bağlamaktadır açıklamasında bulundu¹¹⁶.

---

¹¹¹ Halkın Sesi Gazetesi, 1955, 2 Temmuz.

¹¹² Cumhuriyet Gazetesi, 1955, 3 Temmuz.

¹¹³ Hürriyet Gazetesi, 1955, 4 Temmuz.

¹¹⁴ Hürriyet Gazetesi 1955, 6 Temmuz,

¹¹⁵ Milliyet Gazetesi, 1955, 22 Temmuz.

¹¹⁶ Milliyet Gazetesi, 1955, 26 Temmuz.

Yunanistan'ın Kıbrıs sorunu ile ilgili BM'ye başvurmasını, İngiliz hükümeti ağır bir dille eleştirmiş, Yunanistan'ın bu çıkışını mevsimsiz olarak nitelendirmiştir. Dışişleri Bakan Sözcüsü, Kıbrıs'ın el değiştirme gibi bir sorunu olmadığını vurgulamıştır¹¹⁷.

Türkiye 1954-1958 yılları arasındaki ilk devrede Yunanistan'a ve dünya kamuoyuna Kıbrıs meselesinde taraf olma sıfatını kabul ettirmek için çok çalıştı. Yunanistan, daveti kabul etmekle beraber Londra Konferansını tereddütle karşıladı. Bu tereddüdün sebepleri Türkiye'nin taraf devlet sıfatını resmen kabul etmek durumuna düşmek, konferansta Türkiye ile bir anlaşmaya varılmazsa, adada İngiltere'nin egemenliğinin devamına bir gerekçe sağlamak ve nihayet konferansa Kıbrıslı Rumların çağırılmamış olmasıydı. Türkiye ise taraf devlet sıfatını kabul ettirmek ve görüşlerini açıklamak için konferansı bir fırsat olarak görüyordu. Kamuoyu ve muhalefetin baskısı altında İngiliz Hükümeti, konferansı toplamakla belki uyuşmazlığa çabuk ve kolay bir çözüm yolu bulunmadığını göstermek istiyordu¹¹⁸.

Kıbrıs'la ilgili düzenlenecek olan Londra Konferansı için Daily Telegraph'ta şu satırlara yer verilmiştir: “İngiliz hareket tarzı konferansa iştirak edecek diğer iki tarafın hareket tarzı gibi inhina etmez. Böyle olsaydı konferanstan hiçbir şey beklenemezdi. Kıbrıs'ta inşasına başladığımız üs üzerindeki hükümler ne kadar dost olursa olsun diğer memlekete terk edemeyiz. Böyle bir şeyin Ortadoğu'daki güvenliğimiz ile ne zaman veya hangi şartlarda kabili telif olabileceğini şimdiden görmemize imkân yoktur. Mamafih askeri zaruretler ve dâhili tarafgirlik sabit ve daimi değildir. Kıbrıslıların istikballerine kendilerinin şekil vermelerini istiyoruz. İşte bu sebebe binaen konferans, zaman kazanırsa akamete uğramış olmayacaktır. Yunanistan'dan Enosisi terk etmesi beklenemez, fakat taşkın tahriklerin güvenliğini temelden sarsmakta olduğu hususunda onu iknayı ümit edebiliriz¹¹⁹.”

Henüz Londra Konferansı toplanmadan adada tahrikçiler karışıklıklar çıkartmaya, Kıbrıslı Rumların konferans toplanmadan adadaki tüm Türkleri katledeceğinin propagandaları yapılmaya başlamıştır. Başbakan Adnan Menderes ise

¹¹⁷ Milliyet Gazetesi, 1955, 27 Temmuz.

¹¹⁸ Suat Bilge, *Ankara, Atina, Lefkoşa Üçgeni*, I. Basım. Ankara, İmge Kitapevi, 1996, s.341.

¹¹⁹ Zafer Gazetesi, 1955, 28 Ağustos.

henüz konferansa gitmeden yaptığı konuşmalarda adada en kötü şartta mevcut durumun korunmasının, aksi halde adanın Türk Devletine iade edilmesinin savunulduğunu, bu sırada yapılan propagandalardan Türk Devleti'nin korkmadığını daima bunlara karşı koyup cevap verecek gücün mevcut olduğunu Kıbrıs'ın Anadolu'nun her parçası gibi himaye göreceğini belirtmiştir¹²⁰.

Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Limasol Doğan Türk Birliği kurulunu 24 Ağustos günü kabul ederek kendilerine; Rumların Adadaki Türklere kesinlikle hiçbir şey yapamayacaklarına dair güvence verdiğini, katliam yapmalarına olanak olmadığını, sorunun artık uluslararası bir hukuk kuralı ile çözülmesi gereken önemli bir sorun halini aldığını belirtmiştir. Türkiye'nin Kıbrıs için çok önemli ve sevindirici kararlar almak arifesinde olduğunu söylemiştir¹²¹.

1954 yılının sonlarında Kıbrıs Türk toplumunun dini lideri pozisyonunda bulunan Dana Efendi müftü seçildikten sonra yaptığı konuşmada Demokrat Parti hükümetinin Kıbrıs tezlerini destekleyerek açıkça “Enosis’e Hayır!” sloganını dünya kamuoyuna şu sözlerle ifade etmiştir: “Kıbrıs 308 yıl Türk hâkimiyetinde kalmıştır. Ada'nın Türkiye'ye ilhak edilmesinin sebepleri, Yunanistan'a ilhak edilmesinin sebeplerinden çok daha kuvvetlidir. Makarios, Türkler Lozan Antlaşması'yla adadaki haklarından vazgeçmiştir.” demektedir. Makarios'un bu tefsiri saçmadır. Türkler, bambaşka sebeplerden dolayı Kıbrıs üzerindeki haklarından vazgeçmiş ve bunu ancak İngiltere'ye karşı yapmıştır. Buna Yunanistan veya başka bir devlet için izin verilmemiştir. Bu Antlaşmaya dayanarak İngiltere, günün birinde Devletler Hukukuna uyarak Ada'yı terk etmek durumunda kalırsa, Lozan Antlaşması'nın o maddesi de kalkmış olur. İngiltere, Ada'yı kimden almış ise ancak ona iade eder. Kıbrıs'ın Yunanistan'a verilmesi hakkında, BM karar veremez. Bu, kendi yasasına da aykırıdır. Çünkü Kıbrıs Adası Asya'dadır, Asya kıtasındadır. Avrupa kıtasında olan Yunanistan'ın, Asya kıtasında olan Kıbrıs Adası'nın ilhak etmesine müsaade ederse, BM teşkilatının ruhuna aykırıdır. Ada'nın Yunanistan'a bağlanmasında ileri sürülen tez, sadece halk oylaması konusudur. Bu düşünceye göre ada dörtte üç nispetinde Rum'dur. Rumlar bu tezlerini BM'ye kabul ettirirlerse Ada'yı alabilirler. Devletler Hukuku prensiplerine uyarak İngiltere Adayı terk etme durumuna düşerse

¹²⁰ Zafer Gazetesi, 1955, 25 Ağustos.

¹²¹ Yeni Asır Gazetesi, 1955, 25 Ağustos.

o zaman, Yeşil Adanın sahibi olan Türklere teslim edilmesinden başka mantıklı ve hukuki bir çözüm yolu bulunmaz. Eğer, daha önce, adayı Yunanistan'dan almış olsa idi, o zaman halk oylaması bir çözüm yolu olabilirdi. Kıbrıs tarihinde, Yunan idaresi denen bir idareye rastlanmamıştır. Venediklilerden alınan Adada Rumlar, Ceneviz, Roma ve diğer kavimlerden kalma melezler vardır’’¹²².

Türkiye Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, Londra Konferansı'ndan bir gün önce Türkiye'nin Kıbrıs ile olan alakasını şu sözleri ile açıklamıştır. “Türkiye Hükümeti girdiği ittifaka ve dostluk bağlarına sadık kalarak bu mevzuda sükûtu muhafaza etmiş açık tahlik ve tahriklerde bulunmaktan kaçınmış, bununla beraber bu davadaki azimli kararını alakalı devletlere normal siyasi kanallardan bildirmiş ve tezini Birleşmiş Milletlerde müdafaa etmiştir. Teessüf olunur ki Türkiye Hükümetinin asıl sükûtu bazı çevrelerde Kıbrıs mevzuunda Türkiye'nin alakasız kaldığı yolunda tefsir edilmiştir. Bu meseleyi tahrik edenlerin zamanla faaliyetlerini arttırdıklarını teessürle gördük. Bu vaziyet Türkiye Hükümetini adada yerleşmiş Türklerin can ve mal emniyetlerinden haklı olarak endişeye düşürmüştür. Türkiye Lozan Muahedesi'nin imzasına kadar üç buçuk asır Kıbrıs adası üzerinde hükümranlığını muhafaza etmiş ve bu muahedenin imzasından sonra Antlaşmalardan doğan vecibelerine sadakat prensibinden hareket ederek adadaki hükümranlığına son vermiştir. Türkiye Lozan Muahedesi ahkâmına müstenit statükonun devamını arzu etmektedir. Fakat Kıbrıs'ın statükosunda herhangi bir değişiklik vukua gelecekte Türkiye, kendisi için tarihi ve coğrafi sebeplerden olduğu kadar askeri emniyet noktası nazarından ötürü de hayati bir ehemmiyeti haiz bulunan bu adadaki hükümranlığın Türkiye'ye iadesinin zaruri olduğuna inanmaktadır’’¹²³.

Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu başkanlığındaki Türk heyeti ve yine Dışişleri Bakanı Stefanapulos'un başkanlığındaki Yunan heyeti 1-2 gün öncesinden gelerek siyasi faaliyet ve temaslara başlamışlardır. Bu temaslar sırasında Türk heyetinin özellikle İngiltere Dışişleri bakanı Mac Milan ile yapılan görüşme sonrası edinilen düşünceleri Türkiye'ye iletmek için çektiği telgraf önem taşımaktadır. Bu telgraf durumu genel hatlarıyla anlatırken, içinde bulundurduğu kimi ifadeler daha

¹²² Hüseyin Ağun, *Demokrat Parti İktidarınının Kıbrıs Politikası (1950-1960)*, Demokratlar Kulübü Yayını, Ankara 1997, ss.12-13.

¹²³ Ulus Gazetesi, 1955, 28 Ağustos.

sonraları değişik anlamlar taşıdığı ve bir anlamda 6-7 Eylül olaylarının siparişinin yapıldığı şeklinde yorumlanmıştır. Özellikle telgrafın son kısmında yer alan; “Muhtelif İngiliz gazetecileriyle ve nihayet bugün Hariciye Nazırı ile yaptığımız görüşmelerden aldığımız intiba İngilizlerin muhtemel bir hal çaresi olarak ileride bir self-determination’a fırsat verebileceği vaadi ile Yunanlılara taviz vermektir. Bir hal çaresi bulunabileceğini düşünmekte olduklarını fakat zat-ı devletlerinin beyanattı ve burada iki gündür yaptığımız mülakatlar ve beyanatlar neticesinde tebellür eden hattı hareketimizin bunları şaşırttığı merkezindedir. Ancak bizim haklarımızda ne dereceye kadar ısrar edeceğimiz hususunda tereddüt sahibi oldukları müşahede edilmektedir. Bu sabahki mükâlemelerimiz gayet nazikâne cereyan etmekle beraber gayet kati ifadeler altında geçti ve bizim haklarımızı savunmamız hususunda cesaretimizi kırarak bir eda takınmadılar. Fakat ifadelerimizle haklarımızda musır davranacağımıza kendilerini teyakkuz ettirdiğimizi zannediyorsak da bu sahada çok çalışılması icap ettiğini, anlamaktayız. Bu sebeple gerek biz, gerek gazetecilerimiz bu yolda, gayret sarf ediyoruz.” ifadeleri için sonraları farklı şekilde yorumlar yapılmıştır¹²⁴.

Üçlü Konferans’a katılacak Zorlu Başkanlığındaki Türk Delegasyonunun çalışmalarını gözden geçiren Başbakan Adnan Menderes, Konferans sürecinde savunulacak Türk Tezi hakkında şu değerlendirmeyi yapmıştır: Sabahtan beri İstanbul vilayetindeki odamda Türk Tezi üzerinde çalışıyoruz. Heyet üyeleri meseleyi gayet güzel incelemişler. Konunun yasal alt yapısını da tam istediğim gibi hazırlamışlar. Bana tezimizi şöyle açıkladılar: “Lozan Antlaşması’nın 16. maddesinde Türk Devleti, Osmanlı İmparatorluğu’ndan ayrılan topraklar üzerinde hiçbir hak iddiasında bulunamayacaktır. Bununla beraber, aynı Antlaşmanın 30. ve 31. maddeleri; 16. maddeden ayrı olarak Kıbrıs Adası’na özel bir statü tanımıştır. 30. maddeye göre, Türkiye Devleti, Kıbrıs adası üzerindeki egemenlik haklarını, İngiltere’ye devrettiğini belirtmiştir. Lozan Antlaşması’nın 31. Maddesi ise, Adada yaşayan Türk Halkına eğer isterlerse, iki yıllık bir süre içinde Türk vatandaşı olma hakkı tanımaktadır. Türkiye’nin Kıbrıs Adası’nın geleceği üzerinde titizlikle durmasının nedenleri tarihi, coğrafi, etnik ve stratejik verilere dayanmaktadır. Ada,

---

¹²⁴ M. Arif Demirer, *Yassı ada’da Okutturulmayan Şifre Telgraf*, 6 Eylül 1955 Yassıda 6-7 Eylül Davası, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 1995, ss.401-404.

dört yüz yıl Türklerin elinde kalmıştır. Tarihin hiçbir döneminde Kıbrıs, Yunan İdaresinin eline geçmemiştir. Kıbrıs, Anadolu kıyılarına 60 kilometre, Yunanistan'a ise, 1600 kilometre uzaklıktadır. Birinci Dünya Savaşı'na kadar Ada halkının çoğunluğunu Türkler oluşturmuştur ve hala da tapulu toprakların %60'ı Türklere aittir. İngiltere, Devletler Hukuku gereğince, Türkiye'den aldığı Ada'yı, Yunanistan'a devredemez, Türkiye'ye iade edilebilir''¹²⁵.

2.5. LONDRA KONFERANSININ BAŞLAMASI

2.5.1. İngiltere, Yunanistan ve Türkiye'nin Siyasi Görüşleri

İngiltere Hükümetinin 20 Haziran 1955 tarihinde çağrısını yaptığı, "Doğu Akdeniz'in Güvenliği ve Kıbrıs" konulu Londra Konferansı, 29 Ağustos 1955 tarihinde çalışmalarına başlamıştır. Konferansta ilk olarak İngiltere Dış İşleri Bakanı Macmillan görüşlerini açıklamıştır.

Londra Konferansı'nın 30 Ağustos günündeki oturumunda konuşan İngiltere Dışişleri Bakanı Macmillan; bu konferansın diğerleri gibi, resmi bir konferans olmadığını belirtmiştir. İngiltere'nin Kıbrıs'la olan bağlarının tarihsel gelişimini ortaya koyup, Kıbrıs'taki terör olaylarından hükümetinin duyduğu üzüntüyü dile getirmiş ve İngiltere'nin Kıbrıs'ın durumuna dair görüşünü, tarafların haklarını yeterince dikkate alan bir özerklik rejimi şeklinde ortaya koymuştur¹²⁶.

İngiltere Dışişleri Bakanı Macmillan ise konferansta İngiltere'nin görüşünü izah etmiştir. Bu izahata göre, İngiltere yeni liberal bir anayasa hazırlayarak bu anayasa çerçevesinde Kıbrıs halkına geniş muhtariyet verme teklifinde bulunmuş, Yunanistan'ın Enosis hareketlerinden vazgeçmelerini istemiştir. Ayrıca NATO savunmaları için Kıbrıs'ta İngiliz hâkimiyetinin gerekli olduğu belirtilerek Kıbrıs'ta NATO dâhilinde bir İngiliz, Türk, Yunan müdafaa grubu kurulması teklifinde bulunulmuştur¹²⁷.

Konferansın 31 Ağustos 1955 tarihli oturumunda Yunan Dışişleri Bakanı Stephanopoulos; Kıbrıs halkına geleceğini belirleme hakkının tanınmasının

¹²⁵ Taşkın Tuna, "Adnan Menderes'in Günlüğü", Şule Yayınları, İstanbul, 2007, ss.203.

¹²⁶ Hürriyet Gazetesi, 1955, 31 Ağustos.

¹²⁷ Zafer Gazetesi, 1955, 31 Ağustos.

gerektiğini belirtmiştir. Bu hakkın tanınmasına rağmen İngiltere'nin Kıbrıs'taki üslerine sahip çıkabileceği, Kıbrıs'taki Türk azınlığına din, eğitim ve ekonomik hürriyetler alanında tam bir eşitlik statüsü tanınacağı, hatta Türkiye'nin istenmesi halinde uyruk ve askerlik konularında özel bir rejimin kabul edilebileceği konularını içeren Yunan hükümetinin görüşünü açıklamıştır. Görüldüğü gibi konuşma Yunanistan'ın Türkiye'ye İngiltere'den fazla taviz vermeye hazırlıklı olduğunu göstermektedir¹²⁸.

Konferansın 1 Eylül 1955'teki oturumunda, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, Yunanistan'ın Türkiye'nin Lozan Antlaşması'na aykırı davrandığı iddialarına cevap vermiş, Kıbrıs'ın coğrafi ve ekonomik bakımdan Anadolu'ya bağlı bulunduğunu belirtmiş ve Türkiye'nin güvenliği bakımından öneminden söz etmiştir. Ayrıca Türk Hükümetinin self- determinasyon hakkındaki düşüncelerini açıklamıştır: “Türkiye, Kıbrıs için kendisinden ayrılan arazinin mukadderatını kati bir şekilde tayin etmekle kalmamış, muahedenin imzası sırasında akıbeti henüz belli olmayan arazi üzerinde de istikbale matuf taahhüt altına girmeyi reddetmiştir. Görülüyor ki, Lozan Muahedenamesi gayet sarıhtir. Buna rağmen Lozan Muahedenamesi'nin revizyonuna girilmiş olur. Yani bu maddelerin tadiline gidilmiş olur. Bu adanın mukadderatı ancak Türkiye ile İngiltere arasında tayin edilebilir. Zira Lozan Muahedenamesi'ninakdolunduğu zaman Kıbrıs hakkındaki alakalılar yalnız ve yalnız bir taraftan Türkiye, diğer taraftan İngiltere idi. Çünkü biri bu ada üzerindeki hâkimiyet hakkını terk eden devlettir. Diğeri de adayı kendisine ilhak etmiş olan devlettir. Kıbrıs'ta İngiliz hükümlerliği mutlak olarak baki kaldıkça bizimde akitlerden neşet eden durumumuzda bir değişiklik olmayacaktır. Fakat Kıbrıs adası statüsünün şu veya bu şekilde değiştirilmesi mevzuu bahis olursa, Türkiye kendisini bu meselenin birinci derecede alakalı sayacaktır. Çünkü Türkiye'nin Kıbrıs hakkındaki feragati ve fedakârlığı İngiltere lehine ve muayyen şerait altında olduğuna göre bu durum değiştirilmek istenirse Türkiye hükümeti o feragatten önceki durumuna avdet etmeyi talep edecektir. Türkiye, Lozan mucibince haktan İngiltere lehine feragat etmiştir. Bu feragatin muayyen emniyet prensipleri ve siyasi şartları göz önünde bulundurarak yapmış bulunmaktadır. Binaenaleyh adanın başka bir hâkimiyete geçmesi ve mukadderatının değişmesi mevzuu bahis olduğu takdirde

---

¹²⁸ Cumhuriyet Gazetesi, 1955, 1 Eylül.

şartlar değişmiş olacaktır. Kıbrıs Adası askeri bakımdan Türkiye'nin ve Türkiye'ye hem civar şark memleketlerinin akıbeti ile Türkiye kadar yakından ilgili bir devletin elinde bulunmak zorundadır. Yani Türkiye'nin veya Türkiye askeri anlaşmalarla Ortadoğu memleketlerinin bir harbe girmeleri halinde Kıbrıs'ta onlarla beraber harp halinde olmalıdır. Bu mıntıkanın müdafaası ve ikmalî başka türlü tasavvur edilemez. Bir harp halinde Türkiye'nin savunma gücünün hariçten beslenmesi ancak Akdeniz'deki batı ve güney limanları vasıtası ile olabilir. Türkiye'nin batı limanları maalesef muhtemel düşmanlarının kuvvetli tesir sahasına dâhil bulunmaktadır ve Türkiye bir harp halinde ancak güney limanları vasıtası ile beslenebilir. II. Dünya Savaşında bu vaziyet bütün açıklığı ile meydana çıkmıştır. Bu hakikat göz önünde tutularak Türkiye'nin beslenmesine yarayan bütün enfastrüktüre şebekesi Antalya, Mersin, Yumurtalık ve İskenderun gibi Türk limanlarından başlamakta ve İstanbul'un akaryakıt ihtimali bile cenup limanlarından başlayan papeline vasıtası ile yapılmaktadır. Bütün bu cenubi şarki limanları ise Kıbrıs adasının himayesi altında bulunmaktadır. Bu adanın hâkimi Türkiye'nin bu limanlarını da himaye edecek bir durum muhafaza eder. Eğer bu adanın hâkimi aynı zamanda batıdaki adaların da hâkimi olursa Türkiye'yi fiilen muhasara etmiş olacaktır. Hiçbir memleket bütün emniyetini ne kadar dost ve müttefik olursa olsun tek bir devlete bağlayamaz"¹²⁹.

Özetle, Londra Konferansında Kıbrıs meselesine dair tezimizde şu önemli hususlar üzerinde durulmuştur:

- a) Kıbrıs'ın Türkiye'nin savunması ve güvenliği bakımından önemi: "Türkiye'nin bir harp vukuunda, müdafaa, kuvvet ve kudretinin idamesini Kıbrıs'ı hesaba katmaksızın düşünmek bile imkânsızdır." diyen ZORLU, Kıbrıs idaresinin 1878'de İngiltere'ye devrinin dahi bu sebepten yapıldığını belirtmiştir.
- b) Kıbrıs meselesi ancak Türkiye ile İngiltere arasında bahis konusu olabilir. Zira Lozan Antlaşması'nda Kıbrıs'ı ilgilendiren hükümler sadece Türkiye ve İngiltere arasında derpiş edilmiştir.
- c) Lozan Antlaşması'nın açık hükümlerine rağmen, Kıbrıs'ın mukadderatı tayin edilecek bir ada telakki etmek, bu Antlaşmanın kurduğu bütün bir sistemi ve

---

¹²⁹ Mehmet Gönlübol ve A. Haluk Ülman, *1945-1965 Dönemi Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1945)*, Siyasal Kitabevi Yayınları, Ankara, 1996, ss.343-344.

düzeni değiştirmek demek olur ki, böyle bir hal çok şümüllü sonuçlar doğurabilir.

- d) Yunanistan tarafından ileri sürülen Türkiye'nin Lozan Antlaşması ile Kıbrıs üzerindeki bütün haklarından feragat ettiği iddiası sağlam bir mesnet bulamaz. Zira Türkiye Osmanlı İmparatorluğundan ayrılan parçalarla tamamen ilgisi kesilmiş değildir. Şöyle ki, Lozan Antlaşmasınının 16. maddesi Osmanlı İmparatorluğundan ayrılan toprakların mukadderatının alakadarlar tarafından tayin edildiğini ve edileceğini beyan etmektedir. Hâlbuki o zaman müttefiklerin teklif ettikleri madde tasarısında bu ibare mevcut olmayıp, Türkiye bu arazisi veya adaların devri, istikbali veya diğer herhangi bir rejim hakkında alınan ve alınacak mukadderatı kabul eder deniyordu. Lozan'daki Türk delegesi bunu kabul etmemiş ve şöyle demiştir: “Türkiye'den istikbalde alınacak mukadderatı tanınması ve kabul etmesi isteniyor. Şurası muhakkaktır ki, Türkiye mahiyetini ve şumulünü bilmediği mukarreratı kabul etmek taahhüdüne giremez.” Görülüyor ki, Türkiye Lozan'da Kıbrıs'la ilgisinin kesilmesini kabul etmemiştir.
- e) Türkiye, Kıbrıs meselesi diye bir meselenin mevcudiyetini kabul etmek istememektedir. Çünkü böyle bir mesele kabul edildiği takdirde bütün Lozan sisteminin değişmesi icap edecektir ki o zaman Türkiye'de bir takım haklı isteklerde bulunacak ve bu da Yunanistan için iyi olmayacaktır.
- f) Kıbrıs, coğrafi bakımdan Anadolu'nun bir devamından ibarettir. Nitekim tarih içinde Anadolu'ya hâkim olan medeniyetler tabii bir sevkle Kıbrıs'a hâkim olmuşlardır. Keza, adanın ekonomik yapısı da onu Anadolu'ya bağlamaktadır.
- g) Stratejik sebeplerle de Kıbrıs Adası Türkiye için gereklidir. Kıbrıs adası askeri bakımdan binnefis Türkiye'nin ve Türkiye'ye hem civar şark memleketlerinin akıbetiyle Türkiye kadar yakından ilgili bir devletin elinde bulunmak zorundadır. Bir harp halinde Türkiye'nin savunma gücünün hariçten beslenmesini ancak Akdeniz'deki batı ve güney limanları vasıtası ile olabilir. Türkiye'nin batı limanları muhtemel düşmanın kuvvetli bir tesir sahasına dâhil bulunmaktadır ve Türkiye bir harp halinde ancak güney limanları vasıtasıyla beslenebilir. II. Cihan Harbinde bu vaziyet bütün

açıklığıyla meydana çıkmıştır. Eğer adanın hâkimi aynı zaman da batıdaki adaların da hâkimi olursa, Türkiye’yi fiilen muhasara etmiş olacaktır. Hiçbir memleket, bütün emniyetini ne kadar dost ve müttefik olursa olsun tek bir devlete bağlayamaz.

- h) Self-Determination prensibi, her zaman, her yerde uygulanması mümkün olan bir prensip değildir. Bu prensibin uygulanmasında çok daha önemli faktörler rol oynamaktadır. Diğer taraftan ahalsinin çoğunluğu İsveçli olan Aaland adaları Finlandiya’ya, ahalsinin çoğunluğu Türk olan Batı Trakya Lozan Antlaşmasıyla Yunanistan’a bırakılmıştır. Hatta Lozan Konferansı sırasında, Venizelos, self-determination prensibinin bir toprağın bir devlete verilmesi için daima birinci planda bir prensip teşkil edemeyeceğini söylemiştir.
- i) Kıbrıs’a muhtariyet verilmesi meselesine gelince, böyle bir rejimin uygulanmasına geçmeden önce Yunan Hükümetinin ve Ortodoks Kilisesinin kışkırtmış olduğu asayişsizliği gidermek, sulh ve sükûnu sağlamak gerekir. İkinci olarak böyle bir rejimde Kıbrıs Türklerinin mukadderatı, can ve mal güvenliği garanti altına alınmalıdır.
- j) Nihai Türk görüşü; Kıbrıs’ta statükonun korunması gerekir. Yani İngiltere adadan çekilmemelidir. Eğer bu statüko bozulacaksa, ada Türkiye’ye iade edilmelidir¹³⁰.

Türk heyetinin gerçekçi açıklamaları Yunan heyeti tarafından iyi karşılanmamış ve 2 Eylül’deki görüşmelerde İngiltere’nin isteği ile konferans 6 Eylül tarihine tekrar toplanmak üzere ertelenmiştir. Bu arada Stefanopolus Atina’ya gitmiş ve Yunan basını Zorlu’nun açıklamaları karşısında Yunan heyetinin başarısızlığa uğradığını yazmışlardır. Hatta durumu daha kötü değerlendiren bir kısım basın konferanstan çekilme ihtimalini bile gündeme getirmiştir¹³¹.

Diplomatik çevrelerin iyimser görüldüğü konferansta İngiltere arabulucu rolünü üstlenmektedir. Asgari şartlarda statükonun korunmasını isteyen Türkiye, İngiltere’nin Yunanistan’a herhangi bir tavizde bulunması ihtimaline karşılık bu sefer statüko yerine Ada’nın kendisine verilmesini isteyecektir. Yunanistan ise asgari

---

¹³⁰ Ayın Tarihi, Eylül 1955.

¹³¹ M. Melek Fırat, “Türkiye’nin Kıbrıs Politikaları (1945-1960)”, Toplumsal Tarih Dergisi, Sayı:81, Tarih Vakfı, İstanbul, Eylül 2000, s.25.

şartlarda plebisit ve Kıbrıs halkının arzusunun tanınmasını isteyecektir. İngiltere'nin planı ise şöyledir:

- a) Atina tahrikçilerin teşvikine son versin.
- b) İngiltere hemen bir Kıbrıs Anayasası hazırlayacak ve ileride Ada'ya hâkimiyet vermek hususunda müzakerelere girişecek.
- c) İngiltere Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakını müzakere etmeyecektir¹³².

Başbakan Menderes, Zorlu ve ekibi tarafından hazırlanan ve kendisinin de katkıları ile son şeklini alan Türk Tezinin arkasında sonuna kadar kararlı bir biçimde durmuş ve süreci yakından takip etmiştir. 4 Eylül 1955 tarihinde İzmir'de, Ege Üniversitesi'nin temelini attıktan sonra İstanbul'a dönen Menderes, ertesi günü Dışişleri'nden özel bir kuryenin Zorlu'nun Londra'daki temasları ile ilgili gizli raporlarını okumaktadır. Anılan raporda yer alan; "Size arz edilen Türk Tezini, 26 sahifelik bir metin halinde hukuki ve mantıki bir üslup içinde konferansta anlattım. Konuşmamdan sonra Mc Milan, bizzat yanıma gelerek beni tebrik etti ve "Görüşünüzü sağlam bir temel üzerine oturtmuşsunuz" dedi. Tezimiz Yunanlılar üzerinde soğuk düş etkisi yaptı. Anlaşılan Yunanlı meslektaşlarımız, bizim Kıbrıs'a sahip çıkmak isteyeceğimizi hesaba katmamışlardı." şeklindeki satırlar Menderes'i mutlu etmiştir¹³³.

Türk Heyeti, Yunanlılara verilebilecek hiçbir tavize onay vermeyeceklerini kararlılıkla vurguladı. F.R. Zorlu bu görüşme ve Londra'daki hava hakkında Menderes'e durumu detaylı olarak şifre telgrafla bildirdi. Fatin Rüştü Zorlu'nun gönderdiği şifre telgrafın son bölümünde; "İfadelerimizle haklarımızda musır davranacağımıza kendilerini teyakkuz ettirdiğimizi zannediyorsak da bu sahada çok çalışılması icap ettiğini anlamaktayız. Bu sebeple gerek biz, gerek gazetecilerimiz bu yolda gayret sarf ediyoruz. Tarafı devletlerinden bu husustaki ilgililere verilecek emirlerin pek faydalı olacağını saygılarımla arz ederim" bilgileri geçmektedir¹³⁴.

---

¹³² Milliyet Gazetesi, 1955, 29 Ağustos.

¹³³ T. Tuna, 2007, a.g.e., s.204.

¹³⁴ M. Arif Demirel, *Yassı ada'da Okutturulmayan Şifre Telgraf*, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 1995, ss.401-404.

Konferansın gelişimine dair sürekli Ankara'ya Başbakan'a bilgi veren Zorlu'ya Menderes bir noktada ısrar ediyordu; “Bizim için önemli olan statükonun korunması veya değişecekse de Kıbrıs'ın Türkiye'ye geri verilmesi temel ilkesinin herhangi bir zaafa uğramadan korunmasıdır”¹³⁵.

Londra Konferansı, Kıbrıs sorununun çözüme varılması konusunda beklentilerin çok fazla olduğu bir konferanstı. Toplanacak olan bu üç devlet Doğu Akdeniz'in sulhu ve istikrarını sağlayabilecek önemdeydi. Ayrıca NATO'da da birbirleriyle müttefik olan bu devletlerin birtakım ortak noktaları bulunmaktaydı. İngiltere ile Türkiye aynı zamanda Ortadoğu'nun güvenliğinden de mesul devletlerdi. Kıbrıs'ın Türkiye'nin güney sahillerine 64 km. kadar yakın bir mesafede olması ve adadaki nüfusun beşte birini Türklerin oluşturması itibarıyla Türkiye'nin de Kıbrıs sorunuyla ilgili arenada yerini alması gerekirdi. İşte tüm bu sebeplerden dolayı konferansa katılan üç ülkenin de Kıbrıs meselesine gerçekçi bir ruh ve dostluk havasıyla yaklaşması gerekmektedir. F.R. Zorlu İngiltere'nin Kıbrıs üzerindeki sömürgecilik iddialarını asla doğru bulmadığını söylemiş, İngiltere Kıbrıs'ta hem dünya barışını; hem de Türk-Yunan dostluğunu koruduğunu belirtmiştir. Zorlu, asıl sorunun Ada'da devam eden tedhişçiliği ortadan kaldırmak ve bir din adamının teşviklerine kapılarak Ada'nın barış ve emniyetini tehlikeye sokanlar olarak nitelendirmiştir¹³⁶.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, Yunan ve İngiliz gazetecilerine 5 Eylül 1955'te verdiği demeçte başlıca self-government Kıbrıs'ın savunması, konferansın devam edip etmemesi hakkındaki soruları cevaplandırmıştır. Birinci soru hakkında; ”self-government” evvela Kıbrıs'taki tedhiş ve münaferet havasının tamamen zail olması lazımdır. Bundan başka şunu da söyleyeyim ki, ”self-government”in bizim için şayanı kabul olabilmesi Kıbrıs'taki Türklerin diğer unsurlarla beraber tam “partnership” halinde olmaları ve adayı idarede müsavi haklara bulunmaları icap eder. Öteden beri birkaç bomba patlamak veya bir rahibin tahriklerine kapılmak suretiyle bu icraatın ve hakların hilafına bir şey temin edileceğini zannedenler yanılıyorlar demiştir. Bir gazetecinin “Londra Konferansının

---

¹³⁵ Necati Zincirkıran, *Hürriyet ve Simavi İmparatorluğu*, Sabah Gençlik Yayınları, İstanbul, 1994, s.63.

¹³⁶ Hürriyet Gazetesi, 1955, 4 Eylül.

uzamasına taraftar mısınız? Sorusuna karşılık olarak Fatin Rüştü Zorlu; “Hayır taraftar değilim. Çünkü konferans neticesini vermiştir. Şimdi bu neticeleri ifade edip, işi bitirmek lazımdır. Bence konferans ondan beklenen en mühim neticeyi verdiği için muvaffak olmuş sayılır. Filhakika üç tarafın görüşlerini ve durumlarını açıkça, dostça birbirlerine anlatmaları ve bu suretle mesuliyetlerin açıkça taayyün etmesi lazımdı. Londra Konferansı ile bu temin olunmuştur. Bundan sonra Yunanistan Hükümeti Kıbrıs’ı istemek ve orada karışıklık istemek suretiyle ne gibi neticeler tevlit edeceğini görmüş ve binaenaleyh mesuliyetlerinin çevresini iyice tespit etmiş bulunuyor. Büyük ehemmiyet ve kıymet verdiğimiz Türk-Yunan dostluğu, ittifak ve işbirliği bakımından Yunanistan’ın bir seçim yapması lazım gelmektedir. Yani ya Kıbrıs üzerindeki haksız iddialarında ısrar edecek yahut da Türk dostluğunu tercih edecektir” demiştir¹³⁷.

Zorlu, düzenlediği basın toplantısında Yunanistan’ı Kıbrıs’ta İngiliz idaresine karşı girişilen tedhiş hareketinin durdurulmasına yardıma davet etmiştir. Zorlu, Kıbrıs’ta İngiliz idaresine karşı yapılan tahrikin birçoğu Yunanistan’dan gelme tedhişçinin eseri olduğunu ve Atina hükümetine başvurularak, tahrikçilerin Yunanistan’dan Kıbrıs’a geçmelerinin önlenmesini ve halkı İngiltere aleyhine kışkırtan düşmanca radyo yayınlarının durdurulmasını istemiştir. Bundan sonra üçlü konferansın bir hafta içinde sona ereceğini söyleyen baş delegemiz, Türkiye’nin ancak Kıbrıs’taki Rumlarla Türklere eşit haklar tanınması halinde Ada halkına iç işlerinin sevk ve idaresinde daha geniş bir muhtariyet vermeyi öngören bir İngiliz planını kabul edebileceğini söylemiştir. F.R. Zorlu ayrıca Tconos, Embros, Athena ve Makedonia adlı Yunan gazetelerine verdiği beyanatta, Türkiye’nin Kıbrıs meselesinde görüşünde bir değişiklik olmadığını ve olamayacağını belirtmiştir¹³⁸.

Self Government düşüncesinde olan İngiltere’nin bu isteğini Türk heyeti şu nedenlerle kabul etmemiştir:

- a) Gelişen olaylar adadaki iki toplumun arasını açmış olduğundan ve Self Government iyi geçinen toplumlara uygulanabileceğinden buna şimdilik imkân yoktur.

---

¹³⁷ Ulus Gazetesi, 1955, 6 Eylül.

¹³⁸ Hürriyet Gazetesi, 1955, 6 Eylül.

- b) Rumlar ilhak fikrinden vazgeçmedikçe bu durum ilhak isteyenleri daha da cesaretlendirecek ve faaliyetlerine uygun zemin hazırlayacaktır.

Her iki tarafın iddialarını dinleyen İngiltere, adaya kontrolü altında özerklik verilmesini teklif ettiyse de Türkiye ve Yunanistan İngiltere'nin önerisini reddettiler. 6 Eylül akşamı Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ile tren garından telefonla görüşen Menderes, Zorlu'nun beş yıllık moratoryum yapalım teklifine kızarak, "Fatin Bey, ne söylüyorsunuz. Bu artık milletin sorunu olmuştur. İstanbul yanıyor, ben ne moratoryum kabul ederim, ne başka bir şey kabul ederim. Terk edin gelin konferansı" dedi. İstanbul, İzmir ve Ankara'daki olaylar Konferansın dağıtılmasına, görüşmelere son verilmesine sebep oldu¹³⁹.

İngiltere, Türkiye ve Yunanistan arasında devam eden Londra Konferansı, olayların ertesi günü olan 7 Eylül 1955'te taraflar hiçbir anlaşmaya varamadan dağılmıştır. Olaylardan sonra Dışişleri Bakanı Zorlu'nun; "İki yanlı üzülüyorum; memleketin gözbebeği güzel İstanbul'un böyle bir rezalete sahne olmasına bir yandan; bu olaylar yarın ajans ve gazetelerle bütün dünyaya ve İngiltere'ye duyurulduktan sonra, müzakerelerle elde edebildiğimiz başarıyı korumanın güçleşeceğine bir yandan..." dediğini Mükerrer Sarol anılarında aktarmıştır. Zorlu başkanlığındaki Kıbrıs Kurulu 8 Eylül günü aksamı Londra'dan, herhangi bir sonuç almadan hayli üzgün şekilde yurda dönmüştür¹⁴⁰.

2.6. 6-7 EYLÜL OLAYLARI

Başbakan Adnan Menderes'in 24 Ağustos Nutku ile Kıbrıs meselesi ile ilgili Türk Hükümetinin sert açıklaması, kamuoyunu canlandırmış ve heyecanlandırmış ancak bu hareketliliğin sonucunda 6-7 Eylül olaylarının yaşanması Türk Hükümetini endişelendirmiş ve bazı tedbirler almaya itmiştir. Hükümet bu konuyu beyanatında şöyle açıklamıştır; "Bu hadiselerin şiddetle ihlal ettiği amme, huzur ve asayişini yeniden ve derhal tesisi için bütün gerekli tedbirler alınmış ve alınacaktır. Hadiselerin cereyanı sırasında en acil bir tedbir olmak üzere İstanbul ve İzmir'de

¹³⁹H. Ağun, 1997, a.g.e., ss.20-21.

¹⁴⁰Mükerrer Sarol, *Bilinmeyen Menderes*, C.1, Kervan Yayıncılık, İstanbul, 1983, s.448.

fevkalade halin mevcudiyeti ilan edilmiş, fakat hükümet kuvvetlerinin vaziyete hâkim olmaları üzerine kaldırılmıştır”¹⁴¹.

İstanbul Ekspresgazetesinin 16.00'da ikinci baskıya giderek haberi büyük puntolarla ve detaylandırarak "*Atamızın Evi Bomba ile Hasara uğradı*" manşetini atması, siyaset tarihimize "6-7 Eylül olayları" olarak geçen kitle hareketinin kıvılcımı oldu¹⁴².

Dışişleri Bakanı Zorlu olaylar karşısında şunları söylemiştir; “Selanik’te Aziz Atatürk’ün doğduğu eve ve konsoloshanemize vaki tecavüzü bizde büyük bir teessürle öğrenmiş bulunuyoruz. Bu hadise Kıbrıs davasında ne kadar haklı olduğumuzu ispat etmiş bulunmaktadır. Tecavüz hadisesi karşısında hükümetimizin gerekli tedbirleri alacağı hususunda en ufak bir şüpheyeye düşmemek lazımdır”¹⁴³.

Bomba haberi üzerine Kıbrıs Türk’tür Derneği ve üniversite öğrencileri tarafından bir nümayiş düzenlenmiş ve gruplar halinde Taksim’e doğru yürüyüş başlamıştı. Taksim alanında saat 19.00’dan itibaren başlayan gösterilere katılanların sayısı gittikçe artmış, büyük bir galeyana kapılan halk; başta Beyoğlu olmak üzere, azınlıkların, çoğunlukta yaşadıkları semtlerde yangınlar çıkaracak, mağazaların vitrinlerini kırarak kiliselere ve mezarlıklara saldırılarda bulunacaklardı. Zira olaylar da kısa bir süre sonra, adeta bir yağmaya dönüşecektir¹⁴⁴. İnsanlar, ellerinde bayraklar ve Atatürk posterleriyle "Kıbrıs Tüktür Türk kalacaktır" temposu tutmaya başladılar. Taksim Meydanı Cumhuriyet anıtı önünde duran kalabalık, İstiklal Marşını okuyarak göndere Türk Bayrağını çekti¹⁴⁵.

CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, 7 Eylül’de İstanbul’da basına verdiği demeçte, meydana gelen hadiselerin esef verici olduğunu söylerken, asayişî sağlayabilmek için vatandaşların hükümete destek olması gerektiğini belirtmiştir. Milli bir felaket olarak addettiği bu olayların ancak zararlarının bu yolla telafi edilebileceğini söylemiş ve sözlerine devam etmiştir;“ Dün gece, 6-7 Eylülde İstanbul’da vukua gelen hadiseler ve tecavüzler çok esef ve elem verici olmuştur.

¹⁴¹ Ulus Gazetesi, 1955, 7 Eylül.

¹⁴² Ali Gevgili, *Yükseliş ve Düşüş*, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1987, s.136.

¹⁴³ Ulus Gazetesi, 1955, 7 Eylül.

¹⁴⁴ Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2004, s.3.

¹⁴⁵ Emin Karakuş, *40 Yıllık Bir Gazeteci Gözü İle İşte Ankara*, Hürriyet Yayınları, İstanbul, 1977, s.277.

Tecavüze uğrayan vatandaşlarımızın ıstıraplarını yürekten paylaşıyoruz. İstanbul’da çokluğu teşkil eden vatandaşlarımızın duygularına tercüman olduğumuzdan eminiz. Şimdi yapılacak iş, vatandaş olarak vazifemizi iyi niyetle ve temiz yürekle ifa etmektir. Bir milli felaket halinde olan hadisenin zararlarını ancak bu suretle hafiften telafi edebiliriz. Gazetelerimizi ve aklı başında her vatandaş teessüf ve teessüre tercüman olmalı ve sükûnet tavsiye etmelidir. Hükümetin asayişe hâkim olması ve suretle hakikatleri meydana çıkarabilmesi için her vatandaş resmi makamlara yardımcı olmalıdır”¹⁴⁶.

İstanbul ve İzmir’de yaşanan olayların ardından 8 Eylülde sükûnet tamamen sağlanmıştı. Kıbrıs Türk’tür Cemiyeti’nin merkez ve şubeleri mühürlenmiş, evrak ve paralarına el konmuştu. Yunanistan’da ise emniyet önlemleri arttırılmıştı¹⁴⁷.

DP iktidarı olayların ağır bir komünist tertip ve tahribatı olduğunu beyan ederek tebliğ de bulunmuştur. “Kıbrıs meselesi etrafında cereyan eden hadiseler dolayısıyla aylardan beri umumi efkârda hâsıl olan şiddetli heyazanainzımamen Selanik’te aziz Atatürk’ün evine ve konsolosluğumuza karşı tertiplenen suikast; kısmen maksatlı ve hainane kısmen de idrak ve şuurdan mahrumdur. Tahrikçilerin de tesiriyle büyük kitlelerin vücuda getirdikleri nümayiş hareketlerine sebep olmuştur. Ve bu hal bilhassa İstanbul’da gecenin geç saatlerine kadar devam etmiştir. Bu esnada büyük ekseriyeti Rum vatandaşlarımıza ait olmak üzere dükkân ve mağazalara girilmek suretiyle büyük tahribat yapılmış olduğunu en derin teessür ve teessürlerimizle ifade etmek isteriz. Denilebilir ki dün gece İstanbul ve memleket esas itibariyle ağır bir komünist tertip ve tahrikler ve ağır bir darbeye maruz kalmıştır. Bu şuarsuz ve memleketin yüksek menfaatlerine kastedici hareket, bir kısım milli serveti yok etmekle beraber, bütün hakları Teşkilat-ı Esasiye Kanunumuzun teminatı altında Türk Vatandaşlarından bir kısmını da telafisi ağır zararlara uğratmış ve büyük bir felaket halini almış bulunuyor. Bu vatandaşlarımızın maruz kaldıkları zararları süratle telafi ve tazmin hiç şüphe yok ki, devletlik vasfının icaplarındandır ve bu icap yerine getirilecektir. Bu hadiselerin şiddete ihlal ettiği amme huzur ve asayişini yeniden ve derhal tesis için bütün gerekli tedbirler alınmış ve alınacaktır. Hadiselerin cereyanı sırasında acil bir tedbir olmak üzere İstanbul ve

---

¹⁴⁶ Ulus Gazetesi, 1955, 8 Eylül.

¹⁴⁷ Milliyet Gazetesi, 1955, 9 Eylül.

İzmir’de fevkalade halin mevcudiyeti ilan edilmiş ve hükümet kuvvetlerinin vaziyete hâkim olmaları üzerine kaldırılmıştır. Maksatlı ve şuursuz tahriklerin de büyük tesiri bulunan bu çok acıklı hadisenin doğrudan doğruya alet ve failleriyle bunu tertip ve tahrik edenler mutlaka ve süratle cezalandırılacaktır. Şimdiye kadar birçok tahrikçiler yakalanmış ve bunlar hakkında kanuni takibata başlanmıştır. Şuur ve idrak sahibi memleketin menfaatlerine hürmetle bağlı bütün vatandaşlarımızın hükümet icraatına yardımcı olmaları bugün en mühim vatan vazifesidir”¹⁴⁸.

Başbakan Adnan Menderes ise olayların arkasında farklı odakların olabileceğinden bahsetmiştir. 6-7 Eylül olayları tek partili dönemin varlık vergisi gibi hükümete özellikle dış politikada olmak üzere ağır bir siyasi fatura çıkarmıştır. Türkiye uluslararası politikada zor duruma düşmüştür. Kıbrıs konusunda oluşan uzlaşma ortamının bir süre askıda kalmasına sebep olmuştur¹⁴⁹.

Yunanistan ve Türkiye’deki olayların bu iki ülke ilişkilerini bozması ve bu sebeple NATO ortak askeri tatbikatlarının yapılamaması ABD’yi her iki ülke yönetimine başvurmaya yöneltti. ABD Dışişleri Bakanı J.F. Dulles, Başbakan Adnan Menderes’e bir mesaj gönderdi. Bu mesajda NATO’ya üye ülkelerin dayanışmasından, komünist akımların yayılmasından ve bu yayılmanın önlenmesi için Türkiye ve Yunanistan’a yapılan yardımdan bahsedilip, “Hâlihazır anlaşmazlıkların, işbirliğimizin Yunanistan ile müessiriyetine hâle getirmemesini temin zımında her türlü gayreti sarf etmenizi ehemmiyet ve ısrarla rica ederim” dedi¹⁵⁰.

Başbakan Menderes, Meclisteki konuşmasında gerçekleşen olaylarda güvenlik güçlerinin suçlamasının haksızlık olduğunu belirtirken, bir gençlik hareketi olarak başlayan bu olayların aniden büyümesi karşısında ne yapacaklarını şaşırtdıklarını belirtmiş, bu olayları 31 Mart Hadisesi’ne benzetmiştir; “Memleketin yüksek menfaatleri için işbirliği halinde bulunmamız memnuniyetle kaydedilecek bir husustur. Arkadaşlar emniyet kuvvetlerinin hiçbir suretle ve hiçbir yerde vazifesini yapmadığını söylediler. Bu kül halinde doğru değildir. Polis vazifesini yapmadı da bu adalet huzuruna çıkarılan tahrikçileri kim ele geçirdi, kim yakaladı? Fakat

¹⁴⁸ Akşam Gazetesi, 1955, 7 Temmuz.

¹⁴⁹ Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2004, s.438.

¹⁵⁰ Hürriyet Gazetesi, 1955, 10 Eylül.

vazifesini tam ve kâmil bir şekilde yaptı mı asla. Bu hareket gençliğin bir teşebbüsü altında koptu. 28 Ağustosta Kıbrıs'ta katliam yapılacağı haberi vicdanları tehyic etmişti. Bir takım teşekküller, cemiyetler faaliyet halinde idi. Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti ve talebe cemiyetleri bir takım muzır şahısların meşruiyet kisvesi altındaki faaliyetlerine alet oluyorlardı. İlk defa nezih bir gençlik tezahürü idi. Haberimiz vardı. Fakat o kadar aniden büyüdü ki buna bir baskın demek ve milletçe hakiki bir baskına uğradığımızı ifade temek yerinde olur"¹⁵¹.

Bu çerçevede İngiltere'nin de olaylarda etkisi olabilir. Çünkü İngiltere o dönemde Akdeniz'deki hâkimiyetini devam ettirmek için Kıbrıs adasına muhtaçtır. Ancak Kıbrıs'ta Rumlarla bir türlü başa çıkamamış, dünya politikası içinde hırpalanmış ve üstünlüğünü kaybetmiştir. Türkiye'nin o günlerde önem verdiği Balkan Paktı yüzünden komşusu ve müttefiki Yunanistan'la hoş geçinmek istemesi nedeniyle Kıbrıs konusunda İngiltere, Yunan ve Rum baskısı altında yalnız kalmıştır. İngiltere açısından, bu yalnızlıktan kurtulmak ve adadaki haklarının devamını sağlamak için Türkiye ve Yunanistan arasında çekişme yaratılması daha uygun koşullara ulaşması bakımından faydalı olabilirdi. Böylece Yunan talepleri küçülecek ve İngiltere Kıbrıs'taki üslerini daha kolay bulundurma imkânına kavuşabilecektir. Bu düşünceler çerçevesinde İngiltere olaylar öncesi böyle üzüntü verici olayı arzu etmese bile, Türk Yunan ilişkilerini kendi çıkarları doğrultusunda değiştirmek için çeşitli etkiler yapmış olabilir¹⁵².

2.7. TAKSİM TEZİNİN KABULÜ

Londra Konferansı'nın en önemli sonucu, Türkiye'nin Kıbrıs meselesinde birinci derecede ilgili bir devlet olduğu ve onun onayı olmadan Kıbrıs'ın statüsünde bir değişiklik yapılamayacağı gerçeğinin ortaya çıkmasıydı. Londra Konferansı'nda statükonun devamı veya Kıbrıs'ın Türkiye'ye verilmesi tezini savunan Türkiye, kısa

---

¹⁵¹ Ulus Gazetesi, 1955, 13 Eylül.

¹⁵² Dilek Güven, *6-7 Eylül Olayları ve Failleri*, Toplumsal Tarih Dergisi, Sayı: 141, Tarih Vakfı, İstanbul, 2005, s. 42-43, ss.42-43.

bir süre sonra Kıbrıs'ın taksim edilmesi tezini milli bir tez olarak savunmaya başladı¹⁵³.

1956 yılı sonunda, gerek Türkiye gerekse Kıbrıslı Türkler için en önemli gelişme, Kıbrıs sorununun çözümü için taksim fikrinin ortaya atılması olmuştur. Taksim fikrinden anlaşılması gereken şey, adanın Türkiye ve Yunanistan arasında paylaşılması; diğer bir deyişle Kıbrıs'ın bölünmesidir¹⁵⁴.

Türkiye; tarihsel, ekonomik ve kültürel bağlara sahip olduğu Kıbrıs'ın enosis ile Yunanistan'a ilhakı durumunda batısından sonra güneyinden de çevrenin sonucunu doğuracağına farkında olarak çevrenin korkusu ile politikalar üretmek ve yer yer kamuoyunun baskısı ile hareket etmek durumunda kalmıştır. Türkiye'nin taraflardan biri olması ise İngiltere'nin girişimi ile olmuştur. İngiltere, yönetiminden vazgeçtiği tüm ülkeler gibi Kıbrıs'ta da böl ve yönet politikası uygulamış, Türk ve Yunan taraflarını karşı karşıya getirerek Rum-İngiliz karşıtlığını Rum-Türk karşıtlığına çevirmiştir. Yunanistan ise adada Rum nüfusun fazlalığının etkisiyle adada egemenlik iddiasında bulunmuş ve bunu her fırsatta yinelemiştir. Bu amaçla EOKA örgütünü kurduarak adada kendi denetiminde bir bağımsızlık hareketine önyak olmuştur.

EOKA saldırıları karşısında Dr. Küçük, Başbakan Adnan Menderes'e bir telgraf çekerek, acele yardım talebinde bulunmuş, 31 Mayıs 1956'da da bilgi vermek maksadıyla Ankara'ya gitmişti. Öte yandan Yunan Parlamentosu'nun 5 Haziran 1956'da Türkleri suçlayan bir bildirisini protesto eden TBMM, 13 Haziran'da durumu görüşmüştü. Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü bu toplantıda yaptığı konuşmada EOKA'nın para ve silahlarının Yunanistan'dan geldiğini açıklamıştı. Yunanistan da uluslararası kamuoyunda Rumların avukatlığını üstlenmiş ve kendisini konunun tek muhatabı haline getirmeye çalışmıştır. İngiltere ise daha sert önlemler almış ve Makarios'u ada dışına çıkarmıştır¹⁵⁵.

---

¹⁵³ Enver Bozkurt ve Havva Demirel, *Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği Kapsamında Kıbrıs Sorunu*, I. Basım. Nobel Yayınevi, Ankara, 2004, s.17.

¹⁵⁴ Bülent Evre, *Kıbrıs Türk Milliyetçiliği Oluşumu ve Gelişimi*, Işık Kitabevi Yayınları Lefkoşa, 2004, s.128.

¹⁵⁵ Hüseyin Bağcı, *Türk Dış Politikasında 1950'li Yıllar*, ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 2001, ss.118-119.

EOKA eylemlerinin tırmanması üzerine Kıbrıs valisi Mareşal John Harding'in emriyle, 9 Mart 1956'da tutuklanan Makarios, Seyşel adalarına sürgüne gönderilmiş, Makarios'un sürgün nedenleri hakkında yayınlanan resmi bildiriye, özetle şu nedenler üzerinde durulmuştu:

- a) Makarios 1951'de PEON'u kurmuş, bu örgütü 1953'de gizli teşkilat haline getirmiş ve bundan EOKA'yı yaratmıştır.
- b) İngilizlere ait olan veya İngiliz üretimi olan her şeye saldırı emri vermiştir.
- c) Grivas'ı 1951 Temmuzunda adaya davet etmiştir.
- d) Yunanistan'dan Kıbrıs'a silah ve mühimmat kaçırılmasında suç ortağı yapmıştır.
- e) Grivas'ın yardımcılarında ZafiroValvis adlı Yunan uyruklu bir kişiyi Kıbrıs'a davet etmiş, bu şahsın da katılımı ile bir kilisede Ethnarhia'nın ileri gelen ilhakçıları ile kendi başkanlığında toplantı yapmış ve bu toplantıda EOKA terör kampanyası için planlar hazırlamıştır. Valvis, Kıbrıs'a Yunanistan'dan silah ve cephane gönderen bir teşkilatın üyesiydi.
- f) Kıbrıs'taki teröristler tarafından kullanılmak üzere silah ve cephane alımı için 1954'de ABD'ye yaptığı ziyaret sırasında oradaki Yunanlılardan para toplanmıştır.
- g) Şiddet ve katillige teşvik edici bildirilerin dağıtılmasında suç ortaklığı vardır. Bu bildiriler Başpiskoposa ait bir matbaada basılmaktadır.
- h) Silah ve cephane Başpiskoposlukta depo edilmektedir.
- i) Başpiskoposlukta yapılan bir aramada cübbesinin altında bir tabanca ile kurşun taşıyan bir papaz ele geçirilmiş ve bahçede cephane ile bomba bulunmuştur.
- j) Başpiskoposla tedhişçiler arasında sıkı ilişkiler vardır. Grivas ile Valvis yanında, Kıbrıs'a gizli silah çıkaran Sokrates Loizides, onu karşılayan ve aranan AndreasAzinas kilisede çalışan tedhişçiler StavrosPoskottis ve bir çatışmada ölen HaralambosMuskos ile ilişkileri vardı.
- k) Şiddet ve tedhişçiliği kınamayı reddetmiştir.1955 Haziranında kendisinden şiddet usullerini kınamasını rica eden Cantenbury Başpiskoposunun bu isteğini reddetmiştir. Okul çocuklarına dinle bağdaşmayan yeminler

yaptırması, insanlar öldürülürken o vaazlarında hüküm giymiş tedhişçileri “kahramanlar” diye anmıştır¹⁵⁶.

Adada yaşanan kargaşa ve kaos’a Türkiye’nin seyirci kalması pek mümkün olmamıştır, 1957 yılında İngiliz Koloni Bakanı AlnaLennox’un Avam Kamarasında yaptığı bir konuşmada taksim tezini öne sürmesi Kıbrıs için bir yol haritası çizmiştir. Bu tarihten sonra adada sular iyice ısınmış, Rumların Enosis taleplerine karşın Türklerin taksim istemleri Yunan ve Türk ilişkilerini de kopma noktasına getirmiştir. Türk Dışişleri Bakanının Londra’ya verdiği notada, taksim dışında bir çözümü Türkiye’nin değerlendirmeye almayacağını bildirmesi üzerine Yunanistan Türkiye ile NATO bünyesindeki ilişkilerini kesmiş ve İzmir’de konuklu olan karargâhını boşaltma kararı almıştır¹⁵⁷.

Adnan Menderes’in aşağıdaki paragraflarda verilen beyanati 20 Aralık 1956 tarihinde Anadolu Ajansı’nadır. Demeç, İngiliz Hükümetinin Kıbrıs sorunuyla ilgili açıklaması hakkında yapılmıştır. “İngiltere Müstemlekeler Nazırı LennoxBoyd’un dün hükümeti namına Avam Kamarasında Kıbrıs meselesi hakkında yaptığı beyanat esas itibarıyla iki nokta üzerinde toplanmaktadır. Bu noktaların birincisi, Kıbrıs üzerindeki İngiliz Hükümranlığı mahfuz kalmak şartıyla, bu adaya verilecek idarî muhtariyetin hangi şekilde ve ne şartlar dâhilinde tahakkuk ettirileceği hususudur ki, bu İngiltere Hükümetinin talimatına tevfiikan, Lord Radcliff tarafından Kıbrıs’a verilecek anayasaya dair hazırlanmış olan bir raporun mevzuunu teşkil eylemektedir. Tanzim edilecek anayasanın ancak Kıbrıs’ta tedhişçiliğin tamamen nihayete ermesinden sonra tatbikine başlanacağı hususunun İngiltere Hükümeti’nce tasrih edilmiş bulunması ayrıca kayda değer. İkinci nokta ise, Radcliff Raporuna istinaden tanzim edilecek anayasanın tatminkâr bir şekilde tatbik edilmesi ve ileride milletlerarası siyasî şartlarla askerî icabetin müsait olması takdirinde Kıbrıs Adası’nın mukadderatının ada halkının reyine müracaat edilmek suretiyle tespiti meselesidir. Radcliff Raporu üzerinde yaptığımız, iptidaî mahiyetteki inceleme ve İngiltere Hükümeti tarafından verilmiş olan izahat bu raporun makul bir müzakere mevzuu teşkil edebileceği kanaatini bize vermiştir. Teferruatlı tetkikatımızı bitirince İngiltere Hükümetine yapacağımız bazı telkinler olabilir. Kıbrıs’ın mukadderatının

---

¹⁵⁶ S. İsmail, 1997, a.g.e., s.357.

¹⁵⁷ H. Bağcı 1990, a.g.e., s.117.

ileride Kıbrıs halkı tarafından tayini (Self determination) mevzuuna gelince; Müstemlekeler Nazırı Mr. LennoxBoyd'un Avam Kamarası'nda bu hususta söyledikleri şayanı dikkattir. Nazır, Kıbrıs halkının mütecanis olmaması keyfiyetini tebarüz ettirdikten sonra, ada halkının reyine müracaat edildiği takdirde Kıbrıs'taki Türk cemaatinin orada Rumca konuşanların teşkil ettiği cemaatten asla daha geri olmayan şekilde kendi mukadderatını serbestçe kendisi tespit etmek imkânına malik kılınacağını söylemiştir. Bunun adanın taksimi hususunun muhtemel neticelerinden biri olacağı manasına geldiğini tasrih eylemiştir. Netice şudur ki, Müstemlekeler Nazırı Mr. LennoxBoyd'un İngiltere hükümeti namına yaptığı beyanat, heyeti umumîyesi itibariyle Kıbrıs meselesinin âdil şekilde halini temin edebilecek hareket noktaları ihtiva etmektedir. Bu esaslar dâhilinde İngiltere Hükümeti ile Kıbrıs meselesine müteallik işleri görüşmeye devam edeceğiz".¹⁵⁸.

1956 yılı sonunda, gerek Türkiye gerekse Kıbrıslı Türkler için en önemli gelişme, Kıbrıs sorununun çözümü için taksim fikrinin ortaya atılması olmuştur. Taksim fikrinden anlaşılması gereken şey, adanın Türkiye ve Yunanistan arasında paylaşılması; diğer bir deyişle Kıbrıs'ın bölünmesidir¹⁵⁹. 1956 yılının ortalarına kadar Türk hükümeti Taksim fikrine karşı çıkıyordu. Nitekim Başbakan Menderes, 24 Ağustos 1955 tarihinde yaptığı bir konuşmada, "Adanın bir bütün olduğunu ve kumaş parçası gibi kesilebilir bir meta olmadığını" vurgulayarak, ya İngilizlerin adada kalmasını, ya da adanın Türkiye'ye verilmesini talep ediyordu¹⁶⁰.

Bununla birlikte adada statükonun bozulması halinde eskiye dönülerek Kıbrıs'ın tamamının Türkiye'ye verilmesine yönelik Türk tezinin zaman içinde Taksim'e razı olunmasına dönüştüğü görülmektedir. Nitekim Başbakan Menderes'in 28 Aralık 1956 tarihinde, Fatin Rüştü Zorlu tarafından Türk Tezinin ilanından yaklaşık 1 yıl 4 ay sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin toplantısında muhalefetin sorusuna karşılık Kıbrıs'a ilişkin açıklamada bulunmuştur. "Hükümetin etraflı

---

¹⁵⁸ 1955-1959 yılları arasında, Kıbrıs'ın yönetim şekli konusunda, İngiltere tarafından ilgili ülkelerin de dâhil olduğu karşılıklı toplumlara, I. Mac Milan Planı, I. ve II. Harding Planları, Radcliff Anayasa Tasarısı, HughFoot Muhtariyet Anayasa Tasarısı, II. Macmillan Planı ve Spaak Planı gibi pek çok tasarı sunulmuştur. Ancak enosis talebini karşılamaması sebebiyle Rumlar tarafından kabul edilmemiştir. Öte yandan, söz konusu planlar Kıbrıs'ın bağımsızlığı düşüncesinin doğmasına vesile olmuşlardır. Bkz. Ahmet Aydoğdu, *Kıbrıs Sorunu Çözüm Arayışları, Annan Planı ve Referandum Süreci*, Asil Yayıncılık I. Baskı, Ankara, 2005, ss.24-32.

¹⁵⁹ B. Evre, 2004, a.g.e., s.128.

¹⁶⁰ Ş. S. Gürel, 1985, s.123; Cihat Göktepe, *Londra ve Zürih Antlaşmalarının Hazırlık Süreci ve Türk-İngiliz İlişkileri (1955-1959)*, *Türkler*, Cilt: 16, s.946, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s.945.

şekilde tetkik edip vardığı netice şudur ki, adanın taksimi oradaki soydaşlarımızın Türk bayrağı altında yaşamalarını temin edecek ve Kıbrıs Türkiye için herhangi bir tehdit sahası olmaktan tamamıyla çıkacaktır. Büyük fedakârlık olarak bunu kabul ediyoruz dedim. Neden fedakârlık kabul ediyoruz: Birçok sebeplerle, daha ileri bir iddia olarak adanın bize verilmesi talebi hatıra gelebilir. Fakat dünyanın bu karışık zamanında Türk devletinin meseleleri Kıbrıs adasından ibaret değildir. Türkiye bütün maddi manevi potansiyeli ile bu Kıbrıs davasına kendisini bağlayacak bir devlet değildir. Bunu bırakalım. Böyle bir hareket, milletlerin toptan hayatı tehlikede olduğu zamanlarda hem kendi başımıza daha ileri kaygılar, hem de dünyanın başına daha ileri müşküller çıkarmaktan başka bir şey ifade etmeyecektir. Gayri müsmir bir yolda yürümek Türk devletinin şiarı olmamak lazım gelir. Hükümetin düşüncesi budur. Tekrar ediyorum; biz adanın taksimine taraftarız, fakat hiç kimse adayı taksim etmekten başka bir hal suretine Türkiye'yi icbar edemez"¹⁶¹.

7 Ocak 1956 tarihinde ise Menderes şunları ifade etmiştir: "...Şimdiki şartlar bu dostluğun kurulduğu zamanki şartlara nispeten çok daha müsaittir. Bütün bu hakikatler göz önünde tutulacak olursa bu dostluğun bugün geçirmekte olduğu buhranın hala izale edilmesinin hem hayret verici bir hadise, hem de feci bir hata teşkil edeceği anlaşılır"¹⁶². Adnan Menderes, Türk hükümetinin dostluğun ihya edilebileceği kanaatiyle hareket ettiğini ve bu dostluğun Atatürk ve Venizelos tarafından kurulduğu zamanlardaki şartlardan nispeten bugün daha iyi şartlar arz ettiğini kaydetmiştir. Adnan Menderes, Türkiye'de Rumlara kötü gözle bakan yoktur hepimiz onların ülkeye faydalı bir unsur olduğu ve olabileceği düşüncesindeyiz dedi¹⁶³. Ana muhalefet lideri İsmet İnönü de Taksim fikrini son derece serinkanlı bir şekilde karşılamıştı "Biz Kıbrıs'ı Lozan'da gözden çıkarmıştık. Şimdi ne elde ederseniz makbulüm olur"¹⁶⁴.

Kıbrıs konusunda Türkiye 1955'e kadar İngiltere'nin izlediği politikayı takip etmiştir. Ancak İngiltere'nin adadan ayrılacağına dair belirtiler ortaya çıkması üzerine Türkiye adanın kendisine devredilmesi tezini savunmaya başlamıştır. İngiltere'nin 1957 yılından itibaren "taksim" tezinin uygulanabilir olduğunu

¹⁶¹ Naci Kökdemir, *Dünkü - Bugünkü Kıbrıs*, İstiklal Matbaası, Ankara, 1957, ss.170-171.

¹⁶² Cumhuriyet Gazetesi, 1956, 8 Ocak.

¹⁶³ Hürriyet Gazetesi, 1956, 8 Ocak.

¹⁶⁴ Melih Esenbel, *Ayağa Kalkan Adam*, Bilgi Yayınları, Ankara, 1993, s.89.

açıklaması üzerine Türkiye de "Taksim" tezini benimsemiştir. Türk kamuoyu ve muhalefet hükümete bu konuda tam destek vermişlerdir. Ancak İngiltere'nin adaya çözüm getireceğine inandığı Mac Milan Planı gündeme gelince "Ya Taksim Ya Ölüm" tezinden de vazgeçilerek adada bağımsız bir idarenin kurulması seçeneği Kıbrıs meselesinin çözümü olarak benimsemiştir. Menderes'in, İngiltere'nin öne sürdüğü self-government tezine sıcak bakmasının nedeni: bu yolun en azından Enosis'e giden yolu kapatmış olması idi. Menderes'e göre, kısa bir dönem için; self-government, ondan sonra da her iki toplumun kendi aralarında yapacakları bir plebisit uygulamasıydı. Bu plebisitin sonucuna göre; Türklerin çoğunluğu Türkiye'ye gelmeyi tercih ederlerse, bunlar, doğal olarak Türk yönetiminde kalacaklardı. Aynı şekilde Rumların çoğunluğu da Yunanistan'ı tercih ederlerse, Yunan yönetiminde kalabileceklerdi ki; bu çözüm yolu Menderes'e göre; Ada'nın taksiminden başka bir şey değildi¹⁶⁵.

Türkiye'nin taksim tezine yönelmesinde genel olarak şu hususlar etkili olmuştur:

- a) Türkiye'nin, İngiltere'nin Ada'yı kendisine geri vermeyeceğine kesin olarak inanmış ve daha gerçekçi bir politika izlemeyi uygun görmüş olması.
- b) İngiltere, Ada'da bir federasyon kurulmasının kendi çıkarına olduğunu anlamıştır. Bu durumun Türk Hükümeti'nin gözünden kaçmamış ve "taksim tezinin kendi yararına olduğu kararına varmış olması.
- c) İngiltere, idari özerklik konusunda çalışmalara başlamış hatta bir anayasa bile hazırlamıştır. İleride daha büyük kayıplara uğramamak için taksime razı olunmuş olması.
- d) Yunanistan'ın NATO'dan ayrılma tehdidi ve Rum lobisi, A.B.D. ve İngiliz hükümetlerini Rumlar lehine hareket etmeye yöneltmeye başlamış olması.
- e) İngiltere'de, muhalefette bulunan İşçi Partisi'nin iktidara gelmeleri durumunda Ada'yı Yunanistan'a devredeceğine yönelik açıklamalarının huzursuzluk yaratmış olması.
- f) Kıbrıs'ta, Sovyet Rusya tarafından desteklendiği bilinen komünist hareketin giderek güçlenmesi ve İngiltere'ye yönelik terör eylemlerini arttırmasının,

---

¹⁶⁵ Cumhuriyet Gazetesi, 1957, 19 Aralık.

İngiliz kamuoyunda yarattığı huzursuzluk sebebiyle İngiltere Hükümeti'nin, Rumlara karşı daha sert bir politika izlemekten sakınacak olması.

- g) Türkiye'nin, Kıbrıs'a müdahale etmesi durumunda, NATO'da meydana gelebilecek önemli bir sorunun parçası olmamak düşüncesi.
- h) Türkiye'nin, o günlerdeki Süveyş Kanalı bunalımı dolayısı ile Orta-Doğu'da doğabilecek istikrarsızlığı da göz önünde bulundurması.
- i) Türkiye'nin, iç siyasi ve ekonomik sorunlarını Batı'nın desteği olmadan çözemeyeceği inancı dolayısı ile Batılı devletlerin baskılarına karşı konulamaması olarak sıralanabilir¹⁶⁶.

Türkiye, artık Kıbrıs'ın bütünüyle kendisine verilemeyeceğini anlamış ve daha gerçekçi bir politika izlemek zorunluluğunu görmüştür. İlhak tezinden vazgeçerek, başka bir deyişle bu tezden ödün vererek, dünya kamuoyu önünde “uzlaşmaz bir tutum içerisinde olmadığını” göstermek istemiştir. Yunanistan bu sorunu bahane ederek, sürekli “NATO'dan ayrılacağı” tehdidinde bulunuyordu. Türkiye, bu yardımlaşma örgütünde huzursuzluk yaratılmasından yana olmadığını göstermek istemiştir. Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'deki Rum Lobilerinin bu ülke hükümetlerine yaptıkları baskılar ve bu hükümetlerin söz konusu baskılara boyun eğerek Yunanistan yanlısı bir tutum içine girmelerinde de etkili olmuştur. İngiltere, Kıbrıs'ta bir federe yönetim kurulmasında kendi çıkarları bakımından yarar görmüş ve bu konuda ısrarlı olduğunu ortaya koymakta sakınca görmemiştir. Kıbrıs Rum lideri Makarios, Kıbrıs sorununu uluslararası platforma taşımayı başarmış ve bu konuyu adeta bir Haçlı Seferine dönüştürmüştür. Kıbrıs'taki terör olaylarında, İngiltere'nin de can kaybına uğraması İngiliz kamuoyunda da önemli tepkilere yol açmış ve halk bu sorunun bir an önce çözüme bağlanmasını istemeye başlamış, başka bir deyişle bu konuda bir kamuoyu baskısı oluşmuştur. İngiltere'nin, Mısır yönetimi tarafından Süveyş'ten atılması, bu ülke için Kıbrıs Adasının önemini daha da arttırmıştır. Türkiye'nin iç siyasi ve ekonomik sorunları bu dönemde bir hayli artmış, bu durumda Demokrat Parti iktidarını oldukça yıpratmış, bu durum Demokratlarda iktidarı kaybedebilecekleri yolunda önemli bir endişe yaratmıştır. Öte yandan Demokrat Parti yönetimi, Türkiye'nin bu sorunlarının Batı desteği olmaksızın

---

¹⁶⁶ Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2004, s.448.

çözümlememeyeceği kaygısına kapılmıştır. İngiltere’de de muhalefetteki İşçi Partisi, iktidarı Kıbrıs konusunda tutarsızlıkla suçlamış ve kendilerinin iktidara gelmesi durumunda Ada’yı Rumlara vereceği yolunda propagandalar yapmaya başlamıştır. Türkiye’nin, taksim tezini benimseyerek, ödün vermesine karşın, Rumların yarattığı terör olayları durmamış, tam tersine artmıştır. Örneğin; 22 Ocak 1957 tarihinde, Kıbrıs’ta incelemeler yapan ve aralarında Nihat Erim’in de bulunduğu Türk delegasyonunun aracına Rum teröristlerce bombalı suikasta bulunulmuş, ancak bu terör eylemi amacına ulaşamamıştı¹⁶⁷.

Kıbrıs sorununun çıkmaza girmesi ve Rum saldırılarının artması üzerine, 3 Mayıs 1957 tarihinde Bursa’da büyük bir miting yapılmış ve bu mitinge, Cumhurbaşkanı Celâl Bayar ile Başbakan Adnan Menderes de katılmıştır. Menderes bu mitingde yaptığı konuşmada; “Bizim yapabileceğimiz fedakârlığın son haddi, son merhalesi, Kıbrıs’ın taksiminden ibarettir...” diyerek, Ada’da uygulanacak başka bir çözüm şekline karşı çıkacaklarını vurgulamıştır¹⁶⁸. Londra’nın Ekonomist Dergisinde yayınlanan bir yazıda, Türkler, Kıbrıs’ın taksimi tezini kabul etmekle Kıbrıs sorununda bir anlaşmaya varmak konusunda Yunanlılardan çok daha uzlaşıcı olduklarını bilfiil göstermişlerdir şeklinde bir ifade yer almıştır¹⁶⁹. Başbakan Menderes 14 Ekimde Rize’deki seçim konuşmasında, “Vaziyette bir değişiklik yoktur. DP ve Türk Milletinin kararı katidir. Kıbrıs Türklerinin kendi bayrağımız altında toplamak kararımız değişmemiştir” demiştir¹⁷⁰.

1957 Aralık ayı sonunda, Dışişleri Bakanı Zorlu, Dr. Fazıl Küçük’e adadaki Rumlar ve Türklerin artık birlikte yaşayamayacaklarını, Taksim tek çözüm olduğunu ve EOKA’nın her darbesine misilleme yapılacağını açıkça söylemiştir. Türk Hükümeti resmen taksim talep etmekle birlikte, adaya müdahalede bulunabileceği bir askeri üs elde etmek istiyordu¹⁷¹.

Kıbrıs Türkleri lideri Dr. Fazıl Küçük Ada’da tedhişçilik hareketlerinin karşılığı verilmediği takdirde, Türklerin de mukabeleye girişmelerinin mukadder

---

¹⁶⁷ Zafer Gazetesi, 1957, 23 Ocak.

¹⁶⁸ Zafer Gazetesi, 1957, 4 Mayıs.

¹⁶⁹ Tercüman Gazetesi, 1957, 11 Mayıs.

¹⁷⁰ Zafer Gazetesi, 1957, 15 Ekim.

¹⁷¹ Heinz A. Richter, *Çağdaş Kıbrıs’ın Kısa Tarihi 1878-2009*, Galeri Kültür Yayınları, 1. Baskı Ocak 2011, s.136.

olduğunu söyledi. Dışişleri Bakanı Zorlu da sorunun artık bir an önce çözülmesi gerektiğini söyleyerek, taksim isteğimiz tamamen adalet prensiplerine dayanmaktadır dedi¹⁷².

Türk kamuoyu, 1958 yılında da Demokrat Parti Hükümeti'nin "taksim" politikasına destek vermiştir. Bu amaçla da; 8 Haziran 1958 tarihinde, İstanbul'da Bayezid Meydanı'nda 200.000; Ankara'da ise; Anıtkabir çevresinde 150.000 kişinin katıldığı iki büyük miting düzenlenmiştir¹⁷³.

Bu mitinglerin yapıldığı günlerde, Kıbrıs'ta da Rum terör eylemlerinin yeniden tırmanışa geçtiği anlaşılmaktadır. Bu gelişmeler üzerine Başbakan Menderes, 12 Haziran'da ABD Büyükelçisi ile bir görüşme yapmış ve Dışişleri Bakanı F. Rüştü Zorlu da, düzenlediği basın toplantısında; "Ada Türklerinin, Rum boyunduruğu altında yaşamak istemediklerini" savunarak Türkiye'nin Ada'ya silahlı bir müdahalede bulunup bulunmayacağı, sorularınıcevapsız bırakmıştır. Zorlu, bu açıklamasında; taksim fikrini ilk defa teklif edenin Yunan Dışişleri Bakanı Averof olduğunu öne sürerek, İngiltere Sömürgeler Bakanı LennoxBoyd'un da, 1956 yılında Türkiye'ye yaptığı ziyaret sırasında, bu öneriyi onayladığını söylemiştir¹⁷⁴.

Dışişleri Bakanı NATO gazetecilerine Kıbrıs'la ilgili verdiği demecinde "Türkiye taksimi kabul etmekle büyük fedakârlık yapmıştır. Kıbrıs İngiliz münasebetlerinde mihenk taşıdır". Gazetecilerin Kıbrıs ihtilafının NATO'yu zayıf düşürebileceği ihtimali karşısında Türkiye ne düşünüyor sorusuna Türk Dışişleri Bakanı Zorlu şöyle cevap vermiştir: "Türkiye bu konuda elinden gelen fedakârlığı yapmıştır. 1955 Londra Konferansındaki uzlaştırıcı tekliflerimizden hiçbirisi Yunanistan tarafından kabul edilmemiştir. Taksim fikrini ilk teklif eden değildir. Bu görüş ilk önce Yunan Dışişleri Nazırı Averof tarafından ortaya atılmıştır. Ve İngiliz Müstemlekeler Nazırı LennoxBoyd 1958 'de Türkiye'ye geldiği sırada tasvip ettiğini açıklamıştır. Yunanistan ise Ada'daki terörizmi desteklemektedir"¹⁷⁵.

---

¹⁷² Milliyet Gazetesi, 1958, 7 Ocak.

¹⁷³ Ulus Gazetesi, 1958, 9 Haziran.

¹⁷⁴ Ulus Gazetesi, 1958, 13 Haziran.

¹⁷⁵ Ulus Gazetesi, 1958, 13 Haziran.

2.7.1. Lord Radcliff Planı (Radcliff Anayasa Taslağı)

Londra Konferansı'ndan istediği sonucu alamayan İngiltere, Eylül 1955'de eski Genelkurmay Başkanı Mareşal Sir John Harding'i, Kıbrıs'a vali olarak atadı. Vali Harding, adaya geldikten sonra hem Türk liderlerle hem de Rum lider Makarios ile görüşmelerde bulundu. Türklerle fazla sorun yaşamayan Harding, Makarios ile bir türlü anlaşamadı. İngiliz Vali'nin muhtariyet teklifini dahi reddeden Makarios, Enosis dışında hiçbir seçeneği kabul etmeyeceğini açıkladı. Makarios'un Kıbrıs'taki silahlı EOKA örgütüyle gizli ilişkisinin tespit edilmesi üzerine İngiliz yönetimi, Makarios ve diğer Rum liderleri 9 Mart 1956'da tutuklayıp, Hint Okyanusu'ndaki Seychell Adaları'na sürdü. Bundan başka adadaki bütün siyasi partilerin faaliyetleri yasaklandı. Zaten İngiltere'nin eski Genelkurmay Başkanı'nı Kıbrıs'a vali olarak göndermesi, ada konusunda İngiliz politikasındaki tutum değişikliğinin başlangıcıydı. Yeni valinin Kıbrıs'taki görevi, adayı Yunanistan ile birleştirmek için kurulan silahlı EOKA örgütünü etkisiz hale getirmektir. Makarios'un sınır dışı edilmesi ve Türkiye'nin Kıbrıs konusuna dâhil edilmesi, İngiltere Parlamentosu'nda Başbakan Eden'e şiddetli eleştiriler yapılmasına neden oldu. Eden ise Bağdat Paketi'nden dolayı yakın ilişkide bulunduğu Türkiye'yi savunarak, "Türkiye'nin Kıbrıs ile olan ilgisini anlamak için haritaya bakmanız yeterlidir" diyerek Türk Hükümeti'ne destek vermiştir¹⁷⁶.

İngiliz Hükümeti, Rum liderlerin Kıbrıs'tan sürülmesinden sonra Lord Radcliffe'i, Kıbrıs'ın yeni anayasasını hazırlama göreviyle, adaya anayasa komiseri olarak tayin etti. Lord Radcliff, 14 Temmuz 1956'da Kıbrıs'a giderek çalışmalarına başladı. Kıbrıs'taki Türk ve Rum temsilcilerle görüşmeler yapan Radcliff, İngiliz Hükümeti'ne detaylı bir rapor eşliğinde anayasa taslağını sundu. İngiliz Sömürgeler Bakanı Lennox Boyd, hazırlanan anayasa taslağını, Türkiye ve Yunanistan Hükümetlerine izah ettikten sonra 19 Aralık 1956'da resmen ilan etti¹⁷⁷.

Planda yer alan ilkeler şöylece özetlenebilir:

¹⁷⁶ Cihat Göktepe, "Londra ve Zürih Antlaşmalarının Hazırlık Süreci ve Türk-İngiliz İlişkileri (1955-1959)", *Türkler*, Cilt: 16, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s.946.

¹⁷⁷ Abdulhaluk Çay, *Kıbrıs'ta Kanlı Noel-1963*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1989, ss.41-42.

- a) Anayasa, Kıbrıs halkının korku ve şiddetten masun bir seçim yapılmasından sonra yürürlüğe konulacaktır.
- b) İngiliz Hükümeti, en az 10 yıllık bir muhtariyet döneminden sonra, uluslararası durumun ve stratejik şartların izin vermesi halinde, self determinasyon konusunu ele alabilecektir.
- c) Self-determinasyon ilkesi, adadaki durumun karmaşıklığı ve Türkiye'nin çıkarları dikkate alınarak, Kıbrıs halkına değil fakat Rum ve Türk toplumlarının onayına ayrı ayrı sunulacaktır.
- d) Adanın egemenliğinin el değiştirmesi konusundaki görüşlerini ise, hem Rum hem de Türk toplumlari ayrı tertiplenecek referandumlarla belirteceklerdir.

İngiltere hükümeti tarafından hazırlatılan bu anayasa tasarısı Kıbrıs Anayasası'nın oluşumuna zemin hazırlamıştır. Radcliff Anayasa tasarısına göre Kıbrıs'a doğrudan doğruya "self-determinasyon" yani kaderini kesin olarak belirleme yetkisi hemen verilmemiş ancak self- government yani Ada'ya kendi işlerini idare etme hakkı tanınmıştır¹⁷⁸.

Radcliff tarafından hazırlanan ve Kıbrıs'a muhtariyet verecek anayasa taslağına bakıldığında; adaya verilecek muhtariyet dışişleri, içişleri ve iç güvenlik alanlarını kapsamıyordu. Bu üç alanda da İngiltere'nin hâkimiyeti, Kıbrıs'a tayin edeceği vali aracılığıyla devam edecekti. Kıbrıslıların idaresine bırakılan alanlarda mahalli işleri görmek üzer bir yasama meclisi, hükümet ve mahkemeler oluşturulacaktı. Bu taslakta Türkiye için sevindirici olan gelişme, Kıbrıs'ın idaresine bırakılan alanlarda da, Türklere ayrıca bir çeşit muhtariyet tanınmış olmasıydı. Türklere verilecek bu muhtariyet Kıbrıslıların kuracağı idarenin her alanında uygulanacaktı. Öncelikle 36 kişiden oluşacak yasama meclisinde altı sandalye Türklere ayrılacak, adadaki Türkler hakkında çıkacak kanunların kabul edilmesi için Türk milletvekillerinin 2/3 çoğunlukla kabul oyu vermesi gerekecekti. Yasama meclisinin başkanı ya da başkan vekili, Türk milletvekillerinden birisi olacaktı. Mahkemeler ise eşit sayıda Türk ve Rum hâkimlerinden oluşacaktı. Böylece Türkiye, başından itibaren savunduğu Kıbrıs'ta iki farklı toplumun olduğu tezini, İngiltere'ye kabul ettirmiş oluyordu¹⁷⁹.

¹⁷⁸ N. Erim, 1975, a.g.e. s.35.

¹⁷⁹ M. Gönlübol vd., 1996, a.g.e., s.350-351.

Lord Radcliffe'in hazırladığı anayasayı Yunanistan şiddetle reddetmiştir. Bunun üzerine İngiliz yönetimi, sürgüne gönderdiği Makarios'u serbest bırakarak, onunla yeniden görüşmelere başlamıştır. Kıbrıs meselesinde Birleşmiş Milletler kararına göre, üç devlet arasında gerçekleştirilmesi gereken, görüşmeler bir tarafa bırakılarak Makarios ile İngiliz Hükümeti'nin adanın geleceği hakkında görüşmesi, Türk kamuoyunda çok ciddi bir tepki meydana getirmiştir. Menderes Hükümeti, İngiliz Hükümeti'nin Yunanistan ve Makarios ile görüşmesini, İngiltere'nin taksimi dışta bırakan bir çözümü kabul edebileceği şeklinde algılamış ve taksim tezini ısrarla savunmaya başlamıştır. Bu dönemde İngilizlerin, EOKA'cılara karşı denetimlerini de gevşetmeleri, EOKA'nın Türklere karşı eylemlerini artırmıştır. Sonuçta Kıbrıs'ta bir süre önce başlayan topluluklar arası çatışma, giderek daha da şiddetlenmiş, bu durum da doğal olarak Türk-Yunan ilişkilerine yansımıştır. Amerikan Hükümeti de 1957 yılında Kıbrıs meselesinde Yunanistan'dan yana tavır almıştır. Bu durum dış politikasını NATO ve Amerika ile olan çıkar birliği temasına oturtmuş olan Türk Hükümeti'nde şaşkınlığa yol açmış ve taksim politikası daha ısrarlı şekilde vurgulanmaya başlanmıştır.¹⁸⁰

DP'nin taksim tezini benimsemesi CHP tarafından da desteklenmiştir. İnönü ve CHP'li diğer yöneticiler, hükümetin dış politikadaki icraatlarını eleştirirken hep ihtiyatlı olmuşlardı. Dış politika meselelerini hiçbir zaman hatta seçimlerde dahi iktidarı yıpratmak için dillendirmemişlerdi. Hatırlatmak gerekir ki DP'nin taksim tezini savunmasına CHP'nin verdiği destek, Türk kamuoyunda bu tezin herkes tarafından benimsenmesine önemli bir katkı sağlamıştır. Türk kamuoyunda yerleşmiş olan "Ya Kıbrıs Ya ölüm" sloganı yerini "Ya taksim Ya ölüm" sloganına bırakmıştır. Nitekim TBMM, Kıbrıs'ta taksim tezinin savunulmasını 16 Haziran 1958 tarihinde karara bağlamıştır. Meclisten bu kararın çıkmasına kadar olan süreçte İngiltere yeni başka plan önerileri sunmaktaydı. Bunlar arasında Aralık 1957'deki Foot Planı ve Haziran 1958'deki Macmillan Planı sayılabilir. Dolayısıyla Kıbrıs'a dair bir yığın plan ve bu planlarda farklı anayasa taslakları mevcuttu. Yunanistan tüm bu planları reddediyordu. Yunanistan self-determinasyon tarihi belli olmadığı için planı reddetmiş, Türkiye ise, mevcut tereddütlerine rağmen, İngiltere'nin nihai çözüm şekli olarak taksimi kabul etmesinden memnuniyet duymuştur. Esasen bundan sonradır ki,

---

¹⁸⁰ E. Sarıkoyuncu, 2012, a.g.m., s.95.

Türkiye, taksim fikrine öncelik erecektir. Lord Radcliffe'in planı yürürlüğe girmemiş olmakla birlikte, bunun Londra ve Zürih Antlaşmalarını etkilediği kuşkusuzdur. 1957 yılında Kıbrıs meselesine yeni bir çözüm bulmak amacıyla İngiltere Hükümeti bir plan daha ortaya atmıştır. Kıbrıs Adası'na vali olarak atanan SirHughFoot tarafından açıklanan yeni planda, Türklerin taksim, Yunanistan'ın da Enosis fikrinden vazgeçmeleri, Ada'da 7-10 yıllık bir zaman dilimi aralığında idari muhtariyet uygulanması ve bu sürenin sonunda Ada'ya self-determinasyon verilmesi ön görülmüştür¹⁸¹.

2.7.2. İngiliz Hükümeti Tarafından Hazırlanan Mac Millan Planı (18 Haziran 1958)

Bu devre içinde İngiltere iki yeni öncelik daha almıştır. Bu inisiyatiflerden ilkini, Vali SirFoot'un hazırladığı, Ocak 1958'de yayınlanan "Muhtariyet Anayasası" teşkil etmiştir. SirFoot'un planında, Türk toplumunun azınlık haklarının garanti edildiği yedi yıllık bir muhtariyet devresi öngörülmekte ve bu sürenin sonunda Türk toplumuna da uygulanması kaydı ile self-determination ilkesinin kabul edileceği belirtilmektedir. Türkiye, iki toplumun artık bir arada yaşayamayacağı noktasından hareketle planı reddetmiş ve Taksim'de ısrarlı olduğunu açıklamıştır¹⁸². Daha sonra İngilizlerin yedi yıllık devrenin sonunda Türkiye'ye üs verilmesine ilişkin önerisi de Türkiye'nin tutumunu değiştirmesine yetmemiştir. Yunanistan ise, Türkiye'ye üs verilmesi olgusunu içerdiği için öneriyi kabul etmediğini derhal açıklamıştır. Foot planının başarısızlığı karşısında İngiltere yeni bir planla ortaya çıkmıştır. Türkiye, İngiltere arasında bu siyasi gelişme sürüp giderken Irak İhtilalı sonucunda, iktidara gelen General Kasım Hükümeti'nin Bağdat Paktı'na fiilen son vermesi, bununla da kalmayarak, İngiliz karşıtı bir politika izlemeye başlaması, İngiltere'nin, Kıbrıs konusunda Türkiye'ye karşı daha ılımlı bir politika izlemesinde etkili olmuştur. Çünkü Irak'taki yeni hükümet, kısa bir süre öncede İngilizleri Süveyş Kanalı'ndan çıkarmayı başaran Mısır yönetimi ile işbirliği içinde bulunuyordu. Bu gelişmeler İngiltere'yi Ortadoğu'da çok zor durumda bırakmıştı. Böylelikle İngiltere bakımından Türkiye'nin önemi daha da fazla artmış görünüyordu. Bu olağan dışı

¹⁸¹ Milliyet Gazetesi, 1958, 7 Mayıs.

¹⁸² Milliyet Gazetesi, 17 Şubat 1958.

gelişmelerin bir sonucu olarak, İngiltere Başbakanı Mac Millan ve İngiltere'nin Kıbrıs Valisi HughFoot, 10 Ağustos 1958'te Ankara'yı ziyaret etme gereği duymuşlardır. Ankara görüşmelerinden sonra yayınlanan resmi bildiri de iki başbakanın aralarında görüş alışverişinde buldukları açıklanmıştır¹⁸³.

TBMM'de taksim tezine ilişkin kararın kabulünden üç gün sonra, 19 Haziran 1958 tarihinde, İngiltere'nin sunduğu son plan olan Macmillan Planı açıklanmıştı. Böylece Mecliste taksim tezinin kabulünün pratikte bir değeri olmayacağı açıktı. Gerçi bu plan Türk hükümeti tarafından reddedilmişti, ancak bu taksim tezinin savunulması için bir zemin teşkil etmiyordu. Kaldı ki meseleye artık ABD de açık olarak müdahale etmeye başlamıştı ve ABD taksim tezini desteklemiyordu. Macmillan Planı Yunan hükümeti tarafından da reddedilmişti. Yunanlılar ve Kıbrıslı Rumlar Enosis'e yaklaştıklarını düşünmekteydiler. Adada gerginlik her geçen gün daha da tırmanmaktaydı. Kıbrıs'ta artık Rum-İngiliz karşıtlığının yerini neredeyse tamamen Rum-Türk karşıtlığı almıştı. Ağustos 1958'de Türk Mukavemet Teşkilatı kuruldu. Bu örgüt Türkiye'den askeri ve ekonomik destek görecekti. Örgüt, taksim tezini savunacak ve Enosisi reddedecekti. ABD durumdan fazlasıyla rahatsızlık duyuyordu. Çünkü Kıbrıs sorunu, NATO'nun güney kanadındaki iki ülke arasındaki düşmanlığı artırıyor, bu ise SSCB'nin bölgede güçlenmesi tehlikesini doğuruyordu.

İngiltere Başbakanı Mac Millan tarafından hazırlanan ve aynı adla bilinen Mac Millan Planı, 18 Ağustos 1958 tarihinde İngiliz Parlamentosu'ndan onay almıştır. Kıbrıs hakkında takip edilen siyasette dört esas gaye mevcuttur:

- a) Ada'daki bütün Kıbrıslıların menfaatlerine en iyi şekilde hizmet etmektir.
- b) Gerek Kıbrıs'taki Türk-Rum camiaları gerekse Türk-Yunan Hükümetleri tarafından kabul edilebilecek daimi bir anlaşmanın başarılmasına matuftur.
- c) İngiltere'nin Kıbrıs'taki üs ve tesislerinin muhafazasını sağlayacaktır. Bu üs ve tesisler İngiltere'nin beynelmilel vecibelerini tahakkuk ettirilmesi için lüzumludur.
- d) İngiltere ile hayati ehemmiyete haiz bir bölgedeki müttefikler arasında barış, emniyet ve işbirliğini kuvvetlendirecektir. İngiliz Hükümetinin devamlı surette güttüğü gayeler bunlardır. İngiltere son aylar zarfında müşterek bir

---

¹⁸³ Ulus Gazetesi, 1958, 11 Ağustos.

zemin bulmak ve herkesin mutabık kalacağı bir anlaşmaya varmak gayretlerinde de hep bu hedefleri gütmüştür¹⁸⁴.

İngiltere Başbakan'ı Harold Mc Millan tarafından ortaya atılan bu planda; Her iki halkın çıkarlarının iyi şekilde sağlanması, iki cemaatin ve Türkiye ile Yunanistan'ın da kabul edeceği devamlı bir çözüm yolunun bulunması vardı. Ayrıca Ada'daki İngiliz Üslerinin korunması ve Ada'da barışın güçlendirilmesi için İngiltere ile müttefikleri arasında ki işbirliğinin sağlanması hususları yer almaktadır¹⁸⁵.

Kıbrıs'ta taksimi istemeyen İngiliz planı özetle şöyledir:

- a) Kıbrıs'a muhtariyet verilecektir.
- b) Dışişleri, milli müdafaa ve iç emniyet sorumlulukları Ada umumi valisinin elinde bulunacaktır.
- c) Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı veya taksimi reddedilecektir.
- d) Yunanistan ve Türkiye'nin menfaatleri çerçevesi içinde değil, ancak Kıbrıs halkının menfaati bakımından anayasa rejimi geliştirilecektir.
- e) İngiltere, Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkileri kuvvetlendirmek ve Kıbrıslıların dini ve sosyal hürriyetlerinin korunması için işbirliği yapılacaktır¹⁸⁶.

Ankara'da Adnan Menderes ile görüşen Dr. Küçük ve Rauf Denktaş, muhtariyetin Ada'da çok vahim olaylara yol açacağını bildirerek ve bu sonuçtan da İngiltere'nin sorumlu olacağını ifade ettiler. Muhtariyetin ancak bir amaca hizmet edeceğini, o da silahlı Rum mültecilerinin Enosis rüyalarının gerçekleşmesinden başka bir şey olmayacağı şeklinde konuştular¹⁸⁷.

Mac Millan Planı'na Türkiye'den ilk tepki, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorludan geldi. Planın ilan edildiği 19 Haziran 1958'de konuyla ilgili bir açıklama yapan Zorlu; Türkiye'nin Kıbrıs'ın taksiminden başka bir planı kabul etmesinin mümkün olmadığını belirtti. Zorlu ayrıca, İngiltere'nin Mac Millan Planı'nı bu haliyle Türkiye'ye göndermesi durumunda, TBMM'nin bu planı kabul etme olasılığının bulunmadığını da sözlerine ekledi. Zorluya göre, Kıbrıs meselesinin

¹⁸⁴ Ulus Gazetesi, 1958, 20 Haziran.

¹⁸⁵ N. Erim, 1985, a.g.e., ss.80-81.

¹⁸⁶ Hürriyet Gazetesi, 1958, 23 Mayıs.

¹⁸⁷ Hürriyet Gazetesi, 1958, 4 Haziran.

kesin çözüme ulaşabilmesi için, Türkiye, İngiltere ve Yunanistan arasında bir konferans düzenlenerek, meselenin ayrıntılı şekilde müzakere edilmesi gerekmektedir¹⁸⁸.

Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, Kıbrıs'a, İngiliz planının açıklanmasından sonra gece yarısı radyoda yayınlanan bir beyanat vermiş ve hükümetin görüşünü açıklamıştır. Türk Hükümeti planının esasları şöyledir:

- a) Her cemaat için ayrı bir temsilciler meclisi oluşturulacaktır.
- b) Cemaatler özel işlerinde bir konsey tarafından yönetilecek bu konseyde Türkiye ve Yunanistan Hükümetleri tarafından gönderilen altı temsilci bulunacaktır. Bu temsilcilerden ikisi Türk dördü Rum olacaktır.
- c) Vali, her iki cemaat menfaatlerinin korunması için özel bir yetkiye sahip olacaktır.
- d) Adanın statüsü yedi yıl süre ile değişmeden kalacaktır.
- e) Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rumlar gerektiğinde Türk ve Yunan tabiiyetine geçebileceklerdir.
- f) Dışişleri, Milli Savunma ve Dâhiliye, Emniyet İngiliz valinin yetkisi altında bulunacaktır.
- g) Türk ve Yunan Hükümetlerinin temsilcileri cemaatler arasında fark gözetilmiş fikirlerinde olurlarsa, tarafsız bir mahkeme tarafından olayların gözden geçirilmesini isteme hakkına sahip olacaklardır¹⁸⁹.

İngiltere parlamentosunda Kıbrıs planı görüşülürken, Ankara'da Başbakan Adnan Menderes'in McMilana gönderdiği mesaj açıklanmıştır. Adnan Menderes bu cevabi mesajında şunları dile getirmiştir:

- a) Taksim son fedakârlıktır ve yeni planı kabul etmemize imkân yoktur.
- b) Meselenin karşılıklı görüşmelerde bir çözüme bağlanması olumlu bir yoldur. Kıbrıs uluslararası bir statüye kavuşmadıkça herhangi bir planın uygulanmasına imkân yoktur¹⁹⁰.

Türkiye, 7 yıllık süre sonunda taksimin öngörülmemiş olması ve iki toplumu bunca kan dökülmesinden sonra bir arada tutmanın imkânsızlığı nedenleriyle planı

¹⁸⁸ Zafer Gazetesi, 1958, 20 Haziran.

¹⁸⁹ Milliyet Gazetesi, 1958, 20 Haziran.

¹⁹⁰ Milliyet Gazetesi, 1958, 28 Haziran.

reddettiğini açıklamıştır. Bu planı takibendir ki, Denктаş “Derhal Taksim” sloganını ortaya atmıştır. Yunanistan da planı kabul etmemiştir. Onun nedeni, diğer bilinen hususlar dışında, 7 yılsonunda self-determinasyon ilkesinin tanınmamış olmasıdır. Kısaca, Türkiye'nin “TAKSİM”, Yunanistan'ın “ENOSİS” yolundaki ısrarları sonuç alınmasına imkân vermemiştir.

1958 ‘de de kesintisiz olarak devam eden Rum saldırılarında, Temmuz ayının ilk yarısına kadar, 15 Türk yaşamını yitirirken, 36 Türk de yaralanmıştı. Bu olaylar üzerine Türkiye'nin, İngiltere'ye bir nota vererek; “İngiltere'nin askeri tedbirleri yetersiz kalacaksa, Ada'ya Türkiye'nin asker çıkarabileceğini...” bildirmesi üzerine, İngiltere, o günlerde meydana gelen Irak İhtilâlinin yarattığı ortamı da dikkate alarak, Kıbrıs'a 19. İngiliz Topçu Alayı'na ait birliklerini gönderdi ve Ada'da sokağa çıkma yasağı ilan etti¹⁹¹.

İngiltere Başbakanı Mac Millan yayınladığı bir tebliğle, Kıbrıs planını uygulayacağına dair kararını bildirmiştir. Avam kamarasının almış olduğu bir kararla Kıbrıs hakkındaki 7 yıllık İngiliz planını bazı ufak değişikliklerle, ilk adım olarak uygulamaya karar verildiği açıklanmıştır¹⁹². Planda en genel madde şöyledir, İngiliz hükümeti bütün ilgilileri politikasının iki ana fikrini desteklemeye davet eder. Birincisi Ada'da sükûnun yaşanması ve tedhişin durdurulmasıdır. İkincisi ise gerek gelecek bakımından gerekse ilgili tarafların görüş ve istekleri bakımından lehte veya aleyhte bir etki altında kalmadan, yedi yıllık bir çözüm süresine bırakılmıştır¹⁹³. Başbakan A. Menderes. 25 Ağustos 1958'de kabul ettiği İngiltere Büyükelçisi Sır James Bowker'e, Mac Millan Plânına sıcak baktıklarını söyleyecek ve Türkiye'nin bu tutumu İngiltere'yi umutlandıracaktı¹⁹⁴.

Irak'ta, Temmuz 1958'de vuku bulan ve Haşim'i idaresinin sona ermesine yol açan darbe hareketi ve bunun Ortadoğu' da sebep olduğu karışıklık, "Mac Millan" planının bazı değişikliklerle “15 Ağustos planı” adı altında yeniden ortaya atılmasını gerektirmiştir. Yapılan değişikliklere göre, ayrı belediyeler kurulması bir süre için ertelenmekte, valinin nezdindeki toplum temsilcilerinin rolleri istişari bir yöne dönüştürülmekte ve plan olduğu gibi derhal yürürlüğe konulmaktadır. Türkiye, planı

¹⁹¹ Ulus Gazetesi, 1958, 12-20 Temmuz.

¹⁹² Hürriyet Gazetesi, 1958, 16 Ağustos.

¹⁹³ Cumhuriyet Gazetesi, 1958, 16 Ağustos.

¹⁹⁴ Ulus Gazetesi, 1958, 26 Ağustos.

taksim ilkesi ile bağdaşır gördüğü için bu hususta İngiltere ile işbirliği yapacağını ve 1 Ekim 1958'de temsilcisini Kıbrıs'a göndereceğini açıklarken, Yunanistan, planı reddetmiş ve EOKA'nın adadaki saldırıları yeniden başlamıştır. Türk kamuoyunda ya taksim, ya ölüm sloganı ile bütünlesen mitinglerle karşı çıkışlara ve Yunanistan'ın olumsuz tavrına rağmen İngiltere, Mc Milan tarafından ortaya atılan bu planı 1 Ekim 1958 tarihinde kabul etmiştir¹⁹⁵. Türkiye "ortaklık planı" da denilen bu yeni plan gereğince bir Türk temsilcisini Kıbrıs'ta görevlendirmiş ve Ada yönetiminde fiilen söz sahibi haline gelmiştir¹⁹⁶.

Türkiye'nin böylece Kıbrıs'taki gelişmelere doğrudan müdahil duruma gelmesi, Rumlarda adanın taksimini beraberinde getireceği endişesini uyandırmış ve Macmillan Planı'nın uygulanmasını engellemek için girişimlerde bulunmuşlardır. Yunanistan önce 15 Eylül 1958'de, daha sonra 25 Kasım 1958'de Birleşmiş Milletlere planın uygulanmasını engellemek için başvuruda bulunduysa da başarılı olamamıştır. Nitekim 5 Aralık 1958'de Birleşmiş Milletler'in Türkiye'nin rızası olmadan Kıbrıs'ın geleceği ile ilgili karar alınamayacağı şeklindeki kararı, adeta Yunanistan'ın yenilgisini belgelemektedir¹⁹⁷.

---

¹⁹⁵ Milliyet Gazetesi, 1958, 1 Ekim.

¹⁹⁶ Milliyet Gazetesi, 1958, 1 Ekim.

¹⁹⁷ E. Sarıkoyuncu , 2012, a.g.m., s. 97.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ZÜRİH-LONDRA ANTLAŞMALARI VE KIBRIS CUMHURİYETİ'NİN KURULUŞU

3.1. ZÜRİH VE LONDRA ANLAŞMALARI

3.1.1. Türk Yunan Görüşmeleri ve Zürih Anlaşması

1959 yılı başından itibaren Kıbrıs sorununun çözülmesi konusunda büyük bir çaba içine girilmiştir. Yılın ilk iki ayında Türk-Yunan tarafları birtakım görüşmelerde bulunmuşlardır. Bu görüşmelerde Türk-Yunan Dışişleri Bakanları; büyükelçileri vasıtasıyla bağımsız bir Kıbrıs modeli üzerinde anlaşmaya çalışmışlardır. Bu görüşmeler bir ay kadar sürmüş; anlaşmaya varılmış gibi bir izlenim uyandırmış olmasına rağmen belli başlı hususlarda mutabakat sağlanamamıştır. Bunlar Türk tarafının ortak bir Türk-İngiliz-Yunan komutanlığında ısrarlı tavrı, ayrıca yeni kurulacak olan Kıbrıs Devleti'nin federasyon niteliğinde olması, ordu içinde Türk-Rum oranının nasıl olacağı konularıdır¹⁹⁸.

5 Şubat 1959'da Türkiye ve Yunanistan Başbakanları ile Dışişleri bakanları Zürih'te bir araya gelerek Kıbrıs anlaşmazlığını çözümlmek üzere görüşmelere başladılar.

İlk başlarda iki ülke dışişleri bakanları arasında uzaktan uzağa başlayan görüşmelerdeki bazı konularda görüş ayrılıkları bulunmaktaydı. Özellikle Türkiye'nin Türk cemaatinin varlığını ve güvenliğini korumak için ada da Türk askeri bulunduracak şekilde bir anlaşmaya varmak istemesi ve Yunanistan'ın ters yöndeki direnişi ya da kurulacak bağımsız cumhuriyetin ordu yapısı içinde Türk-Rum oranında uzlaşılmaması gibi konular görüş ayrılıklarına neden olmaktaydı. Türkiye Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, Yunan Dışişleri Bakanı Averof ile aralarında geçen gizli görüşmelerin içeriğinden Kıbrıs'taki iki toplum liderleri Makarios ve Dr. Küçük'ü de haberdar ediyorlardı. Zorlu, ikili görüşmelerin başbakanlık seviyesine çıkması için ısrar ediyor fakat Yunanlılar uzlaşmazlık konuları ortadan kalkmadan görüşmelerin başbakanlar arasında olamayacağını

---

¹⁹⁸ Ş. S. Gürel, 1985, a.g.e., s.152.

bildiriyorlardı. Diğer taraftan Amerika Birleşik Devletleri, Kıbrıs Sorununa ilişkin Türk-Yunan uzlaşmasının biran evvel sağlanması için, ikili görüşmeler başladıktan sonra, bir çözümün gerekliliği konusunda iki topluma da baskı yapmaktaydı. Karamanlis, Menderes, Averof ve Zorlu, yanlarındaki uzman ve danışmanlarıyla 6 Şubat günü Zürih'te bir araya geldiklerinde, aralarında çok büyük anlaşmazlıklar çıkmış hatta toplantının dağılabileceği bile düşünülmüştü. Aralarındaki en önemli uyuşmazlık Türkiye'nin, ada üzerinde bir üsse ve Ada'da bulundurabileceği asker sayısının fazla olmasını istemesiyle ortaya çıkmış; ancak Yunanistan'ın ortak komutanlığı kabul edip, Türkiye'nin de üsten vazgeçip asker sayısını azaltmasıyla anlaşmazlıkların bir kısmı giderilebilmiştir¹⁹⁹.

Zürih görüşmelerinde Türkiye, Ada'dan üs verilmesini talep etmiş, ancak Yunanistan, Türkiye'yi mesele çerçevesinde İngiltere ile eşit değerlendirmedeği için bu talebe sıcak bakmamıştır. İngiltere, Yunanistan için Ada'da kalıcı olmayan bir ülke olarak düşünülmüştür. Türkiye'ye üs verilmesi, Türkiye'nin Ada'da sürekli olarak kalacağına göstergesi olarak nitelendirilmiştir. Bu düşünce çerçevesinde Türkiye'nin, üs ile elde etmek istediği haklar Zürih'te imzalanan anlaşmaların içerisine dağıtılmıştır²⁰⁰.

Adada ki şiddet olaylarının son bulması amacıyla Zürih'te bir araya gelen Türkiye Başbakanı, Yunanistan dışişleri bakanları 11 Şubat tarihinde Zürih Anlaşması'nı imzalamışlardır. Toplantıya Kıbrıs'taki Türk ve Rum toplum liderleri çağrılmazken halkın görüşüne de başvurulmadı. Yıllarca Enosis mücadelesi veren Makarios için bu anlaşmaya imza atmak zor bir karardı. Zira Makarios anlaşmayı imzalamaktan son anda vazgeçti. Daha sonra bir gün beklemenin ardından anlaşmayı imzalayacağını açıkladı. Makarios'un anlaşmaya imza atmadan önce söylediği son söz hayal kırıklığının açık bir göstergesiydi; "Bitti". Zürih anlaşmasında Ada'nın bağımsızlığı Türk-Rum toplumlarının ortaklığı, toplumsal alanda garantör ülkeler Türkiye, Yunanistan, İngiltere'ye dayandırılıyordu. Bu anlaşmalar çerçevesinde Kuruluş, Garanti ve İttifak Anlaşmaları da imzalandı. Böylece fonksiyonel Federasyon'a dayalı bir anayasa temeli, İngiltere'ye de iki egemen üs bölgesi

¹⁹⁹ Hale William, *Türk Dış Politikası 1774-2000*, Çev: Petek Demir, Mozaik Yayınevi, İstanbul, 2000, s.133.

²⁰⁰ Suat Bilge, *Kıbrıs Sorunu*, Ed. Turhan Fırat, Dış Politikamızın Perde Arkası, 23 Büyükelçinin Olaylara Bakışı, Ankara, Ümit Yayıncılık, I. Baskı, Kasım, 2005. s.18.

birakılması, Türkiye ve Yunanistan'ın da Ada'da asker bulundurmaları sağlandı. Zürih Antlaşması'nın İngiltere ile Kıbrıs Türk ve Rum toplumları tarafından da onaylanması gerekmektedir. Zaten İngiltere bir süre önce, Türkiye ve Yunanistan'ın kabul edecekleri bir çözüm şekline itiraz etmeyeceğini bildirmişti. Fakat İngiltere'nin onayı alınmadan Kıbrıs'la ilgili bir Antlaşmayı uygulamaya koymak mümkün değildi. Ayrıca Kıbrıs'taki iki toplumun da Kıbrıs'ın geleceğini tayin eden bir Antlaşma üzerinde söz sahibi olmaları zorunlu idi²⁰¹.

Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, Londra'da 11 Şubat 1959'da verdiği demeçte: “Yapılan Antlaşma her üç tarafın ve ayrıca Kıbrıs'ın lehindedir. Zürih müzakerelerinde İngiltere'nin menfaatleri de müzakere mevzusu olduğundan üçlü toplantının adaya sulh ve sükûn getireceğine inancımız tamdır” dedi²⁰².

Yunan basını ise özellikle Karamanlis'e muhalif ve solcu basın, Yunan hükümetine hücum ederek hükümetin, Türk emellerine alet olduğunu ileri sürmüşlerdi, Anlaşmaya varılan noktalar:

- a) Türkiye, Yunanistan ve İngiltere ile bir garanti anlaşması imzalanacaktır. Bu anlaşma Kıbrıs'ı Yunanistan veya Türkiye ilhaka teşebbüs ederlerse, her üç ülkenin de siyasi ve askeri müdahale hakkı olacaktır.
- b) Kıbrıs Adası'nda Yunan ve Türklerden oluşan eşit sayıda polis kuvveti bulunacak ve bu kuvvet daimi güvenliği sağlayacaktır²⁰³.

Londra'da Kıbrıs Konferansı'nın hazırlıkları yapılırken Başbakan Adnan Menderes 13 Şubat 1959'da Ankara'da Zürih Antlaşmaları hakkında bir demeç verdi. Adnan Menderes bu demecinde Kıbrıs uyuşmazlığının Türk-Yunan ilişkilerine, NATO içindeki işbirliğine etkisi ve iki ülke arasındaki eski dostluk münasebetlerine dönülmesi zorunluluğuna işaret etti. Sonra Zürih Antlaşmaları hakkında: “Vardığımız bu netice, esas ve ruh itibarıyla haklarımız ve milli menfaatlerimizden bir fedakârlıkta bulunmamakla beraber diğer tarafın da hak ve menfaatlerine riayet etmeyi kalp huzuru ile karşılayan bir zihniyetin eseri olarak telakki edilmek icap eder. Bu takdirde galibiyet ve mağlubiyet her iki taraf için de mevzu bahis olmamak lazım gelir. Kıbrıs adası sakinlerine gelince, Bu adada

²⁰¹ Tercüman Gazetesi, 1959, 20 Şubat.

²⁰² Cumhuriyet Gazetesi, 1959, 12 Şubat.

²⁰³ Milliyet Gazetesi, 1959, 11 Şubat.

yaşayan Türk ve Rum cemaatlerinin bütün mensupları artık kanlı ve kavgalı bir devrin tamamıyla kapanmış, olduğuna emin olabilir. İki cemaatin hak ve menfaatlerini en adil ve ölçülü bir şekilde korunmasını mümkün kılacak esasların iki devletçe artık kayıt ve tespit edilmiş bulunması sebebiyle istikbali büyük bir emniyet ve huzur içinde karşılaşılabirler” dedi²⁰⁴.

Menderes ile Karamanlis’in Zürih’te aşağıdaki belgeleri imzalamışlardır:

- a) Zürih’te imzalanan belgelerin içerik ve anlamını açıklayan, uygulamanın kolaylaştırılması için tanımlara yer veren bir “Centilmenler Anlaşması”.
- b) Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti’nin anayasal çerçevesini ortaya koyan, 27 maddelik, ekli, “Kıbrıs Cumhuriyeti’nin temel yapısı” adı verilen anlaşma.
- c) Bir yanda Kıbrıs Cumhuriyeti, öte yanda ise Türkiye, Yunanistan ve İngiltere’nin yer aldığı, dört maddelik bir “Garanti Antlaşması” taslağı.
- d) Kıbrıs Cumhuriyeti, Türkiye ve Yunanistan arasında bir “İttifak Antlaşması”

Zürih’te üzerinde anlaşmaya varılan bu dört belgeden üçü temel belgeleri oluşturuyordu. Garanti ve İttifak Antlaşmalarını öneren Türkiye olmuştu. Ancak Garanti Antlaşması, Zürih toplantısında olmayan İngiltere’yi de ilgilendirdiğinden Türkiye ve İngiltere arasında önceden tasarlanmıştı. İki ülke arasında imzalanan bu anlaşmanın geçerli olabilmesi için; İngiliz Hükümeti, Kıbrıs Türk ve Rum liderleri tarafından da kabul edilmesi gerekiyordu. Bu nedenle 17 Şubat’ta Kıbrıs Türk heyeti Dr. Fazıl Küçük başkanlığında, Türk heyeti Adnan Menderes başkanlığında, Yunan heyeti Karamanlis başkanlığında Londra’ya gelirken Makarios anlaşmaları zorla imzaladığı şeklinde bir imaj yaratarak geliyordu. Zorlu, müzakere masasında Türk görüşünü kabul ettirmiştir. Zorlu anlaşmalarla Türkleri her konuda Rumlarla eşit statüye getirmiş ve çok önemli iki madde kabul ettirmiştir. Bunlar; bugün Kıbrıs’taki askeri varlığımızı sağlayan madde, diğeri ise Kıbrıs’ta anayasal düzeninin ihlal edilmesi halinde garantör üç devletin aralarında anlaşmaya varamadıkları halde bir devletin tek başına müdahalede bulunabilmesi yetkisinin tanındığı maddedir.

Kurucu Anlaşma ile Kıbrıs Cumhuriyeti’nin, İngiliz üsleri dışarıda kalmak suretiyle, eski koloni toprağı üzerinde egemen olması öngörülmüştür. Garanti

---

²⁰⁴ Hürriyet Gazetesi, 1959, 14 Şubat.

Anlaşması çerçevesinde, İngiltere, Yunanistan ve Türkiye, birlikte ve ayrı ayrı Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü, güvenliğini ve anayasal düzenini garantileri altına almışlardır. İttifak Anlaşması ile de Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin, ortak savunmaları için birbirleriyle işbirliği yapmaları öngörülmüş ve Kıbrıs'ta 950 Yunan, 650 Türk askerinin bulunacağı ortak bir karargâh kurulması tasarlanmıştır²⁰⁵.

Anayasa'nın 181. maddesi, Garanti ve İttifak Anlaşmalarının Anayasa hükmünde olacağına değinmekte, 182. maddesi, Zürih Anlaşmasındaki Temel Hükümlerin hiçbir biçimde değiştirilemeyeceğine atıfta bulunmakta ve 185. maddesinde ise, Kıbrıs'ın başka bir devlet veya yapı ile bütünleşmeyeceği, ayrılıkçı bağımsızlığını ilan edemeyeceği vurgulanmıştır²⁰⁶.

Bu devlet iki ulusal toplumun varlığına ve ortaklığına dayalı bir devlettir. Bu meşru hükümet ortaklaşa bir hükümet ve devletin dayandığı iki temelden birisi olmuştur. Diğer önemli bir şart ise Türkiye'nin etkin bir şekilde fiili garantisinin devamının sağlanması temin edilmiştir²⁰⁷. İki toplumun eşitliğini ve egemenliğini sağlayan Anayasa'nın, 36-60. maddeleri, Cumhurbaşkanı'nın Rum, Yardımcısı'nın ise Türk olmasını ve ikisinin de kendi toplumları tarafından seçilerek "veto" yetkisi kullanmasını öngörmektedir. 46, 62 ve 63. maddeler, Bakanlar Kurulu ve Temsilciler Meclisi'nde iki toplum arasında kararlaştırılan nüfus oranını belirlemektedir. 133, 164. maddeleri, yargı organlarını düzenlemekte ve 123. madde ise, Kamu Hizmetlerini %70 Kıbrıslı Rum, %30 Kıbrıslı Türk oranında sonuca bağlamaktadır. Ayrıca, 86-111. maddeleri toplumların Cemaat Meclislerine değinmekte ve 173-177.maddeleri de yerel yönetimleri ele almaktadır²⁰⁸.

---

²⁰⁵ Hüner Tuncer, *Kıbrıs Sarmalı-Nasıl Bir Çözüm?*, Ümit Yayıncılık, I. Baskı, Ankara, Şubat, 2005, s.88.

²⁰⁶ Ş. S. Gürel, 1993, a.g.e., ss.55-56.

²⁰⁷ R. Rauf Denктаş, *Kıbrıs Davamız*, Ankara 1991, s.7.

²⁰⁸ Ahmet Aydoğdu, *Kıbrıs Sorunu Çözüm Arayışları*, Annan Planı ve Referandum Süreci, Asil Yayıncılık I. Baskı, Ankara, 2005, ss.38-39.

3.1.2. Adnan Menderes'in Geçirdiği Uçak Kazası (17 Şubat 1959)

Türkiye, Yunanistan ve İngiltere Başbakanlarının 19 Şubat 1959 tarihinde Londra'da, Londra Antlaşması'nın imza töreninde bulunmaları hususunda anlaşma sağlandıktan sonra Menderes Türkiye'ye dönmüştü. Kıbrıs'taki Türk varlığı için verdiği mücadeleyi kazanan Adnan Menderes, 17 Şubat 1959'da THY'ye ait SEV uçağı ile İngiltere'ye uçuyordu. Londra'nın 40 kilometre yakınlarına gelindiğinde yoğun sisten dolayı pilot kontrolünü kaybedince uçak düşmüş, kanadı kopan ve ters dönen uçak orman içinde 200-300 metre kadar sürüklenmiştir. Menderes'i uçakta bulunan çocukluk arkadaşı milletvekili Rıfat Kadızade, kaza sonrası sıkıştığı yerden kurtarmıştı. Civardaki bir çitlik evinden olay yerine gelen Bailey ailesi Menderes'i arabalarıyla evlerine götürmüş, ilk tedavisini burada yapmışlar sonra hastaneye götürmüşlerdi²⁰⁹. Başbakan'ın hafif yaralarla kurtulduğu bu kazada, aralarında Basın-Yayın ve Turizm Bakanı Server Somuncuoğlu ve Eskişehir Milletvekili Kemal Zeytinoğlu'nun da bulunduğu 16 kişi yaşamını yitirirken, 6 kişi de yaralandı²¹⁰.

Havadis Gazetesi ise kaza haberini "Başvekil'in uçağı Londra civarında düşüp parçalandı, Menderes sağ- salim kurtuldu"²¹¹ başlığıyla vermiştir.

Rıfat Kadızade, Menderes'in kendisine ilk olarak heyetteki arkadaşları sorduğunu ve kendisinin de onların da bir şekilde kurtulmuş olduklarını düşündüğünü söylediğini aktarmıştır. Başbakanın diğer arkadaşlarını kurtarmak isteğı içinde olduğunu, fakat gücünün olmadığını ekleyen Kadızade, yardım beklemek üzere bir ağacın altında oturduklarını anlatmıştır. O sırada yükselen alevler ile birlikte bir patlama daha yaşanmış ve Kadızade, bir otomobilin geldiğini fark etmiştir²¹².

Kıbrıslı Türklerin varoluş mücadelesinde, asıl yeri sonradan anlaşılacak olan Zürih ve Londra Anlaşmalarının son ayağı olan Londra sürecinde imzaların atılacağı 19 Şubat 1959'da mucize eseri uçak kazasından kurtulan Menderes, Londra Clinic'te tedavi görmüştür. Menderes'i hastane odasında ziyaret eden Fatin Rüştü Zorlu,

---

²⁰⁹ Erdal Şen, *Başbakan Adnan Menderes'in Hayatı Bir Yiğit Vardı*, Yitik Hazine Yayınları, İstanbul, Mayıs 2010, ss.146-147.

²¹⁰ Zafer Gazetesi, 1959, 20 Şubat.

²¹¹ Havadis Gazetesi, 17 Şubat 1959.

²¹² Emin Karakuş, *40 Yıllık Bir Gazeteci Gözü İle İşte Ankara*, Hürriyet Yayınları, İstanbul, 1977, s.411.

geçmiş olsun dileklerini ilettikten sonra Başbakanı süreç hakkında bilgilendirmiştir. Zorlu'nun organizasyonu doğrultusunda Antlaşma metni hastanede imzalanacaktır. Adnan Menderes, o halde Zürih ve Londra Antlaşması'nın en önemli maddelerini Zorlu ile birlikte hastane odasında gözden geçirmek zorunda kalmıştır. Antlaşmanın önemli maddeleri şunlardır:

- a) Kıbrıs bağımsız bir Cumhuriyet olacaktır.
- b) Kıbrıs Anayasası, iki cemaatin eşit ve dengeli bir şekilde Cumhuriyetin idaresine katılmalarını öngörmektedir.
- c) Türkiye, Yunanistan ve İngiltere "Garantör Devlet" olarak herhangi bir kritik durumda Ada'ya müdahale edebilme haklarına sahiptirler.
- d) Adada Yunanistan 950, Türkiye 650 kişilik bir garnizon bulunduracaktır.

Anılan maddeleri gözden geçirdikten sonra Menderes, Fatin Rüştü Zorluya şunları söylemektedir: "Birkaç saat sonra bu Antlaşmayı imzalayacağım. Metin, TBMM' tarafından kabul edildikten sonra yürürlüğe girecektir. Bence bu Antlaşmanın en önemli maddesi 3. maddesidir. İleride şu ya da bu şekilde bizim "garantör" devlet olarak adaya her an müdahalede; yani asker çıkarma hakkımızın bulunduğu kesin olarak belgelenmiş oluyor. İnşallah hayırlı olur"²¹³.

3.1.3. Londra Antlaşması

Menderes - Karamanlis görüşmesinin 11 Şubat tarihinde tam bir antlaşma ile sona ermesinden sonra taraflar bu tarihte yayınladıkları bildiriyle görüş birliği içinde olduklarını açıklamışlardır. Aralarında anlaşan iki ülke temsilcileri; bir diğer garantör ülke olma vasfıyla İngiltere'nin de onayını almak üzere Londra Konferansı'nı başlatmışlar ve Zürih'te iki başbakanın aldığı kararlar, 19 Şubat 1959 tarihinde Londra'da Türkiye-İngiltere-Yunanistan Dışişleri Bakanları tarafından da imzalanarak kesinleşmiştir. Kıbrıs Rum lideri Makarios, Zürih'te imzalanan belgeleri kabul edip etmemekte kararsız olduğunu bildiriyor, sebep olarak da Garanti Antlaşmasındaki 3. maddeyi yani üç devlete verilen "müdahale" hakkını gösteriyordu. Yunan Başbakanı Karamanlis tarafından görüşmeye çağrılan Makarios, Zürih anlaşmasının bütünüyle kabul edilmesi için Londra'ya gitmeye razı olduğunu

---

²¹³ T. Tuna, 2007, a.g.e., s.267.

ancak yalnızca görüşme yapacağını, antlaşmaların tamamının kabul edilmemesi konusunda ısrarlı olacağını belirtiyordu. Aslında Makarios'un esas korkusu Enosis hedefinden uzaklaşıyor olmasıydı. Fakat "Enosis, yalnız Enosis" politikasıyla emellerine ulaşamayacaklarını, bunun için başka yollar denenmesi gerektiğini düşünüyordu. Sonunda, Londra'ya gelen Makarios ve Rum temsilcileri heyeti Averof'a, Zürih'te yapılan Antlaşmalar değiştirilmediği müddetçe uzlaşma metinlerini imzalamayacağını söylemiştir. Türk-Yunan başbakanları Makarios'un söylediklerini haber alır almaz Londra'ya gitmeye karar vermişlerdir. Ama iki ülke başbakanları gelmeden İngiliz Dışişleri Bakanı Lloyd başkanlığında Londra Konferansı başlamıştı ve O da İngiltere'ye Ada üzerinde egemenlik hakkıyla kullanacağı üs verilirse anlaşmaları onaylayacağını belirtmişti. Zürih Antlaşması'ndan sonra, 19 Şubat'ta Londra Antlaşmaları imzalanmıştır. Bu Antlaşmalar; İngiliz, Yunan ve Türk başbakanları; Kıbrıs Rumları adına Makarios ve Kıbrıs Türkleri adına Fazıl Küçük tarafından imzalanmıştır.

Londra Antlaşması'na göre; Türkiye ve Yunanistan, İngiltere'nin Kıbrıs'ta askeri üs kurabilme hakkını tanıyorlardı. Bu Antlaşma ile Kıbrıs'ın bağımsız bir Cumhuriyet olması, bu Cumhuriyet'in; Türkiye, İngiltere ve Yunanistan'ın garantörlüğü altına alınması, burada "Temsilciler Meclisi" ve "Cemaat Meclisi" olmak üzere, iki ayrı meclisin kurulması öngörülmüştü. Kıbrıs Hükümeti'nde ise; Bakanlar Kurulu üyeliklerinden 3'ünün Türklere; 7'sinin de Rumlara verilmesi, Cumhurbaşkanı'nın Rumlardan, yardımcısı'nın da Türkler den seçilmesi karara bağlanmıştı. Cumhurbaşkanı yardımcısı'nın, Cumhurbaşkanı gibi, dış siyaset, savunma ve iç güvenlik gibi konularda veto yetkisi olacaktı. Ayrıca, iç güvenliği sağlamak için gerekli olan 1.600 kişilik güvenlik örgütünün; 950'si Rumlardan, 650'si de Türklerden oluşturulacaktı. Öte yandan; 1.200'ü Rumlardan, 800'ü de Türklerden seçilecek olan toplam 2.000 kişilik savunma gücünün, Karargâh Komutanlığı ise, sırayla yürütülecekti. Ada'da iç güvenliği sağlamak için oluşturacak 4.000 kişilik ordunun da yarısı Türklerden, öteki yarısı da Rumlardan meydana getirilecekti²¹⁴.

Londra'da Konferansı'nda alınan kararlar başlıca dört konuda anlaşma gerektiriyordu. Bunlar:

---

²¹⁴ Ulus-Zafer Gazetesi, 1959, 20-24 Şubat.

- a) Kıbrıs üzerindeki İngiliz egemenliğinin Kıbrıs Cumhuriyeti'ne devrine dair bir kuruluş anlaşması imzalanacaktır.
- b) Kıbrıs'ın bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü ve anayasa düzenini teminat altına alacak bir garanti anlaşması imzalanacaktır.
- c) Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs arasında yapılacak askeri ittifak anlaşması,
- d) Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Anayasası'nın temel maddeleri.

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin temel yapısını açıklayan Kuruluş Antlaşması

- a) Kıbrıs bağımsız bir cumhuriyet olacaktı. Cumhurbaşkanı Rum, Yardımcısı ise Türk olacak ve kendi toplumları tarafından seçileceklerdi.
- b) Kıbrıs Cumhuriyeti'nin resmi dili Rumca ve Türkçe olacaktı. Tüm resmi belgeler her iki dilde yazılıp yayınlanacaktı.
- c) Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bayrağı, Cumhurbaşkanı ve Yardımcısı'nın birlikte seçecekleri tarafsız bir desen ve renkte olacaktı. İki toplum, bayramlarda Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bayrağı yanında Yunan ve Türk bayraklarını çekebilecekler ve Yunan ve Türk milli bayramlarını kutlayabileceklerdi.
- d) Cumhurbaşkanı ve yardımcısı 5 yıl için seçilecekti. Bu makamların boşalması durumunda Temsilciler Meclisi Başkanı Cumhurbaşkanı'nın ve Temsilciler Meclisi Başkanı Yardımcısı Cumhurbaşkanı Yardımcısı'nın görevlerini üstleneceklerdi.
- e) Yürütme yetkisi, Cumhurbaşkanı ve Yardımcısı'nda toplanacaktı. Bu amaçla 7 Rum ve 3 Türk'ten oluşan bir Bakanlar Kurulu oluşturulacaktı. Rum Bakanları Cumhurbaşkanı, Türk Bakanları ise Yardımcısı atayacaktı. Bakanlar, Temsilciler Meclisi dışından seçilebileceklerdi. Cumhurbaşkanı ve Yardımcısı'nın Temsilciler Meclisi ve Bakanlar Kurulu kararlarını iade ve veto etme hakkı bulunacaktı.
- f) Temsilciler Meclisi, 5 yıl için ve kendi toplumları tarafından ayrı ayrı seçilecek olan % 70 Rum ve % 30 Türk'ten oluşacaktı. Temsilciler Meclisi, Toplum Meclislerine açıkça ayrılmış olan konular dışında, her hususta kanun yapma yetkisi olacak, fakat çıkardığı kanunlarda bir ihtilaf varsa durum Anayasa Yüksek Mahkemesi'nce karara bağlanacaktı.
- g) Temsilciler Meclisi'nin kanun ve kararları hazır olan üyelerin basit çoğunluğu ile kabul edilecekti. Anayasa'nın temel maddeleri dışındaki

maddeleri, Temsilciler Meclisi'nin Rum ve Türk üyelerinin ayrı ayrı üçte iki çoğunluğu ile değiştirilebilecekti. Seçim kanunundaki herhangi bir değişiklik, belediyeler ve vergiler ile ilgili kanunlar için Temsilciler Meclisi'nin Rum ve Türk üyelerinin ayrı ayrı oy vermeleri gerekecekti.

- h) Cumhurbaşkanı ve Yardımcısı'nın Dışişleri ile ilgili kanun ve kararlara karşı veto hakkı olacaktı.
- i) Cumhurbaşkanı ve Yardımcısı'nın 15 gün içinde, Temsilciler Meclisi'nin çıkardığı kanun ve kararları Temsilciler Meclisi'ne iade etme hakları olacaktı. Temsilciler Meclisi, kararında ısrar ederse, kanun ve kararlar kabul edilecekti.
- j) Her iki toplumun, üye sayısını kendilerinin saptayacağı Toplum Meclisi olacaktı. Bu meclisler, toplumlarının iç meseleleri üzerinde kanun yapma yetkisiyle donatılacaktı. Ayrıca, kendi toplum bireylerinden vergi toplama hakkına sahip olacaklardı.
- k) Yönetim organlarında(Kamu hizmetlerinde) % 70 Rum ve % 30 Türk bulunacaktı ve Cumhuriyet Başsavcısı, Genel Müfettiş, Baş Sayman ve Merkez Bankası Genel Müdürü'nün Yardımcıları, şeflerinin mensup olduğu toplumdaki olmayacaklardı.
- l) Kıbrıs ordusunun, jandarma, polis kuvvetlerinin kumandan ve yardımcılarını Cumhurbaşkanı ile Yardımcısı birlikte atayacaklardı. Kumandanlar ile yardımcılarını aynı toplumdaki olmayacaklardı.
- m) Zorunlu askerlik, ancak Cumhurbaşkanı ve Yardımcısı'nın ortak kararıyla başlatılabilecekti. Kıbrıs'ın % 60'ı Rum ve % 40 Türk'ten oluşan 2.000 kişilik bir ordusu olacaktı. Emniyet (Polis ve Jandarma) kuvvetlerinin, Cumhurbaşkanı ve Yardımcısı'nın müşterek kararı ile eksiltilip arttırılabilecek 2.000 kişilik bir birliği olacaktı. Emniyet kuvvetleri, % 70 Rum ve %30 Türk'ten oluşacaktı.
- n) Yalnız bir toplum fertlerinin yüzde yüze yaklaşan bir nispetinin oturduğu bölgelerde bulunan kuvvetler(Ordu, Jandarma ve Polis) bu topluma mensup olacaklardı.
- o) Cumhurbaşkanı ve Yardımcısı'nın atayacağı iki Rum, bir Türk ve bir tarafsızdan oluşacak Anayasa Yüksek Mahkemesi kurulacaktı. Tarafsız

yargıç, Anayasa Yüksek Mahkemesi'nin başkanı olacak ve iki oya sahip bulunacaktı.

- p) Davacı ve davalı aynı toplumdan ise, yargıçlar da aynı toplumdan olacaktı.
- q) Cumhurbaşkanı ve Yardımcısı'nın, ayrı ayrı kendi toplumlarına mensup ölüm cezası alan mahkûmları affetme yetkisi bulunacaktı. Af halinde ölüm cezası müebbet hapse çevrilecekti.
- r) Zirai reformlarda, topraklar ancak arazisi istimlak edilmiş kişinin mensup
- s) Olduğu topluma dağıtılacaktı.
- t) Kıbrıs'ın en büyük beş şehrinde ayrı belediyeler kurulacaktı.
- u) Kıbrıs, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasında, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını, ülke bütünlüğünü ve anayasasını güvence altına alacak bir Garanti Antlaşması imzalanacaktı. Ayrıca Kıbrıs Cumhuriyeti, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasında, bir İttifak Antlaşması imzalanacaktı. Bu iki Antlaşma Anayasa hükmünde olacaktı.
- v) Kıbrıs'ın herhangi bir devlet ile tamamen veya kısmen birleşmesi veya taksim edilmesi yasaklanacaktı. Kıbrıs Cumhuriyeti, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'ye her konuda en fazla müsaadeye sahip olma yetkisi tanıyacaktı.
- w) Bu hüküm, Kıbrıs Cumhuriyeti ile İngiltere arasında İngiltere'ye tanınacak askeri üs ve kolaylıklar hakkındaki Antlaşmaları kapsamamaktaydı. .
- x) Türkiye ve Yunanistan, Kıbrıs'taki kendi toplumlarına eğitim, kültür ve spor kuruluşlarına ve hayır işlerine mali yardımda bulunma hakkına sahip olacaklardı.
- y) Dışişleri, Savunma veya Maliye Bakanlarından birisi Türk olacaktı. Kıbrıs Cumhuriyeti, mümkün olan süratle ve üç ayı aşmayan bir süre içinde kurulacaktı.
- z) Yukarıda belirtilen bütün hususlar Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın esas maddeleri sayılacaktı²¹⁵.

Zürih ve Londra Anlaşmaları ile Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluş çalışmalarına başlanılmıştır. Bu çerçevede, 14 Aralık 1959'da

---

²¹⁵ Tercüman Gazetesi, (1959, 24 Şubat).

Makarios'un Cumhurbaşkanı ve Dr. Fazıl Küçük'ün de Cumhurbaşkanlığı Yardımcılığına seçildiği duyurulmuştur²¹⁶.

Londra'da imzalanan Kıbrıs Anlaşması TBMM'de 4 saat süren görüşmeden sonra 138'e karşı, 347 oyla kabul edilmiştir. Ancak CHP sözcüleri, sağlanan garantilerden anlaşmada söz edildiğini ancak, bu konuda bir teminat alamadıklarından dolayı anlaşmaya kırmızı oy vermişlerdir. Fatin Rüştü Zorlu mecliste 5 defa söz alarak CHP liderlerinin sorularını ve eleştirilerini ayrı ayrı cevaplandırmıştır²¹⁷. CHP adına konuşan İsmet İnönü, imzalanan Kıbrıs anlaşmasında Enosis'in fiilen bertaraf edilmemiş olduğunu iddia ederek anlaşmayı onaylamadıklarını ifade etmiştir²¹⁸.

Kıbrıslı Türk Lider Dr. Fazıl Küçük anlaşma hakkında şu yorumu yapmıştır: “ Biz Kıbrıs Türkleri bugün varılan mesut neticeden çok bahtiyarız. Kıbrıs problemi uzun senelerden beri devam eden bir meseledir. Bahtsız son dört sene zarfında Kıbrıs'ta cereyan eden kanlı hadiseler biz Türklere epey zararı olan ve atimizi adeta karartan bir meseleydi. Bu yalnız Kıbrıs'la kalmıyor, iki devlet arasında da soğukluk yaratmakta devam ediyordu. Orta şarkın iki hükümeti, sulhun nazımı bu devletler birbirlerine düşman nazarı ile bakıyor ve düşman kesiliyordu. Bugün Londra'da varılan netice ile Kıbrıs Türkleri refaha kavuştuğu gibi iki hükümet arasında olan soğuklukta bertaraf edilmiş oluyor.” Kıbrıs Türklerinin Liderlerinden Rauf Denktaş'ta demecinde şunları söylemiştir. “Bugünkü anlaşmadan muhakkak ki memnunuz. Bizim haklarımızı koruyan ve Kıbrıs'ta varlığımıza hürmet eden bir uzlaşmaya vardık. Bunun için çok memnunuz. Kıbrıs meselesinin halli için önümüzde daha çok müşkül yol vardır. Birçok müşkülata karşılaşacağız. Fakat Zürih anlaşmasında Yunanistan ve Türkiye arasındaki iyi niyet ve dostluk iki cemaatte de devam ederse bu müşkülleri de kolaylıkla yeneceğimiz muhakkaktır”²¹⁹.

3.1.4. Garanti Anlaşması

Kuruluş Antlaşması'na ek olan Garanti Antlaşması'na göre;

---

²¹⁶ Ahmet Aydoğdu, *Kıbrıs Sorunu Çözüm Arayışları, Annan Planı ve Referandum Süreci*, Asil Yayıncılık I. Baskı, Ankara, 2005, ss.36-37.

²¹⁷ Tercüman Gazetesi, 1959, 5 Mart.

²¹⁸ Cumhuriyet Gazetesi, 1959, 5 Mart.

²¹⁹ Ulus Gazetesi, 1959, 20 Şubat.

- a) Kıbrıs Cumhuriyeti, bağımsızlığını, ülke bütünlüğünü, güvenliğini devam ettirmeyi, Anayasasına saygı göstermeyi taahhüt etti. Kıbrıs Cumhuriyeti, herhangi bir devletle hiçbir siyasi veya ekonomik birleşmeye tamamen veya kısmen iştirak etmemeyi garanti etti.
- b) Türkiye, Yunanistan ve İngiltere, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü, güvenliğini ve Anayasa maddeleri ile meydana getirilen durumu tanıdılar ve garanti ettiler. Türkiye, Yunanistan ve İngiltere, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin diğer herhangi bir devlet ile birleşmesini veya taksimini doğrudan doğruya veya dolayısıyla teşvik etmek gayesi güden herhangi bir hareketi önlemeyi garanti ettiler.
- c) Kıbrıs Cumhuriyeti, Türkiye ve Yunanistan, İngiltere egemenliğine bırakılmış olan bölgelerin bütünlüğüne saygı göstermeyi kabul etti.
- d) Bu Antlaşma hükümlerinin ihlali durumunda Türkiye, Yunanistan ve İngiltere, bu hükümlere uyulmasını sağlamak için gerekli teşebbüs ve tedbirler konusunda birbirleriyle istişare etmeyi garanti ettiler. Ortaklaşa veya anlaşmayla harekete geçmek mümkün olmuyorsa, garanti eden devletlerden her birisi, bu Antlaşma ile yaratılan düzeni yeniden kurmak amacıyla harekete geçebilecekti.
- e) Bu Antlaşma imza edildiği tarihten itibaren yürürlüğe girdi. Antlaşmayı imza eden devletler, Birleşmiş Milletler Antlaşmasınının 102. maddesine uyararak bu Antlaşmayı Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'ne en kısa bir zamanda tescil ettirmeyi kabul ettiler²²⁰.

Zürih ve Londra anlaşmalarına ek olarak, Kıbrıs, Türkiye, İngiltere ve Yunanistan arasında imzalanan Garanti Anlaşmasınının I. maddesinde, "Kıbrıs Cumhuriyeti herhangi bir devletle tamamen veya kısmen herhangi bir siyasi veya iktisadi birliğe katılmamayı taahhüt eder. Bu itibarla herhangi bir diğer devletle birleşmeyi veya adanın taksimini doğrudan doğruya veya dolaylı olarak teşvik edecek her nevi hareketi yasak ilan eder" denilmektedir. Bu anlaşmaya ve Kıbrıs konusuna taraf olan Garantör devletler ve Ada'daki her iki tarafın onayı olmaksızın AB "Kıbrıs Cumhuriyetini tam üye yapmıştır. İkinci maddede ise şöyle denmektedir: Yunanistan Türkiye ve Birleşik Krallık Kıbrıs'ın bu

---

²²⁰ Cumhuriyet Gazetesi, 1959, 24 Şubat.

anlaşmanın birinci maddesinde gösterilen yükümlülüklerini göz önüne alarak, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü, güvenliğini ve aynı zamanda Anayasanın temel maddeleriyle kurulan düzenini tanırlar ve garanti ederler". 4. Maddenin son paragrafı ise şöyledir; "Ortak veya anlaşarak hareket olası olmadığı takdirde garanti veren her üç devletten her biri, bu anlaşma ile kurulan düzeni tekrar kurmak amacı ile harekete geçmek hakkını saklı tutarlar."

Kuruluş Antlaşması'na ek olan İttifak Antlaşması'na göre;

- a) Kıbrıs Cumhuriyeti, Türkiye ve Yunanistan, ortak savunmaları için aralarında işbirliği yapmayı ve bu Antlaşma ile savunmanın ortaya çıkardığı sorunlar hakkında birbirleriyle görüşmeyi kabul ettiler.
- b) Türkiye, Yunanistan ve İngiltere, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlık ve toprak bütünlüğüne karşı doğrudan veya dolaylı yöneltilen herhangi bir taarruz ve tecavüze karşı koymayı kabul ettiler.
- c) Bu ittifakın ruhuna uygun olarak ve yukarıda zikredilen gayenin yerine getirilmesi maksadı ile Kıbrıs Cumhuriyeti ülkesinde üçlü genel karargâh kurulacaktı.
- d) Bu karargâha Yunanistan 950 kişilik, Türkiye'de 650 kişilik bir subay, astsubay ve er birliği ile katılacaktı.
- e) Yukarıda bahsi geçen Yunan ve Türk subaylar, Kıbrıs Cumhuriyeti ordusunun talim ve terbiyesini üstleneceklerdi²²¹.

Kıbrıs'ın bağımsızlığını kazanması Türk toplumu tarafından büyük bir umut ve sevinçle karşılandı. Türk toplumu liderleri tarafından verilen basın açıklamalarında hep bu memnuniyet dile getirildi. Çünkü adadaki Türk toplumu, ayrı bir kesim olarak varlıklarını koruma imkânına kavuşarak adanın yönetimine etkin bir şekilde katılmalarını sağlayan anayasal garantileri elde etmiş oldular. Londra dönüşünde Türk toplum liderleri olan Dr. Fazıl Küçük, Rauf Denktaş ve beraberindeki askeri heyet adada muhteşem sevinç gösterileriyle karşılandı. Heyet karaya çıktıktan sonra İstiklâl Marşı okunarak bayrak töreni yapıldı. Türk toplumu liderleri, Türk halkının coşkun sevinç gösterisi ve çiçek yağmuru altında düzenli bir yürüyüşle Namık Kemal Meydanı'na geldi. Meydana çelenk konularak saygı

---

²²¹ Tercüman Gazetesi, 1959, 24 Şubat.

durusunda bulunuldu. Rauf Denktaş Türk askerine hitaben burada bir konuşma yaptı: “Kıbrıs’ta sizin varlığınız, bize 26 milyonluk bir kuvvet, iman ve güven vermiştir. Bundan sonra terk edilmiş bir Türklük değil, burada Türklük şerefi ile yaşamaya hazır kuvvetli bir Türk toplumu bulacaksınız”²²².

Londra Antlaşması’nın imzalanmasından sonra Kıbrıs Cumhuriyeti’nin Anayasası’nı hazırlamak üzere karma bir komite kuruldu. Bu komite Türk ve Yunan hükümetleri ile Kıbrıs Rum ve Türk cemaatlerinin temsilcileri ve İsviçreli tarafsız bir gözlemciden kurulu idi. Anayasa komitesinin yanında iki komite daha kuruldu. Bunlardan biri idarenin Kıbrıs Cumhuriyeti’ne devrini hazırlamak, diğeri ise Londra’da alınan kararları adada uygulamak ve her konuda gösterilecek kolaylıkları düzenlemek amacıyla kuruldu. Bu komitelerin çabaları sonucu kurulan geçici Kıbrıs Hükümeti de vali Foot ile Makarios ve Dr. Küçük’ün oluşturduğu Geçici Komite, birkaç toplantıdan sonra geçici Bakanlar Kurulunu da atadılar. Londra Antlaşması’nın yürürlüğe girmesinden sonra Kıbrıs’ta, Türkler ile Rumlar arasında Bakanlıklar paylaşılmıştır. Sağlık, Savunma ve Tarım Bakanlıkları Türklere bırakılmıştır. Cumhurbaşkanı Yardımcılığı görevine, Türk tarafında tek aday olarak katılan Dr. Fazıl Küçük seçilmiştir. Cumhurbaşkanlığı görevine ise; Rum tarafı John Klerides ve Makarios’u aday göstermiş ve yapılan seçimler sonucunda; Makarios oyların büyük bir çoğunluğunu alarak, Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Makarios Cumhurbaşkanı seçildikten sonra kendi halkına hitaben yaptığı bir konuşmada; “Sekiz asır sonra bugün, adamızın idaresinin elimize geçmesinin şerefi sizlere aittir...” diyerek adeta Rumların zaferini kutlamış ve Bizans’ın mirasına sahip çıktıklarını göstermek istemiştir. Makarios’un bu konuşması, ilerde Rumların bu imzalanan Antlaşmalara ne kadar sadık kalacaklarını, daha ilk günlerden tartışılır hale getirecekti. Zira Makarios bu gelişmeleri, Kıbrıs’ta Enosis’e giden birer önemli adım olarak görmekte idi²²³.

Anlaşmalara göre, kurul 10 Bakandan 7’si Rum ve 3’ü Türk olarak seçilmiş, 19 Şubat 1959’dan 16 Ağustos 1960 Cumhuriyetin ilânına kadar süren geçici dönemde, Cumhurbaşkanı ve Cumhurbaşkanı Yardımcısı da Türk ve Rum toplumları tarafından ayrı olarak seçilmişlerdi. Türk toplumu seçimlerde bir başka aday

²²² Cumhuriyet Gazetesi, 1959, 25 Şubat.

²²³ Ulus-Zafer, 1959, 28 Mart, 4 Aralık, 15 Aralık.

çıkmadığından Dr. Küçük'ü Cumhurbaşkanı Yardımcısı ilan etmişti. Makarios'a karşı ise muhalefet aday olarak John Klerides seçimlere katıldı, fakat seçimleri Makarios kazandı. Makarios Cumhurbaşkanı seçildikten sonra kendi halkına hitaben yaptığı bir konuşmada; "Sekiz asır sonra bugün Ada'mızın idaresinin elimize geçmesinin şerefi sizlere aittir." diyerek adeta Rumların zaferini kutlamış ve Bizans'ın mirasına sahip çıktıklarını göstermek istemiştir²²⁴.

Makarios'un bu konuşması, ileride Rumların bu imzalan anlaşmalara ne kadar sadık kalacaklarını daha ilk günden tartışılır hale getirecekti. Zira Makarios bu gelişmeleri Kıbrıs'ta Enosis'e giden birer önemli adım olarak görmekte idi. Yine anlaşmalarda, Cumhuriyetin 3 ay içinde ilan edilmesi öngörülüyordu. İngiliz Parlamentosu'nda Kıbrıs'ın bağımsız Cumhuriyeti ile ilgili yasayı İngiliz Kraliçesinin imzalamasının ardından "Kıbrıs Cumhuriyeti Konsey Emirnamesi" çıkarılarak 10 Ağustos 1960'dan itibaren yürürlüğe girdi. Bu emirname ile 16 Ağustos'ta Kıbrıs anayasasının da yürürlüğe gireceği bildirilmekte ve aynı gün İngiltere'nin 82 yıllık ada hâkimiyeti sona ermekteydi. Böylece, "Kıbrıs'ın uzun tarihinde ilk kez, iki toplumun ortaklığına ve işbirliğine dayalı kısıtlı ve garanti edilmiş bağımsız bir Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuş ve hür dünya devletleri arasına katılmış oluyordu." Tam 82 senelik aradan sonra Türk askeri Kıbrıs topraklarına yeniden ayak basmıştır²²⁵.

Bütün bu gelişmeler sonucunda, büyük çabalar gösterilerek İngilizce olarak hazırlanan ve 198 maddeden oluşan Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası, 6 Nisan 1960 tarihinde kabul edilmiş, bu Anayasa'da; İngiltere, Türkiye ve Yunanistan, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin "garantör" devletleri olarak yer almışlardır²²⁶.

3.2. KIBRIS CUMHURİYETİ DÖNEMİ (16 AĞUSTOS 1960- ARALIK 1963)

Kıbrıs Cumhuriyeti kurulurken Londra, Zürih ve Garanti Antlaşmalarının yanı sıra Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs Cumhuriyeti arasında Askeri İttifak Antlaşması da imzalandı. Bu Antlaşma Kıbrıs'ta üç tarafın dâhil olduğu bir askeri kuvvet merkezi oluşturulmasını, adayı dış saldırıya karşı korumak ve Kıbrıs'ın

²²⁴ Ulus Gazetesi, 1959, 16 Aralık.

²²⁵ Tercüman Gazetesi, 1960, 17 Ağustos.

²²⁶ Ulus Gazetesi, 1959, 7 Nisan.

statüsünün devamını sağlamak için tarafların adada asker bulundurmalarını öngörmektedir. Türkiye bu antlaşmayla doğrudan doğruya Kıbrıs'ın güvenliğini, dolaylı olarak da kendi güvenliğini koruma altına almıştır. Türkiye, Kıbrıs'ta dış saldırıları önlemek amacıyla ortak askeri kuvvet merkezi oluşturmakla güvenlik hinterlandını güney sahillerinden Kıbrıs'a kadar genişletebilmiştir. Bu durum, "Kıbrıs'ta tek bir Türk olmasa bile Türkiye'nin bir Kıbrıs meselesi olmak zorundadır" hükmünü doğrulamaktadır²²⁷.

Türkiye hem kendisinin garantör devlet olması hem de Kıbrıs Türk toplumunun azınlık olmaktan kurtulup cumhuriyetin eşit ortağı durumuna gelmesiyle, Kıbrıs davasında 1959-1960 yıllarından önce sahip olmadığı çok önemli haklara kavuştu. 1878'den itibaren devam eden süreç göz önüne alındığında, Türkiye'nin 1959-1960 antlaşmalarıyla Kıbrıs konusunda büyük bir diplomatik zafer kazandığını söylemek gerekir.

1960 yılında, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasından kısa bir süre sonra, adada Rum Toplumun; Türk Toplumunu üzerinde oluşturmaya başladığı baskılar ve anayasal haklardan yararlandırmama girişimleri, toplumlar arasında yeni gerginliklerin yaşanmasına neden olmuştur. İlerleyen yıllarda adadaki toplumlararası çatışmalar hızlanmış ve giderek Kıbrıs Türkü'nün yok edilmesi çabalarına dönüşmüştür. Türk Toplumuna yönelik saldırıların artarak toplu katliamlara dönüşmesi ve anayasal düzenin getirmiş olduğu hakların uygulanmaması, Türkiye'nin tepkisine neden olmuştur. Bu dönem hem Türk - Yunan ilişkilerinde getirmiş olduğu değişiklikler, hem de Türk dış politikasında yaratmış olduğu etkiler bakımından oldukça önemlidir. Rum tarafı, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulduğu şekilde yaşamasına şans vermedi. Kıbrıs Türklerini devlet kurumlarından dışlamaya, izole etmeye, Ada'daki varlıklarını sona erdirmeye ve nihayet Yunanistan ile birleşme yolunu açmaya yönelik olarak girişimlere ağırlık verdi²²⁸.

Kıbrıslı Rumlar 1960'lı yıllardan başlayarak anayasayı ihlal eden çok faaliyette bulunmuşlar, köylere saldırmışlar, camileri, evleri bombalamışlardır²²⁹. Kıbrıs sorunu, tarafların anlaşmaları ve Anayasa'nın hazırlanarak yürürlüğe girmesi

²²⁷ Ahmet Davutoğlu, *Stratejik Derinlik*, Küre Yayınları, İstanbul, 2003, s.179.

²²⁸ Orbay Deliceirmak, *Yerinde Yeller Esen Anayasa*, (Kendi Yayını) Ankara, 1997, s.17.

²²⁹ Milliyet Gazetesi, 1960, 4 Nisan.

ile çözüme kavuşmuş ancak Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasından kısa bir süre sonra, Rum tarafı eliyle, yeniden bir sorun haline almaya başlamıştı. Daha önce aralarında silahlı çatışmaların olduğu iki toplumun, ortak bir yönetim altında yaşamasının ilk etapdaki zorlukları dışında; Rum tarafı, aşağıda ayrıntılı olarak değinilecek olan, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kuran Antlaşmaları temelinden değiştirmeye yönelik faaliyetlerde bulunmaya başlamıştır. Ayrı Türk belediyeleri kurulması, devlet görevlerine Türklerin % 30 oranında alınması, Türk Cumhurbaşkanı Yardımcısı'nın veto hakkını kullanması gibi konularda Rumlar anlaşmazlık çıkarmışlardır. 30 Kasım 1963'te Kıbrıslı Rumların lideri Makarios, Kıbrıs Anayasası'nın 13 maddesinin değiştirilmesine yönelik teklifini, Türk tarafına ve garantör devletlere iletmiştir. Kıbrıslı Türkleri, azınlık statüsüne indirgeyen ve Türk tarafının haklarının ve buna ilişkin hükümlerin değiştirilmesini içeren bu değişiklik paketi, Türkiye ve Kıbrıslı Türkler tarafından reddedilmiştir²³⁰.

İki toplumu birbirinden uzaklaştırma faaliyetleri ilk önce Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Makarios'un, 1960 anayasasını değiştirmeye çalışmasıyla başlamıştır. Makarios'un anayasa değişikliğine gitmesinin nedenlerini Kızılyürek şöyle sıralamaktadır:

- a) 1960 Anayasasının “olumsuz” maddelerini değiştirmek;
- b) Enosisi yasaklayan ve Türkiye ile İngiltere'ye müdahale olanağı sağlayan, garanti ve ittifak anlaşmalarını ortadan kaldırmak;
- c) Kıbrıs Rum toplumunun kendi kaderini tayin hakkı için uluslararası destek sağlamak;
- d) Kendi Kaderini Belirleme ilkesine dayanarak bir referandumla Enosis'i meşrulaştırmak²³¹.

Bu Cumhuriyet Sadece 3 yıl varlığını sürdürebilmiştir. Kıbrıs Cumhuriyeti'ni Rumlar ve Yunanistan Enosis için bir fırsat olarak görmüştü. Akritas Planı çerçevesinde adada şiddet hareketleri başlatan Rum tarafı Enosisi gerçekleştirme amacıyla adada şiddetli bir terör faaliyeti sürdürmüştür.

---

²³⁰ A. Suat Bilge, *Kıbrıs Uyuşmazlığı*, Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1965), Sevinç, Ankara 1969, ss.400-403.

²³¹ Niyazi Kızılyürek, *Ulus Ötesi Kıbrıs*, İletişim Yayınları, Lefkoşa, 1993, s.20.

SONUÇ

II. Dünya Savaşından sonra İngiltere'nin politika değiştirip hâkimiyetindeki topraklardan yavaş yavaş çekilmeye başlaması üzerine Kıbrıs meselesinde Türkiye ve Yunanistan'ın da yer aldığı bir nüfuz mücadelesi başlamıştır. İngiltere'nin Kıbrıs'tan çekilmeyi düşündüğü anda Türkiye, Kıbrıs üzerinde söz sahibi olmayı istemiştir. Bundan sonra Türkiye ve Yunanistan arasında Kıbrıs konusunda ciddi ve şiddetli bir rekabet başlamıştır.

Demokrat Parti iktidara gelmeden önce CHP yönetimi Türkiye'yi yönetirken İngiltere'nin Kıbrıs'ta hâkimiyetini devam ettirmesi nedeniyle Kıbrıs konusuna karışmamış ve meseleyi İngiltere'nin iç işi olarak kabul etmiştir. Fakat 1950 yılında DP'nin iktidara gelmesiyle birlikte durum değişmeye başlamıştır.

On yıllık iktidar boyunca Demokrat Parti hükümetleri Yunanistan ile olan ilişkilerin Kıbrıs meselesi dolayısıyla bozulmasını istememiştir. Demokrat Parti, Kıbrıs meselesini Yunanistan ve İngiltere ile karşılıklı görüşmeler yoluyla çözümlenmesi taraftarı olmuştur. Bununla birlikte Yunanistan'ın Kıbrıs tezlerine karşı son derece gerçekçi tezler öne sürüp bu tezleri BM platformunda büyük bir başarı ile savunmuş ve dünya kamuoyunun takdirini kazanmıştır. Başbakan Adnan Menderes ve Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu son derece aktif bir Kıbrıs politikası yürütmüşler ve Türkiye'nin dünya kamuoyuna Kıbrıs'a dair verdiği mesajları çok net bir şekilde seslendirmişlerdir.

Demokrat Parti iktidarının yönettiği Türkiye'nin, Kıbrıs konusunda izlediği politikalar üç bölüm olarak değerlendirilebilir. Türkiye birinci bölümde; Kıbrıs'ın, İngiltere tarafından Türkiye'den alındığını ileri sürerek, adanın bütünüyle Türkiye'ye geri verilmesi anlamına gelen "ilhak" tezini savunmuştur. Ancak kısa bir süre sonra bu politikanın başarılı olamayacağı anlaşılmıştır.

Türkiye, ikinci bölümde de dönemin siyasi, ekonomik koşulların zorlaması ve İngiltere'nin de baskıları sonucunda 1957 yılından itibaren Kıbrıs Adası'nın paylaşılmasına razı olmuş, yani "Taksim" tezini benimsemiştir. Ancak bu politika da Yunanistan'ın uzlaşmaz tutumu yüzünden gerçekleştirilememiştir.

Türkiye, üçüncü ve son bölümde ise; İngiltere'nin empoze ettiği, taraflara baskı yaparak kabul ettirdiği Federal bir Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması yolunda ki çözümü kabul etmiştir. Bu çözümün sonucu olarak 1959'da Zürih ve Londra Antlaşmaları imzalanmıştır. İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ın garantörlüğünde Kıbrıs Federal Cumhuriyeti kurulmuştur.

KAYNAKLAR

- AĞUN, H. (1997) *Demokrat Parti İktidarının Kıbrıs Politikası 1950-1960*, Demokratlar Kulübü Yayını, Ankara.
- AKAR, R. (2003) “İki Yıllık Gecikme: 6-7 Eylül 1955” Tarih Vakfı, *Toplumsal Tarih Dergisi*, (117), İstanbul, ss. 86-93
- AKKUŞ, M. ve ÖZDAL B. (2009) "Lausanne Barış Anlaşmasının Ardından Türkiye'ye Gelen Göçmenler-Mülteciler", **I. Uluslararası Kıbrıs Sempozyumu**, 21-23 Kasım 2008. Ankara, Sempozyum Bildiri Kitabı, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayınları No.8, Ankara: 2009, ss. 91-112.
- ALASYA, H. F. (1988) *Tarihte Kıbrıs*, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Genel Merkezi Yayınevi, Lefkoşa.
- ALASYA, H. F. (1991) Türk Dünyasındaki Gelişmeler Işığında Tarihi Perspektiften Kıbrıs, Kıbrıs'ın Dünü-Bugünü Uluslararası Sempozyumu”, 28 Ekim-2 Kasım 1991, Gazi Mağusa.
- ALBAYRAK, M. (2004) *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, Phoenix Yayınevi, Ankara.
- ARTUÇ, İ. (1989) *Kıbrıs'ta Savaş ve Barış*, Kastaş A.Ş. Yayınları, İstanbul.
- ATEŞ, N. Y. (2004) “Cumhuriyet Dönemi Türk Dış Politikası ve Hükümet Programları,” *21. Yüzyılda Türk Dış Politikası*, Ed. İ. Bal, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- AYDOĞDU, A. (2005) *Kıbrıs Sorunu Çözüm Arayışları, Annan Planı ve Referandum Süreci*, Asil Yayıncılık 1. Baskı, Ankara.
- BALABAN, N. (2006) Milli Mücadelede Türk Basını, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.
- BAYAT, M. (1986) *Milli Güç ve Devlet*, Belge Yayınları, İstanbul.
- BEKÂRLAR, F. (2006), *Kıbrıs Sorununun Doğuşu, Menderes Dönemi Türk-yunan İlişkileri*, Arayış Yayın Ajansı, İstanbul.

- BEKTAŞ, Y. (2003, Kıbrıs Sorunu 1960-1974, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya.
- BİLGE, A. S. (1969) *Kıbrıs Uyuşmazlığı, Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1965)*, Sevinç Matbaası, Ankara.
- BİLGE, A. S. (1993), *Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Türkiye-Sovyetler Birliği İlişkileri, Olaylarla Türk Dış Politikası*, Ed. Mehmet Gönlübol, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- BİLGE, S. (1996) *Ankara, Atina, Lefkoşa Üçgeni* İmge Kitapevi, 1. Baskı, Ankara.
- BİLGE, S. (2005) *Kıbrıs Sorunu, 23 Büyükelçinin Olaylara Bakışı*, Ed. Turhan Fırat, Dış Politikamızın Perde Arkası, Ümit Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara.
- BOZKURT, E., DEMİREL, H. (2004) *Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği Kapsamında Kıbrıs Sorunu*, Nobel Yayınevi, 1. Baskı, Ankara.
- CİCİOĞLU, H. (2001), "Türkiye ve KKTC'nin Coğrafi Bölge Üzerindeki Tarihi Önemi", "Avrupa Birliği Kıskaçında Kıbrıs Meselesi" (Bugünü ve Yarını), Ankara, Ks.4, s.21-30.
- CUMALIOĞLU, Y. (2001) "*Kıbrıs Türklerinin Bağımsızlık ve Özgürlük Mücadelesi*", Avrupa Birliği Kıskaçında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını), Ankara, ss.17-20.
- ÇAY, A. (1989) *Kıbrıs'ta Kanlı Noel-1963*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- DAVUTOĞLU, A. (2003) *Stratejik Derinlik*, Küre Yayınları, İstanbul.
- DELİCEİRMAK, O. (1997) *Yerinde Yeller Esen Anayasa*, (Kendi Yayını), Ankara.
- DEMİRER, M. A. (1995) *Yassı ada'da Okutturulmayan Şifre Telgraf*, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- DENKTAŞ, R. (1991) *Kıbrıs Davamız*, Ankara: Kok Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı.
- DOĞANER, Y. (2005), "İngiliz Büyükelçiliği Yıllık Raporlarında Demokrat Parti Dönemi Türkiye'sinde Dış İlişkiler", Beşinci Uluslararası Atatürk Kongresi, 8-12 Aralık 2003, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, s.653

- ESENBEL, M. (1993) "Ayağa Kalkan Adam", Ankara, Bilgi Yayınları.
- ESLEN N. (2003) "Tarih Boyu Savaş ve Strateji", Q Matris Yayınları, İstanbul.
- EVRE, B. (2004) "Kıbrıs Türk Milliyetçiliği Oluşumu ve Gelişimi", Işık Kitabevi Yayınları Lefkoşa.
- FEHMİ, H. (1987) "K.K.T.C'nin El Kitabı", Gelişim Ofset, Lefkoşa, 1987.
- FIRAT, M. M. (2001) *Yunanistan'la İlişkiler Türk Dış Politikası*, Ed: Baskın Oran, C.1, İletişim Yayınları, İstanbul.
- GAZİOĞLU, A. C. (1960) "İngiliz İdaresinde Kıbrıs - Statü ve Anayasa Meseleleri", 1. Cilt, Ekin Basımevi, İstanbul.
- GAZİOĞLU, A. C. (2000) "Kıbrıs'ta Türkler" 1570-1878, 2. Baskı Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi, Lefkoşa.
- GEVGİLİ, A.(1987) "Yükseliş ve Düşüş", Bağlam Yayınları, İstanbul.
- GÖKTEPE, C. (2002) "Londra ve Zürih Antlaşmalarının Hazırlık Süreci ve Türk-İngiliz İlişkileri (1955-1959)", *Türkler*, Cilt: 16, s.946, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- GÖNLÜBOL M. A., ÜLMAN, H. (1996) "1945–1965 Dönemi Olaylarla Türk Dış Politikası" (1919- 1945), Siyasal Kitabevi Yayınları, Ankara.
- GÖNLÜBOL, M., SAR, C. (1997) "Atatürk ve Türkiye'nin Dış Politikası" (1919-1938), AKDITYK, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.
- GÜNVER, S. (1985) "Fatin Rüştü Zorlu'nun Öyküsü", Bilgi Yayınları, Ankara.
- GÜREL, Ş. (1985) "Kıbrıs Tarihi" (1878-1960) C. II, İstanbul, Kaynak Yayınları.
- GÜREL, Ş. S. (1993) "Tarihsel Boyut İçinde Türk Yunan İlişkileri 1821-1993", Ümit Yayıncılık, Ankara.
- GÜREL, Ş. S. (1984) "Kıbrıs Tarihi-Kolonyalizm Ulusçuluk ve Uluslararası Politika" (1878–1960) Cilt: I, Kaynak Yay.
- GÜRSOY C. (1971) " Coğrafi Bakımdan Kıbrıs ve Türkiye", Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi (14-19 Haziran 1969), Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Sayı: 36, Ankara, s.40-41

- GÜVEN, D. (2005) “6-7 Eylül Olayları ve Failleri”, Toplumsal Tarih Dergisi, Sayı: 141, Tarih Vakfı, İstanbul, , s. 42-43.
- HANGÜN, S. M. (2002) "Kıbrıs Sorununun Yunanistan Avrupa Birliği ve Türkiye İlişkileri Bakımından Değerlendirilmesi”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, İzmir.
- HATİPOĞLU, M. (1988), “Yunanistan’daki Gelişmelerin Işığında Türk-Yunan İlişkilerininin 101 Yılı' (1821-1922)”, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 85, Sayı: A.23, Ankara.
- İNALCIK, H. (1964) *Kıbrıs'ta Türk İdaresi Altında Nüfus Kıbrıs ve Türkler*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları S.B2 Ankara.
- İSMAİL, S. (1988), *20 Temmuz Barış Harekâtının Nedenleri-Gelişi Sonuçları*, Kastaş Yayınevi, İstanbul.
- İSMAİL, S. (1992) “100 Soruda Kıbrıs Sorunu”, Dilhan Ofset, Lefkoşa.
- İSMAİL, S. (1992), *Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu Çöküşü ve Unutulan Yıllar (1964–1974)*, KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı.
- İSMAİL, S. (1997) *İngiliz Yönetiminde Türk-Rum İlişkileri ve İlk Türk-Rum Kavgaıları*, Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği Yayını, Lefkoşa.
- İSMAİL, S., BİRİNCİ, E. (1989), *Atatürk Döneminde Türkiye- Kıbrıs İlişkileri 1919-1938*, Akdeniz Haber Ajansı Yayınevi, 8, İstanbul.
- KARAKUŞ, E. (1977) *40 Yıllık Bir Gazeteci Gözü İle İşte Ankara*, Hürriyet Yayınları, İstanbul.
- KIZILYÜREK, N. (1993) *Ulus Ötesi Kıbrıs*, İletişim Yayınları, Lefkoşa.
- KOCABAŞ, S. (1988) *Tarihte ve Günümüzde Türk-Yunan Mücadelesi*, Vatan Yayınları, İstanbul.
- KOÇ, S. (2005), *Dünden Bugüne Kıbrıs Sorunu ve Stratejik Yaklaşımlar*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- KONUR, İ. (1938) *Kıbrıs Türkleri*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- KÖKDEMİR, N. (1957) *Dünkü - Bugünkü Kıbrıs*, İstiklal Matbaası, Ankara.

- KURAN, E. (1964) *Kıbrıs İdaresinin İngiltere'ye Terki, Kıbrıs ve Türkler*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- KURAN, E. (1993) *Türk-Yunan ilişkileri Çerçevesinde Kıbrıs Sorunu (1923–1939)*, Kıbrıs'ın Dünü-Bugünü Uluslararası Sempozyumu, Gazi Mağusa (28 Ekim–2 Kasım 1991), Ankara.
- KÜRŞAD, F., ALTAN, M., EGELİ, S. (1978), *Kıbrıs'ta Yunan Emperyalizmi*, Kutsun Yayınevi, İstanbul.
- MERAY, S. (1969) *Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar, Belgeler*, TII- CII, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.
- ÖKSÜZ, H. (1999) “Lozan'dan Sonra Kıbrıs Türklerinin Anavatana Göçleri”, *Tarih ve Toplum*, sayı: 36 (Temmuz 1999), s. 35–38.
- ÖZEL, S. (2001) *Birinci Dünya ve Milli Kurtuluş Savaşları ile Sonrasında Kıbrıs Türklerinin Genel Durumu*, Dünden Bugüne Kıbrıs Meselesi, Yayına Hazırlayan, Ali Ahmetbeyoğlu-Erhan Afyoncu, TATAV Yayınları, İstanbul.
- RİCHTER, H. A. (2011) *Çağdaş Kıbrıs'ın Kısa Tarihi 1878-2009*, Galeri Kültür Yayınları, 1. Baskı Ocak.
- SADRAZAM, H. (1990), *Kıbrıs'ta Varoluş Mücadelemiz Şehitliklerimiz ve Anıtlarımız*, Türkiye Şehitlikleri İmar Vakfı Yayınları, No:4 İstanbul.
- SALIŞIK, S. (1968) *Türk Yunan İlişkileri ve Etnik-i Eterya*, An Yayıncılık, İstanbul.
- SARIKOYUNCU, E. (2012), *Demokrat Parti Döneminde Türkiye'nin Kıbrıs Politikası (1950–1960)*, (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi), Gazi Akademik Bakış Dergisi, Ankara, s.88-97.
- SAROL, M. (1983) *Bilinmeyen Menderes*, C.1, Kervan Yayıncılık, İstanbul.
- SOMUNCUOĞLU, S. (2003) *Sorularla Belgelerle Kıbrıs-Çözüm mü? Çözülme mi?*, Zembil Basımevi: Ankara.
- SONYEL, S. R. (1995) “İngiliz Yönetiminde Kıbrıs Türklerinin Varlık Savaşımı” (1878–1960), “Belleten”, LIX/224, Nisan 1995, ss. 133–187
- SOYSAL, İ. (2000) *Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları (1920–1945)*, I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 3. Baskı, Ankara.

- ŞANLI, H. (1967), *Kıbrıs 1878–1924*, Sanat Kitabevi, Ankara.
- ŞEN, E. (2010) *Başbakan Adnan Menderes'in Hayatı Bir Yiğit Vardı*, Yitik Hazine Yayınları, İstanbul.
- TOLUNER, S. (1997) *Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Milletlerarası Hukuk*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- TORUN, Ş. (1956), *Türkiye, İngiltere ve Yunanistan Arasında Kıbrıs'ın Politik Durumu*, Paris Üniversitesi Hukuk Fakültesi Doktora Tezi İstanbul.
- TUNCER, H. (2005) *Kıbrıs Sarmalı-Nasıl Bir Çözüm?*, Ümit Yayıncılık, I. Baskı, Ankara.
- UÇAROL, R. (2010), *Siyasi Tarih (1789-2010)*, Der Yayınları, İstanbul.
- UZUNÇARŞILI, İ. H. (1988) *Osmanlı Tarihi*, III/I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- ÜNLÜ, C. (1981) *Kıbrıs'ta Basın Olayı'' (1878-1981)*, Basın Yayın Genel Müdürlüğü, Ankara.
- VOLKAN, Vamık D. ve ITZKOWITZ, N. (2002), *Türkler ve Yunanlılar'' (Çatışan Komşular)*, Bağlam Yayınları, Ankara, 2002
- WILLIAM, H. (2000) *Türk Dış Politikası'' 1774-2000*, Çeviri: Petek Demir, Mozaik Yayınevi, İstanbul.
- YILMAZ, A. (2000) “Türk Basınında Kıbrıs Barış Harekâtı”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2000.
- YURDAGÜN, F. (2008) “1955-1965 Yıllarında Türkiye Basınında Kıbrıs Sorunu”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları, İstanbul, 2008.
- YÜCEL, M. S.(2002), *Menderes Dönemi (1950-1960)*, Türk Tarihi Ansiklopedisi, XVI, Yeni Türkiye Yayınları.
- ZİNCİRKIRAN, N.(1994) *Hürriyet ve Simavi İmparatorluğu*, Sabah Gençlik Yayınları, İstanbul.

GAZETELER

Akşam Gazetesi

Ayın Tarihi

Bozkurt Gazetesi

Cumhuriyet Gazetesi

Halkın Sesi Gazetesi

Havadis Gazetesi

Hürriyet Gazetesi

Milliyet Gazetesi

Tercüman Gazetesi

Ulus Gazetesi

Vatan Gazetesi

Yeni Asır Gazetesi

Zafer Gazetesi.

ÖZET

Kıbrıs adası tarihin her döneminde coğrafi, kültürel, demografik, sosyal alanlar başta olmak üzere Anadolu coğrafyasının bir parçası olmuştur. Kıbrıs, Türkiye'nin iç ve dış politikasında yaklaşık 60 yıldır önemini koruyan bir konudur. Tarihî, jeopolitik ve stratejik nitelikli birtakım önemli sebeplerle, Türkiye, Kıbrıs'la siyasi, ekonomik ve kültürel bağlarını sıkı bir biçimde devam ettirmek zorundadır.

Bu yüksek lisans tezinin amacı Demokrat Parti Dönemi'nde Türkiye'nin Kıbrıs Politikasının ayrıntılı bir şekilde tespit edilmesidir.

İncelenecek dönem Türkiye'nin Kıbrıs Meselesinde etkin bir aktör olarak yeniden ortaya çıktığı ve bu meselenin "Millî" bir mesele haline geldiği dönemdir.

Kıbrıs'a taraf devletlerden biri olan Yunanistan'ın Kıbrıs'ı topraklarına katmak istemesi olan ENOSİS ile Kıbrıs sorunu başlamış ve bu mesele Türkiye ile Yunanistan arasında ciddiyetini koruyarak bu güne kadar gelmiştir.

Türkiye Kıbrıs Sorununa taraf olabilme hakkını, 1959 Zürih ve Londra Anlaşmaları ile elde edebilmiştir. Demokrat Parti iktidarı tarafından imzalanan Garantörlük Antlaşması ile birlikte Türkiye, garantör devlet sıfatına sahip olmuştur. Türkiye bu antlaşmaya dayanarak Kıbrıs'ta yaşayan Türk cemaatinin aleyhine bir durum söz konusu olduğunda Kıbrıs'a müdahale hakkına sahip olmaktaydı.

Kıbrıs sorununun diğer yönlerinin ele alınmasında da, konuyla ilgili kaynakların (belgeler, kitaplar, basın, makaleler vb.) büyük bir kısmı araştırıldı. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin doğmasını sağlayan bu süreçte, Demokrat Parti Hükümeti'nin görüşleri ve adanın milletlerarası statüsü ve ada halkının geleceği hakkında takip ettiği dış politika, üç safha halinde irdelenmiştir.

ARŞİV Kayıt Bilgileri:

Tezin Adı : Demokrat Parti Dönemi Kıbrıs Politikası (1954-1960)

Tezin Yazarı : Törehan ÖZDEMİR

Tezin Danışmanı : Doç. Dr. Recep KARACAKAYA

Tezin Konumu : Yüksek Lisans

Tezin Tarihi : Haziran 2014

Tezin Alanı : Tarih Ana Bilim Dalı

Tezin Yeri : KABÜSBE/ KARABÜK

Anahtar Kelimeler : Adnan Menderes, Demokrat Parti, Çok Partili Dönem, Kıbrıs Sorunu, Kıbrıs, Türkiye, İngiltere, Yunanistan, Kıbrıs Federal Cumhuriyeti, Fatin Rüştü Zorlu, Makarios,Eoka, Zürih-Londra Antlaşmaları, Garanti ve İttifak Anlaşmaları, Megali İdea, Enosis, Dış Politika.

ABSTRACT

Cyprus Island is throughout the history has always been the ultimate part of Anatolian geography not only by social, cultural, demographical, but historical as well. Cyprus has been on the agenda of Turkish home and foreign policy for about 60 years. Due to some important reasons qualified historical, geographical and strategic. Turkey has to continue its political, economic and cultural connections severely with Cyprus.

During the period in question is very important for the Turkish foreign affairs and Cyprus problem. First, in this period Turkey reappeared as an significant actor related to Cyprus island. Second, Cyprus gained the title of the ‘national’ thesis in this period. The problem of Kıbrıs was started with ENOSİS which was intention of Greece to add Cyprus into her land. By keeping importance, the problem between Turkey and Greece has been brought up until now.

Turkey became entitled to be in charge of Cyprus during Zurich and London Agreements in 1959. In addition, Guarantor Agreement which was signed by power of Demokrat Party, turkey was guarantor state. According to Guarantor Agreement, Turkey had right of intervention for protecting Turkish community in Cyprus.

During the process that provides the rise of The Republic of Cyprus gradually, the Democratic Party’s vision and the policy followed about the island’s international status and the future of the people of the island have been analysed in three phases.

Archieve Record Information:

Thesis Name : Cyprus Policy of Democratic Party Period (1954-1960)

Writer : Törehan ÖZDEMİR

Advisor : Doç. Dr. Recep KARACAKAYA

Situation : Master

Date : June 2014

Departman : Departman of History

Location : KABÜSBE/ KARABÜK

Keywords: Adnan Menderes, Democratic Party, Multi-Party Period, Cyprus Question, Cyprus, Turkey, United Kingdom, Greece, Federal Rebuplic of Cyprus, Fatin Rüştü Zorlu, Makarios, Eoka, Zurich-London Agreements, The Guarantee and Concord Treaty, Megali Idea, Enosis, Foreign Policy.

ÖZGEÇMİŞ

Törehan ÖZDEMİR 19.06.1984 tarihinde Giresun'da doğdu. Aslen Orduludur. İlk ve orta eğitimini Ordu'da, lise eğitimini ise İstanbul Heybeliada Hüseyin Rahmi Gürpınar Lisesi'nde tamamladı. 2004 yılında Selçuk Üniversitesi Karaman İİBF Kamu Yönetimi bölümünü kazandı ve 2008 yılında bölümünden üniversite üçüncülük derecesiyle mezun oldu.

Üniversite eğitimi boyunca sırasıyla; Yönetim Topluluğu Başkan Yardımcılığı, İşletme Kulübü Başkan Yardımcılığı, Karamanoğlu Mehmet Bey Dil ve Tarih Topluluğu Fakülte Başkanlığı, Kamu Yönetimi Bölümü Öğrenci Temsilciliği, Selçuk Üniversitesi Karaman İİBF Fakülte Öğrenci temsilciği, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Öğrenci Konseyi Başkanlığı, yapmıştır. Ayrıca Karaman Türk Dil Bayramı Kutlama Komitesi Üyeliği, T.C. YÖK Yükseköğretim Kurumları Ulusal Öğrenci Konseyi Başkanlığı Yeni Kurulan Üniversiteler (32 üniversite) Komisyon Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur. Yeni kurulan üniversitelere yönelik yapmış olduğu başarılı hizmet ve çalışmalarından dolayı 19.05.2008 tarihinde Sayın Cumhurbaşkanı Abdullah GÜL tarafından resmi olarak Çankaya Köşküne davet edilerek ödüllendirilmiştir.

2010 yılında Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalında, Yüksek Lisans eğitimine başladı. Aynı yıl Maliye Bakanlığı Milli Emlak Genel Müdürlüğü'nün açmış olduğu Milli Emlak Uzman Yardımcılığı yazılı ve sözlü sınavlarını kazanarak Karabük Defterdarlığı'nda Uzman Yardımcısı olarak göreve başlamıştır.

T.C. Maliye Bakanlığı Maliye Yüksek Eğitim Merkezi Başkanlığı (MAYEM) tarafından 2011 yılı Ocak ve Mayıs aylarında Ankara'da düzenlenen temel ve mesleki eğitim kurslarını birincilik ve ikincilik dereceleriyle başarıyla tamamlamıştır.

2012 Yılında hazırlamış olduğu “Türk Taşınmaz Hukukunda ve İdare Hukuku Doktrininde İdarenin Mal Edinme Yöntemlerinden Kamulaştırma İşlemi ve Kamu Yararı kavramlarının T.C. Anayasası ve Kamulaştırma Kanunu Çerçevesinde Hukuksal Olarak İncelenmesi ve Kamulaştırma Sürecine İlişkin Görüş ve Öneriler” adlı Uzmanlık Tezi (Staj Raporu) T.C. Maliye Bakanlığı tarafından onaylanmıştır.

2014 yılı Ocak Ayında Maliye Bakanlığı Milli Emlak Genel M¼d¼rl¼đ¼'n¼n yapmış olduğu Defterdarlık Uzmanlığı Yeterlilik Sınavının yazılı ve s¼zl¼ sınavlarını başarıyla kazanarak Defterdarlık Uzmanı olarak ataması yapılmış, halen bu unvanla Karab¼k Defterdarlığı'nda g¼rev yapmaktadır. Bek¼r olup orta d¼zey İngilizce bilmektedir.